

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Abdalrahim R. A. ALJEDAILI

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLAMASI VE GELİŞİM SEYRİNİN İNCELENMESİ (2000-2017)

İşletme Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Abdalrahim R. A. ALJEDAILI

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
RAPORLAMASI VE GELİŞİM SEYRİNİN İNCELENMESİ (2000-2017)

Danışman

Prof. Dr. Burcu DEMİREL

İşletme Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Abdalrahim R. A. ALJEDAIL'in bu çalışması, jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Süleyman UYAR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Burcu DEMİREL (İmza)

Üye : Prof. Dr. Adnan DÖNMEZ (İmza)

Tez Başlığı: Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporlaması Ve
Gelişim Seyrinin İncelenmesi (2000-2017)

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 08 / 10 / 2020

Mezuniyet Tarihi : 03/12/2020

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporlaması Ve Gelişim Seyrinin İncelenmesi (2000-2017)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Abdalrahim R. A.

ALJEDAILI

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Abdallah R. A. ALJEDAILI
Öğrenci Numarası	20175212031
Enstitü Ana Bilim Dalı	İşletme
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Burcu DEMİREL
Tez Başlığı	Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporlaması Ve Gelişim Seyrinin İncelenmesi (2000-2017)
Turnitin Ödev Numarası	1443729577

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 123 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 12/11/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 10

alıntılar dahil % 18 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

12/ 11 /2020

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Prof. Dr. Burcu DEMİREL

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	İV
TABLOLAR LİSTESİ	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
ÖZET	VIII
SUMMARY	IX
TEŞEKKÜR.....	X
ÖNSÖZ	XI

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMLARININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ	1
1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı	1
1.1.2. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi.....	2
1.1.3. Gelecekteki Sürdürülebilirlik	3
1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMINA GİRİŞ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN GÖSTERGELERİ.....	3
1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı Ve Tarihsel Gelişimi	4
1.2.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı	4
1.2.1.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi	6
1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın İlkeler Ve Hedefleri.....	10
1.2.2.1.Sürdürülebilir Kalkınmanın İlkeleri	10
1.2.2.2.Sürdürülebilir Kalkınmanın Hedefleri	11
1.2.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları ve Göstergeleri	13
1.2.3.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları.....	13
1.2.3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri	15
1.2.4. Ekonomik Kuruluşun Kârını Artırmada Sürdürülebilir Kalkınmanın Rolü	18
1.3. KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	20
1.3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı.....	20
1.3.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Unsurları.....	23
1.4. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	24
1.4.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Nedir.....	24

1.4.1.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı	24
1.4.1.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Nedenleri	26
1.4.1.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Tarihsel Gelişimi	26
1.4.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Temelleri	28
1.4.2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Unsurları	28
1.4.2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlkeleri	29
1.4.2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Boyutları	31
1.4.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Yönleri, Faydaları Ve Önemi	33
1.4.3.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Yönleri	33
1.4.3.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Benimsemesinin Önemi	34

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI İLKELERİNE GENEL BAKIŞ

2.1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI KAVRAMINA GİRİŞ	37
2.1.1. Sürdürülebilirlik Raporlarının Ortaya Çıkması Ve Zamanla Gelişmesi	38
2.1.2. Sürdürülebilirlik Raporlarını Açıklayan Teoriler	42
2.1.2.1. Meşruiyet Teorisi	42
2.1.2.2. Paydaşlar Teorisi	43
2.1.2.3. Kurumsallaşma Teorisi	43
2.1.3. Sürdürülebilirliği Açıklama Şekilleri	43
2.1.4. Sürdürülebilirlik Raporlarının Bilgileri	46
2.1.5. Sürdürülebilirlik Raporları Düzenlemenin Avantaj ve Dezavantajları	50
2.1.6. Sürdürülebilirlik Raporlarının Belirleyici Faktörleri	52
2.1.7. Sürdürülebilirlik Raporları İçin Standartlar ve Yönergeler	53
2.1.7.1. Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI)	54
2.1.7.2. Hesap Verilebilirlik İlkeleri (AA1000)	55
2.1.8. Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI) İlkelerine Genel Bakış	56
2.1.8.1. Raporun İçeriğini Belirleme İlkeleri	57
2.1.8.2. Raporların Kalitesini Belirleme İlkeleri	59
2.1.9. Borsalardaki Yatırım Kararlarının Rasyonelleştirilmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarının Önemi	61
2.1.10. Sürdürülebilirlik Raporlarıyla Uluslararası Deneyimler	63
2.2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARININ ONAYLANMASI VE KURUMLAR İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ	66

2.2.1. Sürdürülebilirlik Raporlarının Teyit Edilmesi (Onaylanması).....	66
2.2.2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Onaylama Seviyeleri.....	68
2.2.3. Sürdürülebilirlik Raporları Onaylama Hizmetleri Sağlayanlar	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ GELİŞİM SEYRİNİN İNCELENMESİ (2000-2017)

3.1. TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI	74
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	76
3.3. ARAŞTIRMA BULGULARI	76
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	94
ÖZGEÇMİŞ.....	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Kalkınmanın Genel Hedefleri.....	13
Şekil 1.2 Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları	15
Şekil 1.3 . Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı	22
Şekil 1.4 Carroll Sosyal Sorumluluk Piramidi.	31
Şekil 2.1: Sürdürülebilirlik Raporlarının Hazırlanmasındaki Gelişmeler.	41

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Sosyal Sorumluluk Unsurları Ve Kurumun Her Bir Unsura Karşı Rolü	28
Tablo 1.2 Küresel İlkeler Sözleşmesi İnsan Hakları İlkeleri	30
Tablo 2.1 Finansal Raporlar İle Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Temel Farklar	38
Tablo 2.2 Sürdürülebilirlik Raporları Çerçevesinde Ekonomik Toplumsal ve Çevresel Göstergeler.....	47
Tablo 3.1 Sürdürülebilirlik Raporlarının (SR) Bölgesel Dağılımı (Dünya Geneli – Firma ve Rapor Sayısı 2000-2017)	77
Tablo 3.2 Sürdürülebilirlik Raporlarının (SR) Yıllara Göre Bölgesel Dağılımı (Firma Sayısı 2000-2017)	78
Tablo 3.3 Sürdürülebilirlik Raporlarının (SR) Yıllara Göre Bölgesel Dağılımı (Rapor Sayısı 2000-2017)	79
Tablo 3.4 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Raporlama Standartları Seçimleri (Dünya Geneli – firma ve rapor sayısı 2000-2017)	81
Tablo 3.5 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Yıllara Göre Raporlama Standartları Seçimleri (Dünya– Firma Sayısı).....	83
Tablo 3.6 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Yıllara Göre Raporlama Standartları Seçimleri (Türkiye– Firma Sayısı).....	84
Tablo 3.7 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Organizasyon Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Dünya Geneli – Firma ve Rapor Sayısı 2000-2017).....	84
Tablo 3.8 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Yıllara ve Organizasyon Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Dünya– Firma Sayısı)	85
Tablo 3.9 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Yıllara ve Organizasyon Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Türkiye– Firma Sayısı)	85
Tablo 3.10 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı (Dünya Geneli – Firma ve Rapor Sayısı 2000-2017).....	86
Tablo 3.11 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (Dünya – Firma Sayısı).	87
Tablo 3.12 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayınlayan Şirketlerin Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (Türkiye– Firma Sayısı).	89

KISALTMALAR LİSTESİ

AA1000 AS	AccountAbility , Assurance Standard. (Hesap verebilirlik , Güvence Standardı)
ACCA	Association of Chartered Certified Accountants. (Yeminli Mali Müşavirler Derneği)
ASX	Australian Securities Exchange. (Avustralya Menkul Kıymetler Borsası)
BIST	Istanbul Stock Exchange. (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası).
CERES	Coalition for Environmentally Responsible Economies. (Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu)
EIRIS	Ethical Investment Research Services Limited. (Etik Yatırım Araştırma Hizmetleri Limited)
FEE	Federation des Experts Comp tables Européens . (Avrupa Yeminli Mali Müşavirler Federasyonu)
GRI	The Global Reporting Initiative. (Küresel Raporlama Girişimi)
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board. (Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu)
IASB	International Accounting Standards Board . (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu)
IFAC	International Federation of Accountants. (Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu).
IFRS	International Financial Reporting Standards. (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları)
IIRC	International Integrated Reporting Council. (Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi)
ISEA	Institute of Social and Ethical Accountability. (Sosyal ve Etik Hesap Verebilirlik Enstitüsü)
ISO	International Organization for Standardization. (Uluslararası Standartlaştırma Organizasyonu)
ILO	International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
JSE	Johannesburg Stock Exchange . (Johannesburg Borsası)
KPMG	Klynveld Peat Marwick Goerdeler (KPMG International Cooperative). (Uluslararası Kooperatif)
MNEs	Multinational Enterprises (Çok Uluslu İşletmeler)
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development. (Avrupa Ekonomik ve İşbirliği Örgütü)

SR	Sürdürülebilirlik Raporları.
SMEs	Small- And Medium-Sized Enterprises (Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler).
TBL	Triple Bottom Line . (Üçlü alt/temel çizgi)
UN	The United Nations (Birleşmiş Milletler).
UNDP	United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNEP	United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
WBCSD	The World Business Council for Sustainable Development. (Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi)
WCED	World Commission on Environment and Development. (Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu).

ÖZET

Yakın geçmişte yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelere paralel yaşanan değişimler, işletme içinde çok sayıda değişikliğe neden olmuştur. Ekonomik değer yaratabilmek amacı ile çok sayıda işletme sosyal sorumluluk çalışmaları, sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunmakta ve faaliyetlerini paydaşlar açısından önem arz etmeye başlayan kurumsal sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik raporları, bu konuda işletmelerin gösterdikleri performans hakkında dış kullanıcılara bilgi sunmaktadır. Bu çalışmada da kurumsal sosyal sorumluluk çatısı altında işletmelerin sürdürülebilirlik raporlamaları detaylandırılacaktır.

Sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal performans ölçümü ile ilgili olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik, iç ve dış paydaşlara açıklama yapılması ve hesap verilebilmesini sağlayan bir sorumluluk uygulamasıdır.

İşletme faaliyetlerine ilişkin finansal olmayan bilgiler, sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla açıklanabilir. Sürdürülebilirlik raporlaması, uzun vadeli karlılığı çevre duyarlılığı ve sosyal adaletle birleştiren sürdürülebilir bir küresel ekonomiye doğru değişimi yönetmenin hayati bir adımıdır. GRI Raporlama Çerçevesi kullanılarak geliştirilen sürdürülebilirlik raporları, raporlama döneminde kuruluşun taahhütleri, stratejisi ve yönetim yaklaşımı bağlamında ortaya çıkan sorun ve sonuçları kapsar.

Küresel Raporlama Girişimi (GRI) Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçevesi aracılığıyla, şeffaflığı ve sürdürülebilirlikle ilgili bilgi alışverişini artırmak için çalışır.

2014 yılından beri yayınlanan Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksi, sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen Türkiye'deki işletmeler için önemli bir gelişmedir. Sürdürülebilirlik raporları Türkiye'de ve birçok ülkede gönüllülük esasına göre hazırlanmıştır. Küresel gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de ekonomik, çevresel ve sosyal boyuttaki faaliyetleri kurumsal sürdürülebilirlik raporları ile açıklamayı tercih eden işyeri sayısı artmaktadır. Bu çalışma, sürdürülebilirlik raporlamasını ve işletme için faydalarını kavramsal olarak incelemekte ve bu raporlamanın yıllar içinde ki gelişim seyrini ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Raporlaması, GRI.

SUMMARY

SUSTAINABILITY REPORTING WITHIN THE SCOPE OF CORPORATE SUSTAINABILITY AND EXAMINATION OF DEVELOPMENT PROGRESS

Recent developments and changes in parallel with these developments have caused numerous changes within the business. With the aim of creating economic value, many businesses engage in social responsibility studies, sustainability activities and provide information to external users about corporate social responsibility, sustainability reports, and the performance of businesses in this regard, whose activities have become important to stakeholders. In this study, the sustainability reports of enterprises will be detailed under the umbrella of corporate social responsibility.

Sustainability reporting is a responsibility practice that towards sustainable development goals as related to corporate performance measurement, explaining and being accountable to internal and external stakeholders. Non-financial information relating to operating activities can be disclosed through sustainability reports. Sustainability reporting is a vital step of managing change towards a sustainable global economy "one that combines long-term profitability with environmental care and social justice. Sustainability reports developed using the GRI Reporting Framework covers results and consequences the emerged in the context of organization's commitments, strategy and management approach during the reporting period. Through the Global Reporting Initiative (GRI) Sustainability Reporting Framework, the GRI works to increase the transparency and exchange of sustainability-related information. The Borsa Istanbul Sustainability Index, published since 2014 is an important development for the business in Turkey which is aimed sustainable development. Sustainability reports have been prepared on a voluntary basis in Turkey and in many countries. In line with global developments the number of business is increasing who prefer to explain activities of economic, environmental and social dimensions through corporate sustainability reports in Turkey as well. This study conceptually reviews sustainability reporting and its benefits for the business.

Keywords: Corporate Sustainability, Sustainability, Sustainability Reporting, GRI.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bana Yüksek Lisans eğitimi alma fırsatı veren ve tamamlamamı nasip eden Yüce Allah'a hamt-ü senalar olsun

Üç yıl boyunca Türkiye’de Yüksek Lisans bursu vererek akademik çalışmalarımı destekleyen, bilimin ve bilim insanının destekçisi olan T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına eğitim imkânlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tezi hayata geçirmemde bana sabırla destek verip yoluma ışık tutan Prof. Dr. Burcu DEMİREL’e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Hayatımın her anında aldığım kararlara saygı duyan, beni rahatlatan, cesaretlendiren, maddi manevi destek veren, bir an dahi yalnız hissetmeme izin vermeyen babam Rıyad ALJEDAILİ’ye, annem Nıma ALJEDAILİ’ye ve bütün Kardeşlerime saygı, sevgi ve sonsuz şükranlarımı sunarım.

Sevgili arkadaşlarım, ilk günümde bugünlere kadar beni hep dinç ve genç tuttuğunuz, gülümsememi sağladığınız ve en önemlisi beni her zaman gururlandırdığınız için sizlere sonsuz teşekkürler.

ÖNSÖZ

Sürdürülebilirlik kavramını makro anlamda ele alan sürdürülebilir kalkınma tanımı, gelecek nesillerin insanlığın doğru dengeyi ve sürekliliğini kurma ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerine zarar vermemek için mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik, ekonomik gelişme, sosyal gelişme ve çevre koruma temalarını içermektedir. Sürdürülebilirlik raporu, ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim performansı hakkında bilgi sağlayan kurumsal bir rapordur. Sürdürülebilirlik raporlaması, üçlü sorumluluk raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, finansal olmayan raporlama vb. gibi çeşitli kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılan bir terimdir. Sürdürülebilirlik raporları, geleneksel finansal raporlama sistemine bir alternatifin ortaya çıkması nedeniyle genel finansal olmayan raporlama olarak adlandırılabilir. Yatırımcılar, sürdürülebilirliği genel iş başarısında giderek önemli bir faktör olarak görüyorlar ve sürdürülebilirlikle ilgili sektör çapında en iyi uygulamaları belirleyen şirketlere yatırım yapma yönünde büyüyen bir hareket var. Türkiye’de ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerin boyutlarını kurumsal sürdürülebilirlik raporu aracılığıyla kamuoyuna anlatmayı tercih eden işletme sayısı artmaktadır. Özellikle kamu işletmeleri, yayınlanan sürdürülebilirlik raporlarında birçok göstergeyi örneklemektedir. Bazı firmalar Sürdürülebilirlik İfşa Veri Tabanı üyesidir ve raporlarını veri tabanına göre açıklamaktadır. Şirketlerin sürdürülebilirlik raporları, G4, G3, G2, G1 ve A, B ve C seviyesi gibi çeşitli seviyelerde hazırlanmakta ve açıklanmaktadır. GRI kriterleri veya performans göstergeleri, araştırmacılar tarafından şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını değerlendirmek için kullanılmıştır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik kavramı ve tarihsel gelişimi açıklanmış, daha sonra şirketlerde sürdürülebilirlik raporlamasının önemi ve faydaları sürdürülebilirlik raporları ile ortaya konulmuş, sürdürülebilirlik raporlarının doğrulanma yöntemleri de açıklığa kavuşturulmuştur. Son olarak GRI platformunda faydalanılarak sürdürülebilirlik raporlamasının yıllar içinde ki gelişim seyri incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMLARININ KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı Ve Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilirlik, karmaşık bilimlere olduğu kadar, siyaset, ekonomi, felsefe ve diğer sosyal bilimlere de bağlıdır. Çevre farkındalığı ve sürdürülebilirlik, kurumsal dünyada, onunla ilgili yeni yasalar koymada öncelikler olarak ve gelecekte teknoloji ile bir kombinasyon oluşturarak çevre bilimi ve inşaat mühendisliği arasındaki çatlağa köprü olmaya çalışan modern özelliklerden biri kabul edilir. Bu ifadeyi duyduğumuz zaman biz, yenilenebilir enerji kaynaklarını, karbon emisyonunu azaltmayı, çevreyi ve onun dünya üzerindeki dengesini korumayı düşünürüz. Kısacası sürdürülebilirlik, doğamızı ve sağlığımızı korumanın yanı sıra yaşantımızı ve çevremizi etkilemeyecek yöntemlerle yeni buluşlar yapmayı amaçlar (Ataliç, 2014: 1).

1.1.1. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik; doğal sistemin işleyişini, çeşitliliği ve doğal çevrenin dengede kalabilmesi için ihtiyaç duyduğu her şeyin üretimini incelemek olarak tanımlanır. Ayrıca insan uygarlığının çağdaş yaşam biçimimizi sürdürmek için kaynak sağladığını da tasdik eder. Ve doğal dünyayla nasıl uyum içinde yaşadığımızı, onu hasardan nasıl koruduğumuzu dikkate alır.

İnsanlık tarihi boyunca medeniyetlerin, hayatta kalma fırsatlarını ciddi şekilde etkilemeleri ve çevrelerini tahrip etmeleri konusunda çok sayıda örnek bulunmaktadır.

Biz her gün çok fazla doğal kaynak tükettiğimiz modern, uygar bir dünyada yaşamaktayız. Kırsal kesimlerin tükettiği enerjiden daha fazlasını şehir merkezlerinde kullanıyoruz. Nitekim şehirlerde, ışıklar her daim açık ve elektrikli aletler, kombiler, elektriğe ihtiyaç duyan diğer ekipmanlar kullanılmakta. Tabii bu, sadece şehirde yaşayan insanlara yoğunlaşmamız gerekiyor demek değildir. Bilakis her yerde iyileştirmeler yapılmalıdır.(Yıllık olarak kaynakların kullanabileceğimizden %40 daha fazlasını kullandığımız tahmin edilmektedir.)Ve bu da kaynakların devamlılığını korumak için değişikliklere ihtiyaç duyduğumuzun bir göstergesidir (Haris, 2000).

Sürdürülebilirlik, içinde yaşadığımız çevreyi koruma ihtiyacımızla, iktisatlı şekilde teknolojiyi kullanma ihtiyacımız arasında ihtiyaçların hesaplanmasındaki dengeye odaklanır. Bu terim yalnızca çevreyle ilgili değil, bilakis insanlığın yaptığı faaliyetlerin uzun vadedeki

etkilerini test etme ve durumun iyileştirilmesi nasıl mümkün olabilir sorusunu yöneltmekle beraber, çevre mevzuatları sebebiyle insanların sıkıntıya maruz kalmamalarını garantilemekle ve toplum sağlığıyla da ilgilidir (Pagell ve Wu, 2009).

1.1.2. Sürdürülebilirliğin Tarihsel Gelişimi

Evrenin başlangıcından itibaren Neolitik devrime ulaşınca kadar, belki de ondan önce insanlık çevresel kaynakların üreticisi olmaktan çok tüketicisiydi. Çadırların kurulmasının öncesinden ve mevsimlerde geçim kaynakları arayarak bir yerden bir yere taşınan ilkel toplumlardan başlayarak ki her yıl aynı yere dönüyorlardı, bu evrim yerleşimin artmasına neden oldu. Şöyle ki ziraat çobanlığın yerine geçti. Ve bu da çevreye daha çok baskı yapmaya başlayan köyler, kasabalar, şehirler inşa edilmesini ilerletti. Bazen çevresel baskılar, ilk etapta insanları bu değişiklikleri yapmaya zorladı (nüfus artışı bu baskılara bir örnektir). Daha sonra çevrenin, onların faaliyetleri ve örfleri için daha iyi sürdürülebilirlik sağladığı ya da mevcut ortamda ek değişiklikler yaptığı başka yerlere taşınmak zorunda kaldılar. Sürdürülebilir yaşam diye gerçek bir anlayış olmadı. Hatta insanlar çiftlik hayvanlarının bakımı sebebiyle zorlanabilecek “ toprak “ve “verimliliğin” taşıdığı anlamı kavrayamadılar bile (Özgür, 2017:2-10).

Sürdürülebilir olmayan uygulamaların gerektirdiği şartlara adapte olamaması sebebiyle birçok toplumun yıkıldığı bilinmektedir. İklim değişikliklerine ve tabii büyümeye ayak uydurmadaki yetersizlik ya da tomrukçuluk buna örneklerdendir. Çoğu kez kültürel değişim, bu toplumların, pek çok koşulun gölgesinde beklenilenden daha fazla kalmasına sebep olmuştur.

Her ne kadar bazı medeniyet filozofları ve felsefe akımları, kaynaklar ve nüfus artışı meselesinde ve bu olduğu zaman sürdürülebilirliğin mümkün olup olmayacağı konusundaki endişelerini ifade etseler de, o zaman bunu çok da ciddiye almadılar ve bu bir hipotez olmaktan öteye geçemedi. Yirminci yüzyılda, biz daha çevreye sebep olduğumuz zararların ve etkinin farkına varamadan, doğa sistemini oluşturan çevre ve zararlara daha çok dikkat etmeye sevk eden çevre kirliliği, erozyon, tomrukçuluk, gaz emisyonu ve diğer çevresel problemler meydana geldi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1945'te Birleşmiş Milletler kuruldu. Bilim ve kültürün önemini güçlendirmek amacıyla UNESCO oluşturuldu. Şu anki yükümlülükleri ise (İlim, kültür, iletişim ve eğitim yolu ile barış inşasına katkı sağlama, yoksulluğun giderilmesi ve sürdürülebilirliğin geliştirilmesidir) (GÜL, F. 2013: 1-5).

Yirminci yüzyılın sonlarında iklim değişikliği biliminin temeli atıldı. 1980’lerde Ozon Tabakasında problemler olduğunu fark etmekteyiz ve bu, yenilenebilir enerji yöntemlerini kullanmak için yoğun çaba gerektiren kaynaklar -özellikle doğal yakıt-kavramını algılamamızı sağladı. Bundan sonra sosyal, ekonomik ve çevresel bilimlerde bir evrim gördük.

Temizlik ve yakıt kaynaklarının iyileştirilmesi ve teknolojinin ortaya çıkması sebebiyle gelecekteki sürdürülebilirliğin nasıl olacağı belli değildir. Bir çok ülke hâlâ doğal yakıt aramaktadırlar. Ellilerden bu yana intansif tarımda, teknoloji devriminde ve enerji ihtiyaçlarımızda daha fazla baskı yaratan ve gezegenimizin kaynaklarını zorlayan görülmemiş bir ilerlemeye tanık olduk. İnsanların sebep olduğu felaketler, bunun çevre düzeni ve kirliliğine olan etkilerine ek olarak, gelişmekte olan devletlerdeki yetiştirme yöntemlerini daha fazla bilmeye ihtiyaç duyuyoruz. Ve ihtiyaçlarımıza uyum sağlayacak yeni teknolojiler geliştirmeye çalışmak zorundayız. Ancak çevresel sürdürülebilirlik bu unsurların sadece bir kısmıdır <https://pdfs.semanticscholar.org/d24b/467e44f208f859be5e8a3d0e3a95f8aa82a5.pdf> (erişim tarihi:10.11.2019).

1.1.3. Gelecekteki Sürdürülebilirlik

Temizlik ve yakıt kaynaklarının iyileştirilmesi ve teknolojinin ortaya çıkması sebebiyle gelecekteki sürdürülebilirliğin nasıl olacağı belli değildir. Birçoğu hâlâ doğal yakıt aramaktadırlar. Ellilerden bu yana intansif tarımda, teknoloji devriminde ve enerji ihtiyaçlarımızda daha fazla baskı yaratan ve gezegenimizin kaynaklarını zorlayan görülmemiş bir ilerlemeye tanık olduk. İnsanların sebep olduğu felaketler, bunun çevre düzeni ve kirliliğine olan etkilerine ek olarak, gelişmekte olan devletlerdeki yetiştirme yöntemlerini daha fazla bilmeye ihtiyaç duyuyoruz. Ve ihtiyaçlarımıza uyum sağlayacak yeni teknolojiler geliştirmeye çalışmak zorundayız. Ancak çevresel sürdürülebilirlik bu unsurların sadece bir kısmıdır <https://pdfs.semanticscholar.org/d24b/467e44f208f859be5e8a3d0e3a95f8aa82a5.pdf> (erişim tarihi:10.11.2019).

1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramına Giriş Ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Göstergeleri

Sürdürülebilir kalkınma akımı, seksenli yıllardaki en belirgin akımlardandır. Her düzeyde gittikçe artan bir öneme sahip olarak dünya devletlerinin odak noktası haline gelmiştir. Onun için bir dizi uluslararası konferans yapılmış ve dünya problemleri arasında ilk sıraya oturmuştur. Bu teşekkül, insan sağlığının olumsuz etkilenmesine, kirlilik ve çevresel

sorunlara yol açan önemli bir faktör kabul edilmektedir. Bu da amacının kazançla sınırlı kalmasından kaynaklanmaktadır.

1.2.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı Ve Tarihsel Gelişimi

Sürdürülebilir kalkınma, modern gelişimsel düşüncede en önemli gelişmelerden ve son on yılın kalkınma literatürüne yapılmış en göze çarpan katkılardan kabul edilmektedir. Bu olgu, çevre problemleri karşısında farkındalığın artmasıyla, çevresel gelişim ve insan arasındaki mevcut ilişkiyle bağlantılıdır.

Bu kısımda, sürdürülebilir kalkınmanın tarihsel bağlamına, bu olguyla ilişkili en önemli kavramlara ve düzeylerine değinmeye çalışacağız.

1.2.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Sürdürülebilir kalkınmanın pek çok tanımı yapıldı. Bu onun çok yönlülüğünden kaynaklanmaktadır. Kimileri bunu etik bir vizyon olarak görürken kimileri de alternatif kalkınma modeli olarak görmekte bazen de çevreyle ilgili aksilikleri ya da yanlışları düzeltme metodu olarak değerlendirilmektedir.

Ya da bazıları onu en güzel şekilde kaynak tüketimini planlama ve farkındalık için uğraşan bir dizi yasa ve idari mesele olarak düşünmektedirler. Köken ve dil açısından sürdürülebilirlik terimi ekoloji bilimine dayanmaktadır. Şöyle ki sürdürülebilirlik, birbirleriyle ilişkilerin köken ve niteliklerinde değişikliğe yol açacak, yapısal değişikliklere tabi dinamik sistemlerin oluşumunu ve gelişimini ifade etmek için kullanıldı.

Kalkınma kavramında ise: sürdürülebilirlik terimi, iki bilimin aynı yunan kökenden geldiğini göz önünde bulundurarak ekoloji ile ekonomi bilimi arasındaki ilişkinin doğasını ifade etmek için kullanıldı.

Türkçede ‘sürdürmek, devam ettirmek, desteklemek, çekmek’ anlamlarına gelen ‘sustain’ kelimesinin kökeni ‘korumak’ ya da ‘aşağıdan desteklemek’ anlamına gelen ‘subtenir’ olduğu belirtilmektedir (AKPULAT, 2019: 2).

İngilizce terimine gelince sürdürülebilir kalkınma anlamına gelen (sustainable development)’dir, Bu demektir ki Sürdürülebilir kalkınma terimi, süreklilik ilkesini içerir ve bu gelişmenin sürekliliğini içeren kendi kendini yöneten güçlerini ifade eder.

Sürdürülebilirliğin resmi olarak ortaya çıkışından beri, bu konunun önemi ve genişliği nedeniyle çeşitli uzmanlıklarda birçok uluslararası kuruluş, yazar ve araştırmacı onun açıklamaya çalıştılar. Onların en önemlilerini aşağıdaki gibi ortaya koymaya çalışacağız:

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk defa Gro Harlem Brundtland tarafından bilinerek resmi olarak ilk kez 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” adlı raporda kabul edilmiştir.

Bununla beraber bu kavram, “Bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” olarak tanımlanmıştır (UN,1987: 24).

Bu tanım gelecek nesillerin istikbalini korumaya odaklanmış ve sosyal, çevresel, ekonomik gereksinimleri tek bir tanımda birleştirmiştir. Ayrıyeten bu tarif içerisinde ihtiyaç kavramını ve sınırlamalar düşüncesini barındırır <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (erişim tarihi: 25.11.2019)

-İhtiyaç: öncelik verilmesi gereken yoksulların özel ve temel ihtiyaçları

-Kısıtlamalar: Yani çevresel kısıtlamalar. Bu kısıtlama, çevrenin şimdiki ve gelecekteki nesillere yönelik ihtiyaçların karşılanabilirliği noktasında sınırlayıcı durumudur.

1980 yılındaki Uluslararası Doğayı Koruma Birliği’nin sürdürülebilir kalkınma tanımına gelince: “Çevreyi, toplumu ve ekonomiyi göz önünde bulunduran kalkınma” şeklindedir (YENİ, 2014: 184).

Ayrıca 1992 senesinde Rio de Janeiro’da yapılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda kararlaştırılan üçüncü ilke ise sürdürülebilir kalkınmayı “Şimdiki ve gelecekteki nesillere gelişimsel ve çevresel ihtiyaçları eşit şekilde karşılayacak kalkınma hakkına sahip olmanın gerekliliği “olarak tanımladı. Konferansın dördüncü ilkesinde sürdürülebilirliğin gerçekleştirilmesinin çevre korumasından soyut olmaması gerektiği, aksine kalkınma sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulanmıştır (ÖZMEHMET, 2012: 8).

Webster sözlüğü sürdürülebilir kalkınmayı: Doğal kaynakların, kısmen veya tamamen tüketilip yok edilmesine izin vermeden doğru şekilde kullanmak olarak belirtirken (Akgül, 2010: 143). Edward B. Barbier ise: Bu faaliyeti, mevcut doğal kaynakları daha büyük özenle koruyarak çevreye en az zararlar toplumsal refahı artırmak olarak tanımlayarak sürdürülebilir kalkınmanın kalkınmadan farklı olduğunu açıklamaktadır. Çünkü sürdürülebilir kalkınma doğal ve sosyal yanlara göre daha karmaşıktır <https://cutt.ly/mrefOSm> (erişim tarihi:25.11.2019).

Bundan dolayı bugün sürdürülebilir kalkınmanın, bir yandan insana doğru atılan küçük bir adım olduğunu söylerken öte yandan insanlık için kocaman bir atılım olduğunu söyleyebiliriz (AKSOY, 2013: 124).

Önceden de geçtiği gibi sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik sistem arasındaki dengeyi sağlayan kalkınma olduğunu ve bu üç sistemin her birinde büyümeyi maksimum seviyeye çıkarmaya katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın tüm alanları kapsayan dikkatli, çetrefilli ve uzun vadeli bir çalışma

olduğunu dikkate almak gerekir. İnsanın amacı mevcut ve gelecekteki ihtiyaçları karşılamaktır.

Nitekim insani kalkınma meselesinde olduğu gibi çevreyi korumak gerekir.

Sürdürülebilir kalkınma teknolojiyi çevre dostu olan yeşil teknolojiye çevirecek şekilde endüstriyel medeniyetin teknolojik temelini hızlı dönüşümünü sağlamayı kapsar. Bütün bunlar karar alma sürecine katılım ve rasyonellik ile karakterize edilen politik bir alanda gerçekleşir. Dolayısıyla teknolojik, kültürel, sosyal, ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliği de içine alır.

1.2.1.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Ekonomik kalkınma kavramı kırklı ve ellili yıllarda çeşitli gelişmeler olarak biliniyordu. Gelişme için bireysel gelir düzeyinin artışına bakılıyordu ve bu da iktisadi büyüme kavramıyla eş anlamlıydı.

Ekonomistler, ilerlemeyi yansıtan bazı sektörlerdeki yüksek büyüme oranlarına ulaşmanın yanı sıra, kalkınmayı kişi başına düşen ortalama gelir ile milli gelirin arttığı süreç olarak görmüşlerdir. Gelişmenin, bahsedilen süreç boyunca sadece ekonomik tarafa yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. Bundan dolayı gelişimsel düşünce, bu aşamada kalkınma meselesini öncelikle iktisadi bir mesele olarak ele almıştır. O da “belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerden meydana gelen ulusal çıktıdaki artış” olarak bilinmektedir (Clarke ve Celgg, 2003: 54; Tokgöz & Önce, 2009: 255, 256) .

Kalkınma kavramı, önceki süreçte yalnızca iktisadi meselelerle sınırlı kalırken atmışlı yılların sonu ve yetmişli yılların ortalarında sosyal yönleri de kapsar oldu. Temelinde fakirliğin azaltılması, işsizliğin giderilmesi, büyümekte olan ekonomideki eşit dağılım gibi faktörler yatan sosyal boyutlarıyla birlikte gelişim süreci başladı.

Bu aşama, yoksulluk ve işsizlik sorunları ölçeğinde kalkınmayı tanımlayan Seers Modeli’nde, ayrıca gelişimsel süreci de; temel ihtiyaçları giderme, özsaygı, seçme özgürlüğü olarak üç ana boyutta saptayan Todaro Modeli’nde açıkça somutlaşmıştır (ERSOY, 2016: 5) .

Kısaca yetmişli yıllarda iktisadi kalkınma, yaygınlaşan “ekonominin yeniden dağılımı” (Todaro ve Smith, 2014:17) sloganıyla ekonomik bağlamda fakirliğin, eşitsizliğin, işsizliğin azaltılması ya da tamamen giderilmesi şeklinde yeniden tanımlandı. Bu aşamada kalkınma, bazı araştırmacıların “sosyal kalkınma “ olarak adlandırdığı ve ekonomik kalkınmanın insanlığa hizmet için kullanıldığı sosyal bir boyut kazandı.

1976 yılında, mutlak yoksulluğun azaltılmasının ancak barınma, su, sağlık, beslenme gibi temel ihtiyaçların sağlanmasıyla mümkün olduğuna değinen Uluslararası çalışma

örgütü(ILO)’nün uluslararası çalışma konferansındaki ‘‘Temel İhtiyaçlar Stratejisi ‘’ne teşvik eden temel ihtiyaçlar yaklaşımı ortaya çıkmıştır.

Bu yaklaşımın amacı, aslî imkânlardan yoksun olanların hayata katılabilmesi için kalkınmayı yeniden yönlendirerek, toplumsal kesimlerdeki gelirleri yeniden paylaştırarak temel ihtiyaçların giderilmesini sağlayan yeni bir ekonomik kalkınma çeşidi geliştirilmesidir (Romano, 2003: 43) .

20. yüzyılın 70’li yılların ortalarından 80’li yılların ortalarına gelince, yalnızca ekonomik kalkınma oranlarının artması için değil, aynı zamanda amaçlarını yerel halkın koşullarını iyileştirme doğrultusunda düzenleyen, hayatın ve toplumun tüm yönleriyle ilgilenen kapsayıcı kalkınma kavramı ortaya çıktı. Bu tür bir gelişmede hâkim olan özellik, toplumun her tarafını diğer taraflardan bağımsız olacak şekilde iyileştirmesi ve her problem için ayrı ayrı çözümler geliştirmesidir. Bu da, bu kalkınmayı birçok toplumda istenilen hedefleri gerçekleştirmekten aciz bırakarak bölgesel entegrasyon çerçevesinde farklı gelişim yönlerine işaret eden bütüncül kalkınma kavramını güçlendirmeye sevk etti (Bakoğlu, 2010: 262).

1980 ve 1990 yıllarında kalkınma meselesine ilişkin bazı gelişmeler olmuştur. Ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)’nin desteklenmesinde, benimsenmesinde öncü rol oynadığı, insani kalkınma kavramı ortaya çıkmıştır.

1990 yılından beri yayımlanan İnsani Gelişme Raporları, sürdürülebilir kalkınmayı; eğitim düzeyinin iyileştirilmesi ve karar vermeye katılım sağlamak için gerekli bilgiyi elde etmenin yanı sıra uzun, sağlıklı bir hayat yaşamak ve insana yaraşır bir yaşam için gerekli kaynaklara ulaşabilmek olarak tanımlamıştır.

Geçen yüzyılın seksenli yıllarının başlarından itibaren dünya, yaşam formlarını yeryüzünde tehdit eden birçok ciddi çevre sorununun gürültüsüne uyanmaya başladı. Tabi ki de bu, geçen onluk zaman dilimi boyunca kalkınmanın çevresel yönlerinin ihmali dolayısıyla normaldir (UNDP, 1990:10).

Küresel ortam tahminleri, tüketim biçimlerindeki, demografik ve ekonomik gelişmedeki mevcut eğilimler devam ettiği sürece doğal çevrenin kapasitesini aşan baskının büyük ölçüde artacağı netlik kazandı. Çevresel kazançlar, belirgin iyileştirmeler ise doğal kaynak tüketiminin ve kirliliğin hızla artması sonucu boşa gidebilirdi (UNEP, 2000:7). Bunun içinde bu sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olacak yeni bir gelişimsel felsefe icat etmek gerekti. Ve uluslararası çabalar ‘‘Sürdürülebilir Kalkınma ‘’ adı verilen yeni bir kalkınma kavramını ortaya çıkardı.(Bu kavram ilk kez resmi olarak 1987 yılında yayımlanan ‘‘Ortak Geleceğimiz’’ (Brundtland Raporu) adlı raporda kullanılmıştır.)

1968 yılında farklı devletlerden birçok siyasetçiyi, iktisatçıyı, iş adamını ve bilim insanını bir araya getiren Roma Kulübü kuruldu. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının ilk ortaya çıkışı da bu kulüple oldu. Bu kulüp, gelişmiş devletlerdeki büyümenin sınırlarını belirlemek için bilimsel gelişim alanlarıyla ilgili araştırma yapmanın gerekliliği çağrısında bulundu (Meadows vd. 1972: 9).

Çevresel yaklaşımlardan sürdürülebilir kalkınma başlatıldı ve bu amaçla birçok toplantı yapıldı, bunlardan en önemlileri ise aşağıda geçenlerdir:

Roma Kulübü, 1972 yılında 27 ülkenin temsilcilerinden oluşan bir hazırlık komitesinin kurulduğu Roma Konferansı'nda, toplumun çevresel gelişimi ve ekonomik kaynakların sömürülmesi hakkında ayrıntılı bir rapor yayımladı. Ve bu raporun en önemli sonuçları arasında; kirlilik, kaynakların tüketilmesi ve diğer çevresel problemler sebebiyle 21. yüzyılda dengesizliğin meydana gelmesinin beklenmesi bulunmaktadır (Meadows vd., 1972: 123-126). Ayrıca 5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında, Stockholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Zirvesine (Stockholm Konferansı) 112 devletin delegeleri ve çok sayıda resmi olmayan kuruluş katıldı.

Bu konferans sırasında ekonomik kalkınma ve çevreyle ekonomik sorunlar arasındaki bağlantının gerekliliği hakkında bir dizi kararlar sunuldu <https://cutt.ly/4redh2r> (erişim tarihi: 22.11.2019). Ayrıyeten toplantıya katılanlar, günümüzde ve gelecekteki çevre sorunlarının kapsamlı bir resmini çizerek küresel toplumun tüm fertlerinde çevreyi koruma konusunda işbirliğine sevk eden farkındalığın oluşturulmasına çalışmak için çağırıda bulundu.(Nitekim çevre herkesindir, onu korumak herkesi ilgilendirir, onun sorunları ise herkesi etkiler <http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-cevre-konulari.tr.mfa> (erişim tarihi: 22.11.2019).

Stockholm Konferansı, bu konuda ulusal ve uluslararası eylemlere rehberlik etmeyi amaçlayan 26 ilke ve 109 tavsiyeyi kabul etti.

1982 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı(UNEP), dünyadaki çevrenin durumu hakkında bir rapor hazırladı. Raporun önemi, dünyayı kuşatan tehlikenin üzerinde duran istatistiksel verilere ve bilimsel belgelere dayalı olmasıdır.

28 Ekim'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca Kabul Edilen Dünya Doğa Şartı'nın amacı doğayı etkileyecek herhangi bir insan faaliyetini düzeltme ve yönlendirmedir. Gelişimsel planlar yaparken doğal sistemin kapasitesi de göz önünde bulundurulmalıdır (Wood, 1985).

1987 yılına gelince Gro Harlem Brundtland'ın başkanlık ettiği Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, "Brundtland Raporu "başlıklı bir rapor hazırladı. Raporda, çevreye zararsız ve sürdürülebilir olmadıkça kalkınmaya devam etmenin mümkün olmayacağı yer

aldı. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın alternatif bir kalkınma modeli olarak kabul edilebileceği fikrini ortaya attı. Ve insanın sosyal gereksinimlerini dikkate alarak ekonomik büyüme ile çevre korumayı uyumlu hale getiren kalkınmanın varlığını öngören bir strateji geliştirdi (WCED, 1987).

14 Haziran 1992 yılında Brezilya'da Rio de Janeiro Konferansı düzenlendi ve bu konferans içerisinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun çevre meselelerini dikkate alarak tüm dünya liderlerini bir araya getiren uluslararası bir konferansın yapılması gerektiğine dair çağrısının da yer aldığı Brundtland raporunun önerileriyle taçlandırıldı (UN, 1992).

Sürdürülebilir kalkınmayı hayata geçirme yollarını müzakere etmek için uluslararası toplum Rio de Janeiro'da bir araya geldi. Dünya liderleri sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için özel eylem planlarıyla Gündem 21'i kabul ettiler. Bu konferansın en önemli sonuçları ise (UN, 1992):

- Dünya Şartı'nı uygulayabilmek için 21. yüzyıl gündemi (Gündem 21)
- Çevreyi ülkelerin genel kalkınma sürecine dâhil etmek
- Uygulama sürecini denetleyen kurum meselesini incelemektir.

1997 yılında yeni ve yenilenebilir enerji sistemlerinin kullanımının artırılmasını ve başta karbondioksit gazı (CO₂) olmak üzere gaz emisyonunu azaltmayı amaçlayan Kyoto Protokolü onaylandı <https://cutt.ly/kredYYX> (erişim tarihi: 23.11.2019).

Aynı şekilde 2002 senesinde Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi gerçekleştirildi. Konferansa 100 den fazla devlet başkanı, çevre ve kalkınma alanlarında on binlerce uzman katıldı. Çevre ve Kalkınma konferansının başarılarından yararlanarak Dünya Zirvesi konferansının sonuçlarını uygulamak için uluslararası işbirliğini güçlendiren, çevre ve kalkınma konusunda Rio İlkelerini göz önünde bulunduracak ve tüm bu çabaların dayanağı sayılan sürdürülebilir kalkınmanın üç unsurunun(çevresel kalkınma, sosyal kalkınma ve ekonomik kalkınmanın) entegrasyonunu güçlendirecek ve adımları hızlandıracak bir plan hazırlandı (Nemli, 2004: 10 – 13; Özmehmet, 2008: 1862 – 1863).

Ayrıca 14 Aralık 2007 'de Endonezya'nın Bali Adası'nda iklim değişikliği konferansı yapıldı. Ve ertesi yıl özellikle 7 Aralık 2009' da Birleşmiş Milletler himayesinde küresel ısınmayla mücadele etmek için Kopenhag(Danimarka) Zirvesi gerçekleşti.

20 Kasım 2010 'da Meksika'nın Cancun şehrinde iklim değişikliği konferansı yapıldı.

1.2.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın İlkeleri Ve Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma gücü sayesinde kazandığı bir takım temel ilkelere dayanmaktadır. Ayrıca içeriği ve mekanizmaları sayesinde içerisinde iktisadi, sosyal ve çevresel hedefleri bulunduran bir dizi hedefin hepsini gerçekleştirmeye çabalamaktadır.

1.2.2.1.Sürdürülebilir Kalkınmanın İlkeleri

Bir yandan büyümeyle diğer yandan çevre arasındaki mevcut ilişkiden hareketle sürdürülebilir kalkınmanın dayandığı temel ilkeler belirlenmiştir. Bu temel ilkelerin içeriği ise aşağıdaki gibidir (CANPOLA ve ÖZTÜRK, 2019:35) :

-Sürdürülebilir kalkınma planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında sistem yaklaşımını kullanma: Sistem yaklaşımı (System approach) sürdürülebilir kalkınma planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında bir ön koşul sayılmaktadır. Bu da herhangi bir toplum için insani çevrenin ancak hepsi gibi kozmik sistemin küçük bir alt sistemi olduğundan dolayıdır. Boyutu her ne olursa olsun herhangi bir alt sistemin içerik ve öğelerinde meydana gelen ani bir değişiklik diğer alt kolların içeriğini ve öğelerini dolayısıyla da dünyanın tüm sistemlerini doğrudan etkiler. Bunun içinde sürdürülebilir kalkınma bu yaklaşımla, en sonunda genel olarak dünyanın çevresinin dengesini sağlayacak şekilde aşamaları ve farklı boyutlarıyla birlikte alt sistemlerin dengelenmesi için çalışır.

Sürdürülebilir kalkınma planının hazırlığında ve uygulanmasında sistem yaklaşımını kullanmak, toplumların yaşamının devamlılığını amaçlayan mükemmel bir metottur, diyebiliriz.

-Halkın Katılımı: Sürdürülebilir kalkınma, ilgili tüm yetkililerin, diyalog yoluyla toplu karar alma sürecine özellikle sürdürülebilir kalkınma planlaması alanında, politikalar koyma ve uygulamada katılımını tanıyan tüzüktür.

Sürdürülebilir kalkınma, yerel (yani ister şehir isterse köy olsun, nüfus merkezlerinin seviyesinden) başlar. Bu, aşağı seviyeden yukarı seviyeye kalkınması, elde edilmesi ve sağlanması, resmi, kamusal kurumlarla sivil toplum kuruluşlarının ve halkın, planları takip etmeye hazırlık ve uygulama aşamalarına katılabildiği uygun bir adem-i merkezîyet gerektirmesi anlamına gelir. Yerel toplumun önceliklerine ve ihtiyaçlarına hizmet eden belirli bir modele göre şekillendirmeye çalışan her gün onlarca kararın verildiği yerel yönetimlerin, köy ve belediye meclislerinin artmakta olan rolünü unutmamalıyım.

Bu bakımdan, uluslararası imar ve kalkınma bankası yirminci yüzyılın sonunda sürdürülebilir kalkınmaya dayanan temel ilkeleri yayınladı. Onlar <https://cutt.ly/MrefFi6> (erişim tarihi:25.11.2019) :

- 1- İlke 1: Özenle önceliklerin planlanması: Çevre sorunlarının ciddiyeti ve finansal kaynakların kıtlığı, etkili bir şekilde ele alınması gereken sorunların belirlenmesi ve öncelikler konmasında katılığı gerektirir.
- 2- İlke 2: Her bir dolardan faydalanmak, yani maliyet etkinliğini korumaktır, bu koruma sınırlı kaynaklarla birçok başarıya ulaşılmasını sağlar.
- 3- İlke 3: Tüm taraflar için kâr sağlamayı fırsat bilmek: Bu suretle çevre alanındaki bazı kazançlar maliyet ve ödünleşmeler içerecektir, diğerleri de kapasitenin artırılması yoksulluğun azaltılması doğal kaynak kullanımındaki fonu azaltmaya çalışmak için tasarlanmış politikaların alt ürünleri olarak elde edilebilir. Bu herkes için en net kâr etme politikasıdır.
- 4- İlke 4: Mümkün olduğunda piyasa araçlarının kullanımı: Piyasaya yönelik ve vergisel zararları azaltmayı amaçlayan mevcut teşvikler ilke ve uygulama açısından en iyisidir.
- 5- İlke 5: idari ve örgütsel kapasitelerin kullanımında ekonomi: Daha düzenli ve daha güçlü politikalar uygulamaya çalışmak gerekir.
- 6- İlke 6: Özel sektörle beraber çalışmak: Devlet özel sektörle yatırım sürecindeki temel faktör olması hasebiyle ciddi ve tarafsız bir şekilde ilgilenmelidir.
- 7- İlke 7: Vatandaşların tam katılımı(yani halkın katılımı).
- 8- İlke 8: Başarıya ulaştıracak ortaklığı kullanma: (Hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektörü ve devleti kapsayan üçlü bağlantılara destek vermesi gerekir.) Ve bazı çevresel sorunları çözmek için tutarlı önlemler alınması.
- 9- İlke 9: Yöneticiler için en düşük maliyetleri benimseyerek verimliliğe dayalı idari performans artırılmalıdır.
- 10- İlke 10: Çevreyi en başından itibaren ülke politikalarına, kurumsal stratejilere ve gelecekte gerçekleştirileceği iddia edilen yeni yatırımlara entegre etmektir.

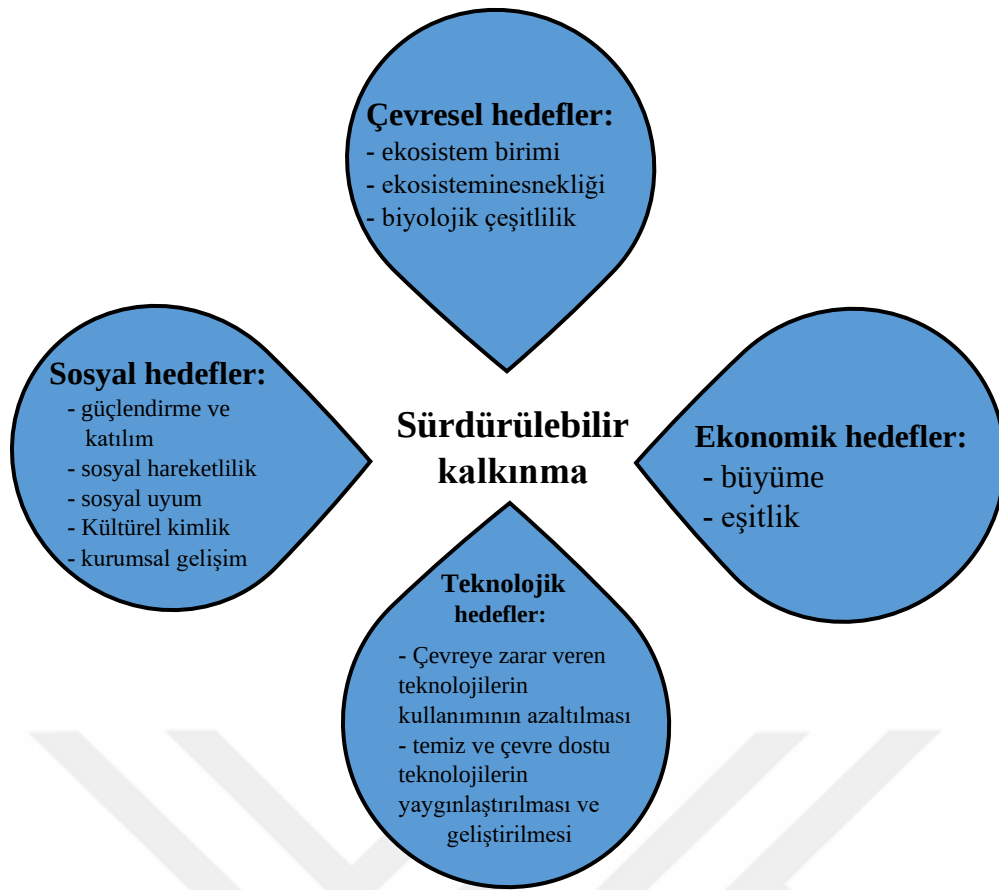
Yukarıdaki ilkelerden, sürdürülebilir kalkınma için bir rehber ve ekonomistlerin, tüm akademisyenlerin ve yetkililerin tepkisine tam olarak katılmalarını gerektiren bir meydan okuma olduğu sonucuna varıyoruz. Ayrıca dünya da yeni nesil çevresel ve sosyo-ekonomik politika sahipleri oluşturmak için sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya çalışmaktadır.

1.2.2.2.Sürdürülebilir Kalkınmanın Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma kavramını yerleştirmek için tüm alanları kapsayan hedeflerin hepsini gerçekleştirmek gerekir, Ve şu şekilde özetlenebilir <https://cutt.ly/drefLhi> (erişim tarihi:25.11.2019) :

- 1- Kabul edilebilir, adil ve demokratik bir şekilde kalkınmanın nicel yönlerine değil niteliksel yönlerine odaklanarak, halkın toplumdaki yaşam kalitesini ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak iyileştirmek için gelişim politikaları uygulamak ve planlamak suretiyle **halk için daha kaliteli bir yaşam elde etmek.**
- 2- **Doğal çevreye saygı:** Sürdürülebilir kalkınma çevre ile nüfus faaliyetleri arasındaki ilişkiye dayanır ve insan yaşamının temeli olarak doğal sistemler ve içerikleri ile ilgilenir. Basitçe o, doğal ve yapay çevre arasındaki ilişkiyi kapsayan ve bu ilişkiyi uyum ilişkisi haline getirmek için geliştirmeye çalışan kalkındır.
- 3- **Halkın mevcut çevresel sorunlara karşı farkındalığını artırmak:** O problemlere karşı sorumluluk duygularını geliştirmek ve sürdürülebilir kalkınmanın proje ve programlarını takip, değerlendirme, hazırlık ve uygulamalarına katılımları süresince uygun çözümler bulmalarında aktif katılıma teşvik etmek.
- 4- **Kaynakların rasyonel kullanımını sağlama:** Sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynaklarla sınırlı kaynaklar olması hasebiyle ilgilenir. Bu yüzden yok edilmesini ve tükenmesini önleyerek rasyonel bir şekilde kullanmaya çalışır. Gelişmeye eşlik eden aşırı kullanım ve tedbir, yeni sanayi toplumunun bir ürünüdür, diyebiliriz. Çünkü çevresel bozulma egemen ekonomik modele dayanan çıkarımsal ekonominin varlığını tehdit eden yüksek oranda yenilenemeyen kaynakları tükettiğini göstermektedir.
- 5- **Modern teknolojiyi toplumun amaçlarıyla ilişkilendirme:** Sürdürülebilir kalkınma, halkı gelişim alanındaki farklı teknolojilerin önemi hakkında olumsuz çevresel etkilere ve risklere yol açmadan ya da en azından çözümlenebilecek kadar etki ve riske izin vererek istenilen hedeflere ulaşmada ve toplumun yaşam kalitesini artırmada mevcut ve yeni olanların nasıl kullanılacağı konusunda bilinçlendirirken, aynı zamanda modern teknolojiyi toplumun amaçlarına hizmet edecek şekilde kullanmaya çalışmaktadır.
- 6- İmkânlarına uygun olarak sayesinde tüm çevre sorunlarının kontrol edilebildiği, ona uygun çözümler geliştirilebildiği ve ekonomik kalkınmanın etkinleştirilebildiği eşitliği sağlamaya izin vererek **Toplumun ihtiyaç ve önceliklerine uygun ve sürekli bir değişim yapmak.**

Şekil 1.1.'de sürdürülebilir kalkınmanın genel hedefleri gösterilmektedir

Şekil 1.1 Sürdürülebilir Kalkınmanın Genel Hedefleri

Kaynak: Muschett, F. D. (1997). Sustainable Development Purposes: Principles of Sustainable Development, s:55'e göre Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın bu hedef ve ilkeleri, onun boyut ve alanı dâhilinde olur. Ayrıca toplam hedeflere ulaşmada geldiğimiz düzeyi ölçen göstergelere dayandırılmaktadır. Buna bir sonraki konuda değinilecektir.

1.2.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları ve Göstergeleri

Sürdürülebilir kalkınmanın ilk konusunda ele alınan tanımlar, belirli, çeşitli ve birbirleriyle iç içe boyutları içermektedir. Bu boyutlar arasındaki etkileşim, modern kalkınma ile ilgili dikkate değer bir gelişme sağlanmasına katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma ulaşılmış olduğu düzeyi ölçebilen göstergeleri ortaya koyan bir takım meseleleri kapsamaktadır. (Bunun detaylarından bahsedeceğiz).

1.2.3.1. Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Sürdürülebilir kalkınma birbiriyle iç içe birçok farklı boyutlarla öne çıkar. Bundan dolayı ona yoğunlaşmak sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde ilerleme kaydettirir. Ve bu boyutlar şu şekilde ortaya çıkar: Ekonomik, kültürel, çevresel, teknolojik ve politik boyutlar. Onlara aşağıda değineceğiz:

1-Ekonomik Boyut: Bununla bireylerin mal ve hizmet ihtiyaçları karşılanarak geçim düzeylerinin iyileştirilmesi kastedilir. Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu, ekonominin çevreye şimdi ve gelecekteki yansımaları etrafında döner. Öyle ki doğal kaynak istihdamı alanındaki endüstriyel teknolojilerin seçilmesi, finanse edilmesi ve geliştirilmesi konusu gündeme getirilmektedir. Ekonomik kalkınma şu şekilde kısıtlanabilir:

Doğal kaynakların bireysel tüketim kotaları, gelişmiş ülkelerin kirlilik ve onun çözümü hakkındaki yükümlülüklerinin yanı sıra biyoçeşitliliği tehdit eden tüketim modellerini değiştirmekle doğal kaynakların boşa harcanmasının önüne geçme.

Böylece küresel kirlilik problemleriyle ilgilenmek ve gelişmekte olan ülkelerin bağımlılığını azaltmak da sanayi devletlerinin üzerine düşmüştür. Ayrıca doğal kaynaklar sürekli yaşam standartlarını iyileştirme amaçlarına tahsis edilmelidir. Nitekim kapitalist güçlere olan mutlak bağımlılık ve sömürge tarihinden kaynaklanan geri kalmışlık, hızlı nüfus artışı, çevresel bozulmayla fakirlik arasında güçlü bağlantılar vardır.

Gelir eşitsizliğinin azaltılması. Bu nedenle de kaynakların eşit dağılımı ve askeri harcamaların azaltılması (Hamilton, 2006: 307).

2- Sosyal Boyut: Bu alanda zenginler ve fakirler arasındaki uçurumu, kadın haklarını sınırlayan ayrımcılığı, işsizliği ve fakirliği reddeden bir sürdürülebilir kalkınma düşüncesi belirlemekte ve sosyal boyut burada sosyal adalet ile sürdürülebilirliğin temeli olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal boyutun en önemli unsurları ise: Demografik (Nüfus bilimsel) gelişimin tespit edilmesi, toplumsal devingenlik, sağlık ve eğitim, halkın katılımı, kültürel çeşitlilik, bir yandan şimdiki neslin fertleri arasında toplumsal adaleti sağlarken diğer yandan da şimdiki nesille gelecek neslin bireyleri arasındaki toplumsal adaleti sağlayabilmektir (Blewitt, 2015: 101).

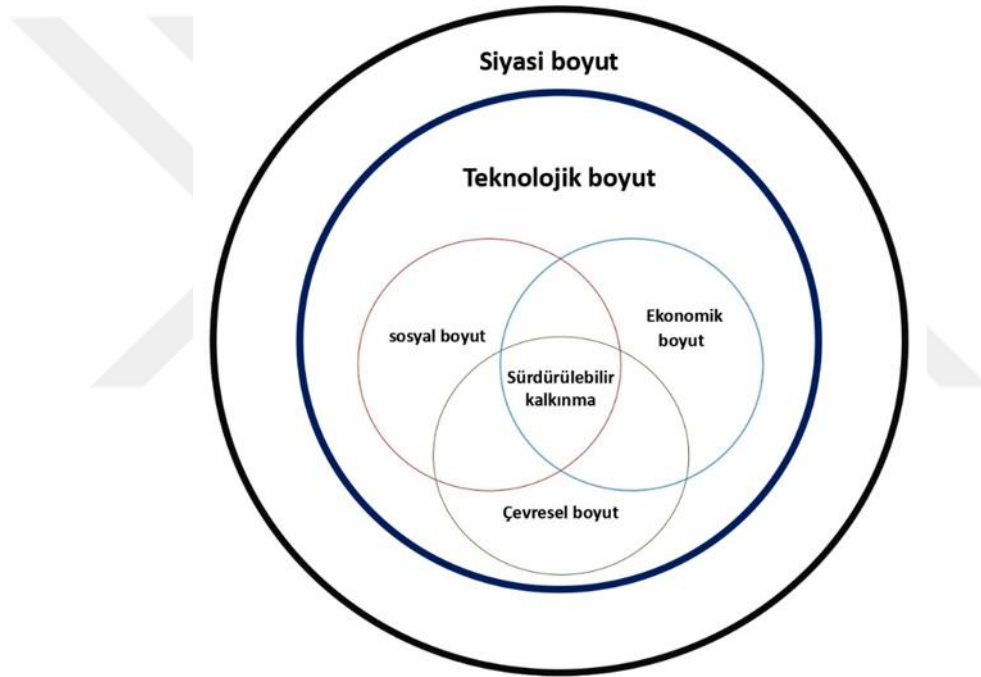
3- Çevresel Boyut: Sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutu, aşılmaması gereken sınırlar çizerek kurallar koyarken, gelişimin çevreyle olan ilişkisini ele almasından ötürü büyük önem arz etmektedir. Bu boyut, doğal kaynakların korunması ve onun sürdürülebilirliğe göre en ideal kullanımı konusunda da ortaya çıkmakta, önlem ve tedbir amaçlı ekosistemde meydana gelebilecek sorunları da tahmin etmektedir. Çevresel boyutlar şu şekilde özetlenebilir: İlaç kullanımıyla toprağa zarar vermeme, bitki örtüsünü tahrip etmeme, suları korumaya çalışmak yani savurgan kullanımı için sınır koymak, su şebekelerinin kapasitelerinin artırmak, maden ve enerji kaynaklarını doğru kullanmak (Munasinghe, 2009: 34-35).

4- Teknolojik Boyut: Aşağıdakileri göz önünde bulundurarak sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak mümkün:

Mevzuatları ve geliştirilmiş teknolojiyi benimsemek, küresel ısınmaya sebep olan gaz emisyonunu azaltmaya çalışmak, ozon tabakasının incelmesinin önüne geçmek (Ozkaynak, vd., 2012 : 456).

5- Siyasi Boyut: İyi yönetim kavramının netleştiği siyasi boyutun yokluğu (ERBAY ve ÖZDEN, 2018 : 261), sürdürülebilir kalkınmaya engel olacak şekilde diğer çevresel, sosyal, ekonomik tüm boyutları derinden etkiledi. Çünkü siyasi boyut, egemenliğin sürekliliği ve nesiller boyu toplumun sömürülmesinde güvenilirliği geliştirme, kararlar vermede şeffaflık ve demokratik eksende siyasi hayatın ve iyi yönetim ilkelerinin şekillenmesiyle sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan ana dayanaktır.

Şekil 1.2.'de bu durum açıklanmıştır.

Şekil 1.2 Sürdürülebilir Kalkınmanın Boyutları

Kaynak: Muschett, F. D. (1997). Sustainable Development Purposes: Principles of Sustainable Development, s: 56'e göre Araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

1.2.3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri

Karar vericilerin sürdürülebilir kalkınmaya doğru ilerlemek için bilgiye ihtiyaçları vardır. Göstergeler, politika yapıcılardan ve karar vericilerden sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirme yolunda ilerleme kaydetmek isteyenlere fırsat vermektedir. Şuan da ise bizim, faaliyetlerin etkisini değerlendirmek ve kararları en güzel biçimde etkilemek için iyi göstergeler hazırlamaya ihtiyacımız var.

Karar verme modellerinin değişikliğinde ve kalkınma sürecinde çevre ihtiyaçları ve toplumsal refah ile iktisadi faaliyetler arasında denge gerekmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmayı sağlayan göstergeler iyi hazırlık kriterleri gerektirir. En önemli kriterler (Yıkma, 2011: 61) :

- Ekonomik, sosyal, çevresel toplumun sağlığını yansıtmak ve uzun vadeli olmak
- Açık ve gerçekleştirilebilir olmak. Yani basitçe toplumun anlayabilip kabullenebilmesi
- Öngörülebilir ve ölçülebilir olmak
- Mevcut limit değerleri olmak
- Değişkenlerin tersinir olup olmadığı, kontrol edilebilip edilemediğini açıklığa kavuşturmak
- Hazırlıkta yani göstergede kullanılan yöntemlerin açıkça sınırlandırılması ve titizlikle kullanılması, sosyal –bilimsel kabul edilebilir olması, tekrar üretiminin kolay olması gerekmektedir.
- her yıl kullanılırsa örnek eğilimleri gösteren göstergeler anlamında ki zaman hassasiyeti.

Ayrıca bu göstergeler sürdürülebilir kalkınmayı sağlamada devletlerin başarı boyutunu yansıtır. Bu göstergeler şöyle açıklanabilir (Yıkma, 2011: 41- 61) :

1- Ekonomik Göstergeler: Sürdürülebilir ekonomik göstergeler, doğal kaynaklar üzerinde izlenen iktisadi politikaların etkisini yansıtır. Bu göstergelerin en önemlileri ise:

- a) Sürdürülebilir kalkınmayı hızlandırmak için uluslararası işbirliği. Bu gösterge kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hâsıladan, sabit yatırım payından, hizmet ve mal ihracatı/ithalatından oluşmaktadır.
- b) Tüketim şekillerinin değişimi: Kişi başına yıllık enerji tüketiminden ölçülebilir. Bu gösterge bir ülkedeki kişi başına düşen enerjidir.
- c) Finansal kaynaklar ve mekanizmalar: Gayri safi yurt içi hâsılanın yüzdelik olarak cari işlemler dengesinden ya da toplam dış borcundan veya gayrisafi yurt içi hâsıladan alınan net resmî kalkınma yardımlarıyla ölçülür.

2- Sosyal Göstergeler: Bu göstergeler şunlardır:

- a) Yoksullukla mücadele: İşsizlik oranlarında kaydedilen ilerleme gözlemlenebilir. İnsani yoksulluk endeksi ve yoksulluk sınırı altında yaşayan nüfus.
- b) Demografik dinamikler ve sürdürülebilirlik: Nüfus artış oranından ölçülür. O da nüfus büyüklüğüne göre yıllık ortalama değişim oranıdır. Ve bu gösterge senelik nüfus artış oranını ölçer.
- c) Eğitim ve halkı bilinçlendirme oranı: Yetişkinler arasındaki okuryazarlık ve liselere toplam kayıt oranından ölçülür.

d) İnsan sağlığının korunması ve geliştirilmesi: Doğumda ortalama yaşam beklentisinden, sağlık hizmetleri ve güvenli suya erişemeyen nüfustan ölçülür.

e) Barınma, sosyal güvenlik ve vatandaşların suçlardan korunması endeksi.

f) İnsani gelişme endeksi: Bu gösterge sürdürülebilir kalkınmanın en önemli göstergelerinden sayılır. Ve insani gelişimin en önemli boyutlarını yansıtır. Birleşmiş Milletler Programı insani gelişmeyi ölçmek için göstergeler hazırladı, aynı zamanda onun, belirli göstergelere göre dünya ülkelerini akreditasyonda sıralayan senelik bir raporu bulunmaktadır. O raporda, üç kısmi göstergenin bileşik endeksidir; Gelir dağılımı göstergesi, genel sağlık göstergesi ve eğitim göstergesi.

3- Çevresel Göstergeler: Çevresel göstergeler sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin ayrılmaz bir kısmı sayılmakta ve olumlu da olumsuz da olsa doğal kaynaklarda ve çevrede meydana gelen değişiklikleri ve mevcut durumu gözetenek sürdürülebilir kalkınmanın amaçlarını gerçekleştirmesinden dolayı özel bir önem kazanmaktadır. Aynı zamanda hedeflerin ne derecede gerçekleştiğini de ölçer. Bu göstergeler de:

a) Tatlı su kaynakları çeşitlerinin ve uzantılarının korunmasının en önemli kriterleri:

- Yenilenebilir kaynaklar/nüfus
- Su kullanımı/yenilenebilir rezervler

b) Sürdürülebilir tarım ve kırsal kalkınmayı teşvik etmek. İlerleme şu yollarla izlenmektedir:

- Kişi başına tarım arazisi
- Kişi başına tarıma elverişli arazi ve kalıcı ekili arazi
- Gübre kullanımı

c) Ormansızlaşma ve çölleşmeyle mücadele. Bu gösterge:

- Ormanların yüzölçümlerindeki değişiklik
- Çölleşmeden etkilenen toprakların oranı

4- Teknolojik Göstergeler: Sürdürülebilir kalkınmaya hizmet etmek için kullanılan teknolojik potansiyelin ölçülmesi, teknolojik kapasite açısından dünya ülkeleri arasında karşılaştırma yapılabilecek bileşik göstergelere dayanmakta ve teknolojik kapasitelerin iyileştirilmesi, geliştirilmesinde belirli sürelerde izlenen politikaların ne kadar başarılı olduğunun belirlenmesi. Birleşmiş Milletler Programı'nı özetlemek için 2004 yılının iki ana göstergesi var: Sanayi sektörü rekabet göstergesi ve teknolojik başarı endeksi. Ayrıca gayrisafi milli hâsılanın yüzdesi olarak araştırma, geliştirme ve harcama göstergeleri de vardır.

5- Siyasi Göstergeler: bunlar iyi yönetişimi ölçme göstergeleriyle ilintili göstergelerdir. İlkelerinin ve mekanizmalarının ulaştığı seviyelerle şu şekilde ifade edilebilir: Şeffaflık

derecesi, katılım, sorgulama, hukukun üstünlüğü, siyasi istikrar, yolsuzlukla mücadele, basın özgürlüğü, âdem-i merkeziyetçilik, yargının bağımsızlığı ve insan haklarına gösterilen önem.

1.2.4. Ekonomik Kuruluşun Kârını Artırmada Sürdürülebilir Kalkınmanın Rolü

Konu ile ilgili çalışmalar yürüten bir çok insan, ekonomik zorluklar ışığında sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülmesinin, ekonomik kurumlara sunulan seçeneklerden biri olarak kabul edilmediğine ve bunun ötesinde, onlara dayatılan bir seçenek olduğuna inanmaktadır. Kuruma göre ise uzun vadeli stratejilerinin yeniden belirlenmesine olanak sağlayan ve diğerlerinden ayırarak rekabet gücünü artıran araçlardan biri kabul edilir. Dolayısıyla o, orta ve kısa vadede beklenen stratejik unsurlardan biridir. Ve ekonomik kurumlar sürdürülebilir kalkınmayı dâhil etmek için çeşitli araçlara başvurur. Sürdürülebilir kalkınma için ekonomik kurumun kazanan bir iddiası olduğu söylenebilir. Buna dayanarak; https://www.iisd.org/business/pdf/business_strategy.pdf (erişim tarihi:26.11.2019)

- 1- Sürdürülebilir kalkınma performansın bir bileşenidir. Sürdürülebilir kalkınmanın kurumun yol ve yöntemlerine dâhil edilmesi sürekli iyileştirme sürecine girmesini ve sürdürmesini sağlar. Ayrıca zamanla, sosyal boyuta dikkat ederek verimlilik artışından ödün vermeden tüm müşteri gereksinimlerini karşılamaya fırsat verir.
- 2- Sürdürülebilir kalkınmanın benimsenmesinde sürekli iyileştirme ilkesine dayanmak. Bu sürekli iyileştirme ilkesine odaklanan kapsamlı ve uzun vadeli yönetime bağlıdır.
- 3- Kurumun tüm kaynaklarını değerlendirmek. Sürekli iyileştirmeye, kurum içindeki tüm mevcut çabaların ve kaynakların birleştirildiği bir proje olmadan, yönetimdeki bir kural gibi bel bağlanamaz. Ve o da değer verilen bir ilham gibi olur.
- 4- Sürdürülebilir kalkınma kurumun bekasını sağlayan bir faktördür. Bazı kuruluşlar türü ne olursa olsun sürdürülebilir kalkınmayı uygulamaya çalışır. İşte o zaman çok değişken bir ortam ve çevrede devamlılığını sağlamak için hayli uğraşır. Bu kurumun ilgilenmesi gereken ve hayatta kalmasını sağlayacak faktörler arasında şunlar vardır:
 - Doğal kaynak ve enerji tüketiminde ekonomi.
 - Ekonomik performansla toplumun istek ve gereksinimleri karşılanarak çevresel ve sosyal performansın uzlaştırılmasıdır.
- 5- Çevresel etkinlikle iyi üretim. Bu, kurumu çevresel düzeyde daha sorumlu daha yenilikçi ve daha rekabetçi olmaya teşvik eder. Çevresel etkinliği en azından daha fazla kaynak üreterek destekler. Bu da ürün tasarımında en başından beri atıkların yeniden kullanımı olarak adlandırılan ögenin dâhil edilmesiyle olur. Böylelikle de kirlilikten ve kaynakları savurgan kullanmaktan kaçınır.

Üretim yöntemlerinin iyileştirilmesi, finansal ve çevresel açıdan olumlu sonuçlar doğuracaktır.

- 6- Maliyet kontrolü: Çevresel etkinliği uygulayan kurum aynı zamanda çevresel maliyetlerini de kontrol eder. Maliyet kontrolü ise çevrenin ötesine geçer. Sürdürülebilir kalkınma metodolojisi ile ilgilenen kurum toplumsal maliyetleri kontrol edebilir. Bu da iş kazaları ile mücadele ederek ve sürekli iyileştirme sürecine dayanarak yapılır.
 - 7- Sürdürülebilir kalkınma üretimin bir ögesidir: Sürekli gelişimde sivil toplumun beklentileri ve kurum, bu toplumun aktif bir parçası olarak hareket etmek istemektedir. Ve onun sosyo-ekonomik ve çevresel açıdan tüm paydaşlara göre sorumlu davranması gerekir.
 - 8- Sosyal desteğin güçlendirilmesi. Bu, kurumun sosyal entegrasyon için bir zemin olmasından dolayı sosyal sorumluluğunu üstlenerek toplumsal hayata katkıda bulunmasını gerektirir.
 - 9- Paydaşlarla diyalog: Paydaşlar (Çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, sendikalar, tüketiciler, bankalar, kurumun komşuları) kurumdan yeni bir yöntem bekliyorlar, bu da bilgiye zahmetsizce erişerek olur. Böylece kurum, faaliyetinin menfaatlerine hizmet ettiğini herkese bildirerek bundan yararlanabilir. Ve bununla aynı anda hem güveni hem de ortaklığı sağlayabilir.
 - 10- Çalışan ve tüketicilerin artan istek ve gereksinimlerini karşılamak. İnsan kaynakları ve iktisadi kurumların karşılaştığı en önemli zorluklar arasında üyelerini seçememeleri ve sadakatlerinden emin olamamaları bulunmaktadır.
 - 11- Kurumların değerlendirilmesinde sürdürülebilir kalkınmayı göz önünde bulundurmak. Finansal kurumlar özellikle holding şirketleri anlaşmalı kurumlara kıyasla sosyal ve çevresel ilgilere dikkat etmeye çalışır. Hatta finansal kurumlardan sosyal ve çevresel ilgileri gözetmeyenleri cezalandıranlar ve aynı şekilde buna dikkat etmeye çalışan kurumlara da malî destek verenler bulunmaktadır. Ayrıca bazı finansal kurumlar sürdürülebilir kalkınmanın entegrasyonu için ona önem veren kurumlara finansal teşvik vermeye başlamıştır.
- Ekonomik kurumlar birtakım araçların kullanımına başvurur. Ve onlar da çıkarsasan referans görevi görürler. Bu araçlar(Altun, 2018):

- 1- Uluslararası girişimler. Üç şekilde sayılabilir:

- a) Küresel Raporlama Girişimi: 1997 yılında Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından kurulmuştur. İçeriği ise kurumların, iktisadi, sosyal ve çevresel konuların ele alındığı sürdürülebilir kalkınma hakkında entegre bir rapor hazırlaması şeklindedir.
- b) Ekonomik kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), OECD sürdürülebilir kalkınma için bir dizi ilke tanımlamaktadır. Bu ilkeler çok uluslu şirketlere yöneliktir ve ekonomik kurumlar düzeyinde uygulanabilir.
- c) Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact): Sürdürülebilir kalkınmanın üç ilkesine odaklanmıştır. Bu girişimin doğduğu fikir, küreselleşme bağlamında küresel ekonomiyi ve aynı şekilde tüm dünya nüfusuna dünya servetinin eşit dağılımını desteklemeye çalışmaktadır. Girişim, insan hakları evrensel ilkelerini kapsamaktadır.
- d) Kriterler ve Standart özellikler: şimdiye kadar belirli sertifikaların alınabileceği standartlar olmadığı gibi sürdürülebilir kalkınmanın nasıl yönetileceğine dair tek bir kriter de bulunmamaktadır. Mevcut olan sadece sürdürülebilir kalkınma iddialarının bir kısmını içerir.

Ekonomik kurumlar düzeyinde sürdürülebilir kalkınmaya olan ilgi bir kurumdan diğerine farklılık göstermiştir. Bu yüzden diğer kurumlar bu alanda mütevazı uygulamalar uygularken sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına yönelik büyük ilerlemeler kaydeden kurumlar da bulmaktayız. Bu alandaki öncü kurumlara baktığımız zaman gidişatını, organizasyonunu, planlamasını ve hatta işlevlerini değiştirdiklerini de görürüz.

1.3. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramına Genel Bakış

Aşağıda kurumsal sürdürülebilirlik kavramına ve dünyadaki kökenlerine genel olarak değinilmiş ardından kurumsal sürdürülebilirliğin unsurlarından bahsedilmiştir.

1.3.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı

Dünyadaki şirketler ve paydaşlar arasında sürdürülebilirlik kavramın önemi belirgin bir şekilde artmaktadır. 1987 yılında yayılan "Our Common Future" raporunda sürdürülebilir kalkınma kavramından bahsetmiştir (Roca ve Searcy, 2011: 2). O dönemde sürdürülebilirlik kavramı, toplumsal eşitlik ve çevre güvenliğini gerçekleştirmek için kullanılmaktaydı. Bundan sonra sürdürülebilir kalkınma şirketleri içerecek ve ekonomik refah sağlayacak şekilde genişletilmiştir (Linnenluecke ve Griffiths, 2010: 358).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı başlangıçta sosyal bir kavram olmakla birlikte, bu kavram giderek daha fazla "kurumsal sürdürülebilirlik" adı altında kurumsal bir kavram olarak uygulanmaktadır. Bazı araştırmacılar, sürdürülebilirlik kavramının kurumsal düzeyde

uygulanabileceğinden kuşkuludur. Bu tartışmalarda önemli olan, sürdürülebilirlik kavramının kurumlar için uygun bir kavram olarak kabul edilememesidir. Buna rağmen, birçok kurum kurumsal sürdürülebilirlik adına faaliyetlerini sürdürmekte ve sürdürülebilirliğe ulaşmak için çaba sarf etmektedir (Roca ve Searcy, 2011: 2).

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramını sürdürülebilirlik teriminden daha geniş kılan zaman içinde birçok siyasi ve akademik etki ve diğer faktörler vardır. Geçen yüzyılın altmışlı ve yetmişli yıllarda, bu etkiler ekonomik büyüme ve teknolojiye karşı çıkan çevre koruma akımları ile temsil edilmiştir. O zaman, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, sosyal meseleler ve insan hakları meseleleri ön plana çıktı. Kamu baskısından dolayı çevre ve sosyal kalkınma alanında yeni yaklaşımlar ortaya çıkmış, çevrenin korunması ve yoksulluğun azaltılmasına yol açacak gelişmeler sağlanmıştır (Linnenluecke ve Griffiths, 2010: 357,358).

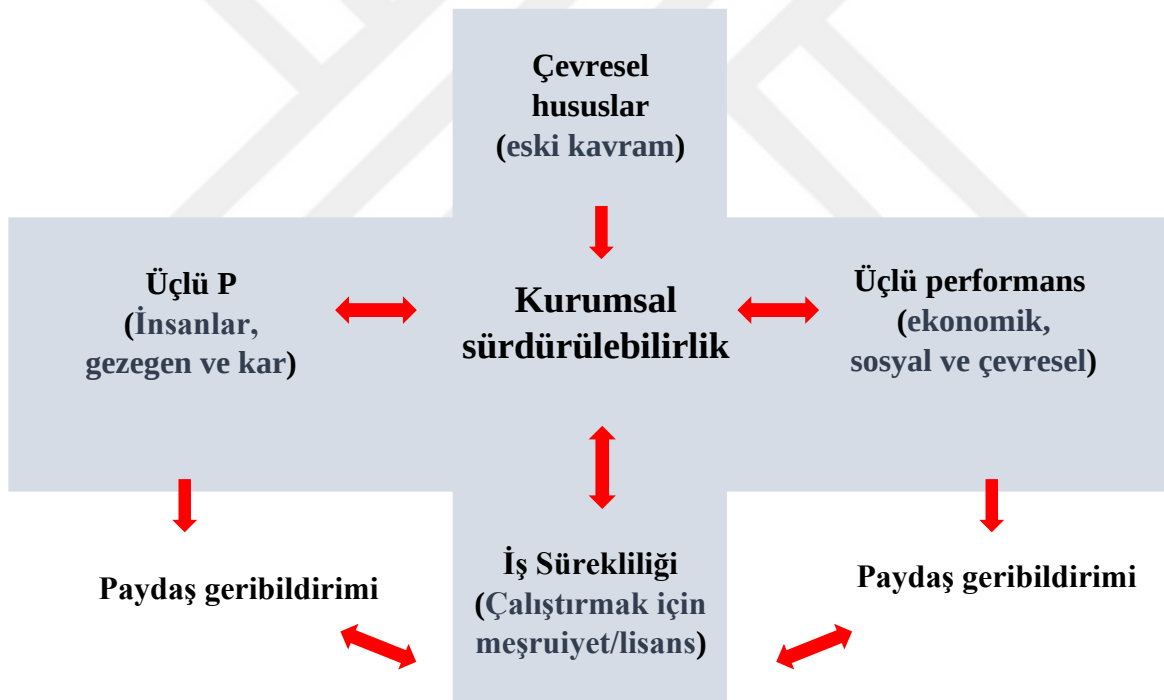
Son yıllarda birçok şirket, ürünleri ve operasyonları çevreye zarar verdiği için politikalarını değiştirmiştir. Doğal kaynakların kullanımını azaltmak ve toplum ve paydaşlarla ilişkileri geliştirmek için çalışmıştır. Birçok bilim adamı bu değişiklikler doğru yapıldığında sürdürülebilir şirketler ve endüstrilerin yaratılabileceği konusunda hemfikirler. Bilim adamları, şirketlerin çevresel ve sosyal sorunları çözmek için önemli değişiklikler yapması gerektiğini tartışmıştır (Linnenluecke ve Griffiths, 2010: 357). Bu bağlamda, birçok iş adamı ve yönetici, tüm bu gelişmeler ışığında sürdürülebilirlik konularını ele alma konusunda giderek artan bir baskı altındadır. Kurumsal bakış açısından ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliğin şirketler üzerinde de çok önemli etkileri vardır (Asif vd., 2011: 354).

Sürdürülebilirliği artırmak için işletme sahipleri tarafından ilgilenilmesi ve geliştirilmesi gereken birçok politika vardır. Ayrıca çevre yasaları ve yönetmelikleri, ürün tüketicileri, çalışan güvenliği, ekonomik performans, finansal katkılar, eğitim, araştırma ve geliştirme, halkların ve kültürlerin korunması ve çevre dostu teknolojinin benimsenmesi gibi şirketlerin sürdürülebilirliği için dikkat edilmesi gereken önemli hususlar da vardır. Kurumsal sürdürülebilirliğin sosyal sorunlarına ek olarak, kurumsal sürdürülebilirlik, iyi pazarlama ve iş, ürünlerin sosyal kabulü ve genellikle daha iyi ekonomik performans yoluyla şirketlerin kendileri için önem taşımaktadır (Kouikoglou ve Phillis, 2011: 209).

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramının açık ve hatta evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Ancak “bugün ve gelecekte insan ve doğal kaynakları korumak ve arttırmak ile birlikte kurumların ve paydaşların ihtiyaçlarını karşılamak için ekonomik kurumların stratejilerinin ve faaliyetlerinin kullanılması” olarak tanımlanabilir (Roca ve Searcy, 2011: 2). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramının iki önemli tanımı daha vardır. Bunlar;

“İşletmenin direkt ve endirekt pay sahiplerinin ihtiyaçlarını, gelecekte olacak pay sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılamaktır “(Dyllick ve Hockerts, 2002: 131) “operasyonlarına ve paydaşlarla etkileşimlerine sosyal ve çevresel kaygıları dahil ederek gösterilmesi” şeklindedir (Roca ve Searcy, 2011: 2).

Şirketlerin kurumsal sürdürülebilirliği uygulamak istiyorlarsa dikkate almaları gereken bazı şeyler vardır. Ve bu konular, faaliyetleri için olumsuz ya da olumlu olsun, ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerdir. Bu üç etkiye, literatürde (triple P- planet, people, and profit) denir; bu, Türkçe'de gezegen, insanlar ve kar anlamına gelir. Aslında, bu üç etkiyi dikkate alan şirketler, dikkate almadan sadece kâr odaklı şirketlerden daha fazla işlerine değer yaratabilir ve riski önceden tahmin ederek azaltabilir. Ayrıca, rekabetçi sürdürülebilirliği sağlamak için çeşitli etkiler aynı anda ele alınmalıdır. Sürdürülebilirliğin bu kavramsal boyutu Şekil 3'te gösterilmektedir (Asif vd., 2011, 354).

Şekil 1.3 . Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı

Kaynak: (Asif vd., 2011, 354)

Önceki şekil üç temel kavramı göstermektedir. Birincisi, sürdürülebilirlik tanımları her zaman sadece çevre ile ilişkiliyken sürdürülebilirlik terimi hakkında dar bir algı ve kavram sağlamıştır. İkinci olarak, literatürde yaygın olarak kullanılan bir terim olan "Triple P" ve "Triple Performance" formunu gösterir.

Aslında aynı kavramı farklı açılardan ifade etmektedir, bu nedenle yukarıdaki şekil sürdürülebilirliğin genel olarak iş sürekliliğinin önemli bir yönü olduğunu göstermektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik, kilit paydaşların ihtiyaçlarını sistematik bir şekilde karşılama ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu da kuruluşun çalışmaya devam etmesi için resmiyet ve yetkilendirme sağlamaktadır(Asif vd., 2011: 354).

1.3.2. Kurumsal Sürdürülebilirlik Unsurları

Birçok araştırmacı, kurumsal sürdürülebilirlik kavramının kurumsal sosyal sorumluluk kavramıyla yakından ilişkili olduğuna inanmaktadır ve bazıları aralarında bir fark bulamayabilir (Asif vd., 2010: 354). Bazı yazarlar ayrıca kurumsal sürdürülebilirlik teorisinin kökeninin paydaş teorisine dayandığını savunmaktadır. Diğerleri sürdürülebilirliği sürdürülebilir kalkınmanın kurumsal ifadesi olarak görmektedir(Roca ve Searcy, 2011: 2). Bu amaçla, kurumsal sürdürülebilirlik kavramının temel unsurları olan dört teori olduğu sonucuna varılmıştır. Bunlar şöyledir: paydaş teorisi, soruşturma (sorgulanabilme) teorisi, kurumsal sosyal sorumluluk ve en önemli olan ve bir sonraki bölümde kapsamlı olarak açıklanacak olan sürdürülebilir kalkınmadır(Wilson,2003: 5). Bunlar aşağıdaki gibi açıklanmıştır (YÜCEL, 2016:14-15) :

- 1- **Sürdürülebilir Kalkınma:** Protlan Raporunda tanımlandığı gibi, “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden, şimdiki neslin kendi ihtiyaçlarını karşılama gelişimi”. Bu bölümün başlarında daha önce açıklandığı gibi, sürdürülebilirlikle ilgili kalkınma politikaları doğal ve insan kaynaklarını iyileştirmek ve topluma, çevreye ve ekonomiye gereken özen göstermekle ilgilenmezse, bunun gelecek nesiller üzerinde ciddi ve önemli bir etkisi olacaktır.
- 2- **Paydaş Teorisi:** Kurumsal sürdürülebilirliğin kökenleri paydaş teorisine dayanmaktadır. Paydaş teorisi, şirketlerin sadece paydaşlara değil aynı zamanda müşteriler, tedarikçiler, çalışanlar ve toplumun çeşitli kesimleri gibi diğer çıkarı olan gruplarına karşı da yükümlülükleri olduğunu açıklamaktadır. Bu nedenle kurumsal sürdürülebilirlik, söz konusu grupların ihtiyaçları ile yakından ilişkili olan paydaşların ihtiyaçlarına odaklanmalıdır.
- 3- **Sorgulanabilme Teorisi:** Hesap verebilirlik, “bir kimsenin yaptıklarından dolayı başka bir otoriteye karşı açıklamada bulunması” olarak tanımlanabilir
- 4- **Kurumsal Sosyal Sorumluluk:** Her iki kavram; kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ve sosyal sorumluluk kavramı kurumsal performansın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarına odaklanmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı, sosyal ve

ekonomik boyutların bağımsız olduğunu iddia ederken, kurumsal sürdürülebilirlik kavramı bu iki boyutun birbiriyle ilişkili olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca, kurumsal sosyal sorumluluk kavramının savunucuları çevreye faydalı olduğunu görmektedirler. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, kurumsal sürdürülebilirlik kavramının savunucuları kurumsal sosyal sorumluluk kavramından kaynaklandığını görmektedirler. Ancak, bu küresel olarak tanınmamaktadır. Son zamanlarda sosyal sorumluluk kavramının önemli ölçüde değişmiştir. Sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.4. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı Ve Tarihsel Gelişimi

Kurumsal sosyal sorumluluk adı verilen yeni bir terim son zamanlarda iş organizasyonlar arasında yayılmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk, bağışlar, hibeler veya bazı sosyal sorunların çözümü yoluyla oluşur. Ayrıca, şirketlerin temel sorunlarından birine çözüm getirmeye katkıda bulunur ve süreklilik özelliğine sahiptir. Topluluğa hizmet eden bazı faaliyetler yoluyla birçok iş organizasyonunun sosyal katılımı için güçlü bir istek görülmektedir. Bu bölümde kurumsal sosyal sorumluluk kavramını ve onunla ilgili konuları açıklamaya çalışacağız.

1.4.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Nedir

Kurumlar, çevrenin tüm değişkenleri ile başa çıkmak için kurduğu stratejilerinin ayrılmaz bir parçası haline gelen sosyal sorumluluğu benimsemeye isteklidir. Ayrıca, kurumsal sosyal sorumluluk konusunda birbiriyle çelişen birçok farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle sosyal ve çevresel koşullardaki değişikliklerin bu kavramın tanımını etkilediği görülmektedir.

Bu konuda, sosyal sorumluluğun çeşitli tanımlarını belirlemeye ve daha sonra sosyal sorumluluğun tarihsel gelişimine ek olarak sosyal sorumluluğun ortaya çıkmasının nedenlerini ele almaya çalışacağız.

1.4.1.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramı

Aşağıdakiler de dahil olmak üzere çeşitli sosyal sorumluluk tanımları vardır:

Kurumsal sosyal sorumluluk, Toplum etik ve ahlaki değerlerin gerçekleştirmek ve güçlendirmek için kurumun aldığı kararlar ve eylemlerdir. Stratejilerinin bir parçası olarak elde etmeyi amaçladığı kurumsal yönetimin doğrudan ekonomik faydalarının bir örneğidir (Bowen, 1953: 1-6).

Sosyal sorumluluk, iş organizasyonunun topluma karşı taahhüdüdür, bu da toplumun kurumdan işçilere ve çevreye özen göstererek beklentilerini dikkate alır (Canatan, 2009:4).

Ayrıca bunu "çalışanların, tedarikçilerin, distribütörlerin, rakiplerin ve müşterilerin çıkarları gibi hissedarlar dışındaki tarafların çıkarlarıyla ilgili kurumsal kişisel çıkar taahhüdü" olarak da bilinmiştir (Pava ve Krausz, 1995: 1).

Aynı zamanda "organizasyonunun topluma yönelik etkilerini güçlendirme ve olumsuz etkilerini azaltma taahhüdü" olarak da bilinmiştir. Bu, organizasyonunun sosyal sorumluluk üstlenmesinden toplumu olumlu yönde etkileyen ve taleplerini yerine getiren kararlar almaya çalıştığı ve aynı zamanda toplumu olumsuz etkileyebilecek herhangi bir istenmeyen etkiyi azaltmak ve üstesinden gelmek için çalıştığı anlamına gelir. (Çelik vd., 2012:42).

"Ekonomik hedeflerini tamamlayan sosyal hedeflere ulaşılmasına yol açan program ve faaliyetlerin oluşturulması" (Kelgökmen, 2010:305), ekonomik ve sosyal hedefler arasında tamamlayıcılık olduğu anlamına gelir.

Ayrıca bazı organizasyonlar ve kuruluşlar tarafından aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

Dünya Bankası, kurumsal sosyal sorumluluğu, "çalışanlara, ailelerine ve toplumla birlikte çalışarak, insanların yaşam standartlarını hem ticarete hem de kalkınmaya faydalı olacak bir şekilde geliştirmeleri için iş faaliyetlerinin sahiplerinin sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunma taahhüdü" olarak tanımlamıştır.

Dünya Bankası tarafından belirlenen kurumsal sosyal sorumluluğun standartları şunlardır (World Bank, 2005) :

1. kurumun iyi yönetimi.
2. Çalışanlara ve çevreye karşı sorumluluk görevleri.
3. Kurumun Sosyal Kalkınmadaki Rolü.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi sosyal sorumluluğu, ticari kuruluşların etik davranma, ekonomik gelişime katkıda bulunma ve işçiler, aileleri ve toplum için yaşam koşullarının kalitesini iyileştirme çalışmaları taahhüdü olarak tanımlamıştır (WBCSD, 1999: 3).

Uluslararası Ticaret Odası, sosyal sorumluluğu şirketlerin etik ve sosyal kalkınmaya ulaşmak için yaptıkları tüm girişimler olarak tanımlamıştır. Bu nedenle, sosyal sorumluluk, yasal olarak bağlayıcı prosedürler olmaksızın iyi kurumsal İnisiyatife bağlıdır. Bu nedenle sosyal sorumluluk, bir ikna ve eğitim yöntemi ile sağlanır (World Chambers Congress, 2009: 21).

Avrupa Birliği, sosyal sorumluluğu şirketler gönüllü olarak sosyal ve çevresel faaliyetlerde bulunması olarak tanımlamaktadır. Avrupa Birliği, sosyal sorumluluğu, yasaların çıkarılmasını veya şirketlerin topluma karşı sorumluluklarını yerine getirirken uydukları

belirli kuralların belirlenmesini gerektirmeyen gönüllü bir kavram olarak görmektedir (Bolat, 2011:7).

1.4.1.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Nedenleri

Geçmiş çalışmalar, sosyal sorumluluk kavramının aşağıdaki bazı nedenlerden kaynaklandığını göstermiştir: (Robbins, 1994: 122).

- 1- Felaketler ve ahlaki skandallar: Bunun en önemli örnekleri Hindistan'daki Bhopal fabrikasının felaketi, Sovyetler Birliği'ndeki Çernobil reaktör kazası ve Amerikan Lockheed şirketi ve diğerleri de dâhil olmak üzere birçok uluslararası şirket için rüşvet skandalları. Ayrıca bu felaketler ve skandallar ile başa çıkmak sosyal sorumluluğun ortaya çıkmasına bir neden olmuştur.
- 2- Hükümet ve kamuoyu baskısı: tüketici haklarının, çevrenin, güvenli çalışmanın ve kuruluşların olumlu rolünün korunmasını destekleyen yasalarla temsil edilir.
- 3- Teknolojik gelişme: Teknolojik gelişmeler, insan kaynakları teknolojisi ve Endüstri dinamikleri alanında devrim yaratmış, bu da ürün ve operasyon kalitesi ve çalışanların beceri gelişimi ile ilgilenmek için uygun bir ortam sağlanmasına yol açmıştır.
- 4- Bütünsel Rekabet: Pazarın genişlemesi nedeniyle yerel ve bölgesel rekabet küresel rekabet haline gelerek rekabetin sınırları genişlemiştir. Bunun en önemli örneği uluslu şirketlerdir.
- 5- Küreselleşme: Genel olarak organizasyonlar, insan haklarına yönelik ilgi gösteren küreselleşmenin artan eğilimine yanıt olarak güvenli çalışma koşulları sağlamayı, çevreyi ve doğal kaynakları korumayı amaçlamıştır (Moon, 2007: 301).

1.4.1.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Tarihsel Gelişimi

Sosyal sorumluluk, ekonomik, politik, sosyal ve ekolojik değişikliklere göre ilkelerine uymak için değişken, dinamik ve gerçekçi bir yapıya sahip ve sürekli gelişmektedir, Bu nedenle, değişen olaylar ve karşılıklı etkileri nedeniyle kurumun sosyal sorumluluk kavramının gelişim aşamalarını belirlemek zordur.

Aşağıda, sosyal sorumluluk kavramının geliştirildiği aşamalardan bahsedeceğiz:

- 1- **Sanayi Devrimi** (Bayrak, 2001: 123): Bu aşama, çocukların ve kadınların uzun saatler boyunca ve zorlu çalışma koşullarında ve düşük ücretlerde istihdam edildiği işçilerin çabalarının ve insan kaynaklarının mantıksız bir şekilde kullanılması ile karakterize edilir. Bu durum, ilk olarak işverenlerin faydalanıcı olması ve işçilere ve çevre ile ilgi duymamasından kaynaklanmaktadır ve bunun nedeni devrimin başlangıçta olması ve herkesin ilgisini çekmeyen su bolluğu ve geniş alanları ve kullanılmamış doğal

kaynakların olmasıdır. Bu, doğal kaynakları ve işgücü kullanımının verimliliğini arttırmayı amaçlamaktadır. Şirketler, işçi verimliliğini nasıl artıracaklarını ve işçileri maddi olarak motive etmeye odaklanarak daha iyi iş yapma yollarını araştırmıştır, böylece işçilere ödenen ücretler, daha fazla üretim vermek için büyük bir çaba karşılığında arttırılmıştır. İşçi ücretlerinin iyileştirilmesinden dolayı sosyal sorumluluk şirketlerinin bir farkındalığı olduğu söylenebilir.

- 2- **Üretim hatlarının ortaya çıkış ve işletmelerin büyümesinin aşaması** <https://danielsethics.mgt.unm.edu/pdf/ford-motor-case.pdf> (erişim tarihi:27.11.2019). : Bu aşama, işin bir kısmında işçinin uzmanlaşmasıyla karakterize edilir, böylece bu işin üstesinden gelmek için uzun eğitime ihtiyaç duymaz ve ayrıca kurumların büyüklüğünden dolayı doğal kaynakların geniş bir şekilde tükenmesine neden olur, ve bu durumda kurumun sosyal sorumluluğu dikkate alınmaması anlamına gelir.
- 3- **Sosyalist fikirleri ile etkileme aşaması (KESKİN, 2010 : 24) :** Bu aşama, sosyalist fikirlerin özel kurumlar için bir zorluk oluşturması gerçeğiyle temsil edilmektedir, çünkü bu fikirler Avrupa'daki kurumları sosyal sorumluluğun birçok unsuruna bağlı kılarak özel kurumlar işletme sahipleri ve diğer taraflardan sorumlu hale gelmiştir .
- 4- **Ekonomik depresyon aşaması ve Keynesyen teori** (Daldal, 2009 : 42-43) : Keynes'in teorisi, sanayi işletmelerinin müşteriler de dahil olmak üzere birden fazla tarafa karşı sorumluluklarının bir kısmını yönetme ihmalinden dolayı ekonomik dengeyi yeniden sağlamak için devlet müdahalesini gerektirmektedir. Bu, müşterilerin çıkarlarıyla çatışmasını sağladı, böylece hedefi, tüketiciyi ve çıkarlarına önem vermeden en büyük miktarda ürünü pazarlamaktır.
- 5- **II. Dünya Savaşı sonrası ve endüstriyel genişleme aşaması** (Aslanova, 2015: 12): Bu aşamada, çalışma koşullarını iyileştirmeyi ve çalışanları koruyan ve yönetim kuruluna katılımlarını güçlendiren yasalar çıkarmayı talep eden sendikaların rolü ve sosyalist sistemi de ortaya çıkmıştır. Bu olaylar, asgari ücretin belirlenmesine, işçilerin yönetime dâhil edilmesine, sosyal ve sağlık sigortası sistemlerinin ve iş kazalarını ele alan yasaların iyileştirilmesine ve özellikle Batı ülkelerinde tüketici koruma toplumlarının ortaya çıkmasına yol açan kurumları büyük ölçüde etkiledi. Bu da, kurumlar tarafından sosyal sorumluluğun benimsenmesindeki paradigma değişikliğini açıklamaktadır.
- 6- **Baskı grupları aşaması:** Önceki aşamalardaki protestolar, son dönemde kurumların kararları üzerindeki etkileri açısından dikkate alınması gereken bir güç haline gelen

baskı gruplarının ortaya çıkmasına yol açtı. Baskı grupları, tüketici toplumlarının, çevre koruma toplumlarının ve barış toplumlarının hedeflerini benimsemiştir. Bu grupların etkisi kurumlar tarafından ciddiye alınmak için arzularını ortaya koymaktır. Bu, kurumlara olumlu yansıyacak hükümetler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu aşamadaki sosyal sorumluluk daha gerçekçi hale geldi. Ayrıca, Özellikle sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olanlar olmak üzere birçok uluslararası kuruluş tarafından gerekli olan standartlar geliştirilmiştir (AKATAY, 2008 :102-105).

- 7- **Bilgi ekonomisi aşaması ve bilişim çağı:** Bu aşama, ekonominin biçimini ve küreselleşme, özelleştirme, hizmetler sektörünün genişlemesi, bilgi teknolojisinin refahı ve bilgi ağlarının yayılması gibi fenomenlerin ortaya çıkması ile karakterize edilir. Ayrıca, Bilgi endüstrisi ve internet, yeni ekonominin dijital özelliği nedeniyle yeni suçlar ve çeşitli ihlal türleri yaratmıştır. Ekonomik kurumların sosyal sorumluluğa bağlılıklarının olmamasından dolayı, iş adamlara, tüketicilere ve topluma zarar vermiştir, onun için sosyal girişimlerini geliştirmelerine neden olmuştur (TAŞLIYAN, 2012).

1.4.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Temelleri

Sosyal sorumluluk kavramını, ortaya çıkmasının nedenlerini ve tarihsel gelişimini açıkladıktan sonra, sosyal sorumluluk ilkeleri ve sosyal sorumluluğun önemi incelenerek sosyal sorumluluğun temelleri araştırılmıştır.

1.4.2.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Unsurları

Sosyal sorumluluk ile ilgili geçmiş çalışmalara göre, araştırmacılar sosyal sorumluluğun birçok unsurunu tanımlamışlardır, ancak çalışma ortamına ve zamana ve incelenen endüstrinin türüne göre bu unsurların öncelik sırasına göre farklılık göstermektedirler, genel olarak aşağıdaki unsurlar sosyal sorumluluğun unsurları olarak kabul edilebilir, bunların her biri Aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi, kurum yönetiminin buna karşı ne yapması gerekeni açıklanmıştır (EMİR, 2019: 36-52).

Tablo 1.1 Sosyal Sorumluluk Unsurları Ve Kurumun Her Bir Unsura Karşı Rolü

Unsur	İdarenin gerçekleştirmesi gereken sosyal rolü
Kurum sahipleri	Kuruluşun varlıklarını korumak, kâr etmek, kuruluşun iyi bir imajını oluşturmak, stok ve kuruluşun bir bütün olarak değerini en üst düzeye çıkarmak, satış hacmini artırmak.
İşçiler	İş adaleti, sağlık hizmetleri, maaşlar ve

	ücretler, tatiller, terfi fırsatları, sürekli eğitim, işçiler için barınma ve ulaşım ve uygun çalışma koşulları sağlanmak.
Müşteriler	Makul fiyatlar, dürüst reklam, güvenli ve kaliteli ürünler ve ürün kullanım kılavuzu sağlamak.
Rakipçiler	Dürüst bilgi, haksız yollarla başkalarından işçi çekmemek ve adil rekabet sağlamak.
İşlemciler	Adil fiyatlar, işletmede süreklilik, finansal yükümlülüklerin ödemesi ve işlemde dürüstlük olması
Topluluk	İş fırsatları yaratmak, örf ve adetlere saygı göstermek, engelli kişileri çalıştırmak, sosyal faaliyetlere katılmak, altyapıyı desteklemek ve afetlere karşı koymak.
Çevre	Ağaçlandırma ve yeşil alanların korunması, zararsız ürünlerin üretimi, su, hava ve toprak kirliliğinin azaltılması ve kaynakların optimum kullanımı.
Hükümet	Yasalara uymak, rehabilitasyon ve eğitim sağlamak, sosyal sorunların çözmek ve vergi yükümlülüklerini ödemek.
Baskı grupları	Basınla dürüstçe ilgilenmek, çevre koruma gruplarının faaliyetlerine saygı göstermek, tüketici koruma toplumlar ile iyi davranmak, sendikaların rolüne saygı duymak ve onlarla iyi ilişki kurmak.

1.4.2.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlkeleri

Sosyal sorumluluk aşağıdaki temel ilkelere dayanmaktadır (FENEIR, 2019 : 24-25):

- Yasal uyum ilkesi: Kurumun, belirli prosedürlere uygun olarak yazılan, ilan edilen ve uygulanan tüm geçerli yerel ve uluslararası yasa ve kanunlara uyması.
- Uluslararası yasalara uyum ilkesi: Kurumun, politikalarını geliştirirken ve sosyal sorumluluk kullanırken uluslararası ve hükümet anlaşmalarına, yürütme düzenlemelerine, beyanlara, sözleşmelere, kararlara ve yönergelere saygı göstermesi.
- İlgili tarafların çıkarlarına saygı gösterilmesi ilkesi: işletmenin ilgili taraflarının çıkarlarına saygı göstermesi ve ilgilenmesi; bireylerin ve diğer grupların dikkate alınması gereken belirli haklara, taleplere veya çıkarlara sahip olmaları mümkündür. Bu kişiler veya gruplar birlikte tesisin ilgili taraflarını oluşturur.
- Sorgulanabilme ilkesi: Kurumun çevre ve toplum üzerindeki bilinen ve potansiyel etkiler de dâhil olmak üzere politikalarını, kararlarını ve faaliyetlerini açık, doğru ve eksiksiz bir şekilde açıklaması ve bu bilgilerin kurumdan etkilenen veya etkilenmesi muhtemel kişiler için serbest olması gerekir.

- İnsan haklarına saygı ilkesi: Kurum, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan haklara saygı duyan politika ve düzenlemeler uygulaması.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

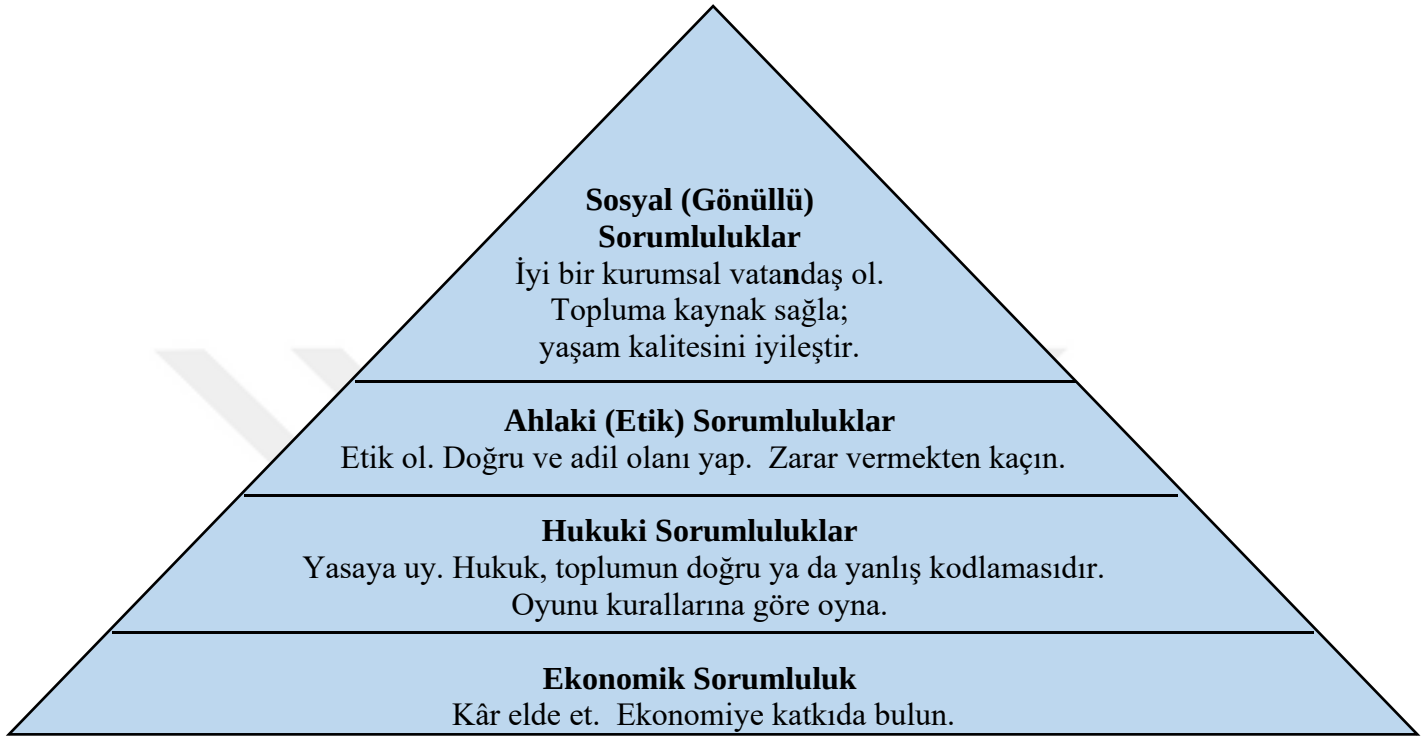
1999 yılında, Küresel İlkeler Sözleşmesi ilk öneri, Dünya Ekonomik Forumunda yapılan konuşmada Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından yapıldı, ancak tüzük 26 Temmuz 2000'de New Jersey'deki Birleşmiş Milletler merkezinde düzenlenmiştir. Bu sözleşme, temel ilkelere ulaşmak için "sosyal sorumluluk, şirketlerin şeffaflığı, insan gücü ve sivil topluma" dayanmaktadır <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles> (erişim tarihi:28.11.2019).

Tablo 1.2 Küresel İlkeler Sözleşmesi İnsan Hakları İlkeleri

Konu	Numara	İlke
İnsan hakları	1	Ticari kuruluşlar, Uluslararası ilan edilmiş insan hakları korunmasını desteklemeli ve saygı duymalıdır.
	2	İnsan hakları ihlallerine karışmamasını sağlamalıdır.
Çalışma standartları	3	Kurumlar, katılım özgürlüğünü desteklemeli ve genel eşitlik ilkesini tanımalıdır.
	4	Tüm şiddet ve zorla çalıştırma biçimlerini ortadan kaldırmalı.
	5	Çocuk işçiliğinin tamamen ortadan kaldırılması.
	6	Çalıştırmada ayrımcılığı ortadan kaldırılması.
Çevre	7	Çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini ve uygulanmasını teşvik edilmesi.
	8	Çevresel sorumluluğu daha da artırmak için girişimler benimsemek.
	9	Kurumlar çevresel sorunlara önleyici yaklaşımları desteklemelidir.
Yolsuzlukla mücadele	10	Kurumlar, rüşvet ve şantaj dâhil her türlü yolsuzluğa karşı hareket etmelidir.

1.4.2.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Boyutları

Araştırmacılar sosyal sorumluluğu birkaç boyuta ayırdılar, Sosyal sorumluluğun boyutları üzerine yaptıkları çalışmada araştırmacılar "Carroll " ilkesine dayanmışlardır. Aşağıdaki Şekil 4, sosyal sorumluluğun Carroll piramidini göstermektedir.

Şekil 1.4 Carroll Sosyal Sorumluluk Piramidi.

Kaynak: Carroll, A. B. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility:

Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders. Business Horizon, 34(4),39-48.

- **İnsani Boyut:** İyi bir vatandaş olarak hareket etmek toplumdaki kaynakların geliştirilmesine ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunmak.
- **Etik Boyut:** Kuruluş, kararlarının etik yönünü dikkate alır ve bu da düzgün, doğru ve adil bir şekilde çalışmasını sağlar.
- **Yasal Boyut:** toplumda neyin doğru neyin yanlış olduğunu yansıtan ve temel çalışma kurallarını temsil eden yasaya uymak.
- **Ekonomik boyut:** Kuruluş kâr eder ve bu da diğer ihtiyaçların karşılanması için önemli bir temel oluşturur.
- **Ekonomik Boyut:** kurumlar kar elde etmeyi amaçlayan ekonomik birimlerdir. Ve bu boyut, topluma değerli malların makul maliyet ve kalitede üretilmesi gibi kurumlar tarafından üstlenilmesi gereken önemli sorumlulukları temsil etmektedir. Bu sorumluluklar çerçevesinde şirketler yeterli kâr elde eder ve çeşitli sermaye ve işçi sahiplerini tazminatı ödemiş

olmaktadır. Ayrıca, çalışma için uygun koşulları sağlamalı ve çalışanları iş tehlikelerinden ve zararlarından korumak için uygun önlemleri almalıdır (Carroll, 1979: 500; Carroll, 1991: 41). Büyük kurumlar, büyük ekonomiler yaratarak bazı küçük kurumları rekabetten uzaklaştırmaktadır. Bu da işsizliği ve bazı sosyal sorunların yayılmasını arttırmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kurumların ekonomik sorumluluklarına olan ilgileri çok önemlidir.

- **Yasal Boyut:** Yasa, bir kuruluşun para cezası veya mali tazminat ile kovuşturulabileceği ve cezalandırılabilmesi bir araçtır. Ayrıca, yasa, toplumun sosyal ve ahlaki açıdan kabul ettiği resmi değerlerdir (Carroll, 1991: 41). Yasal boyut, genellikle hükümet tarafından kurumların uyması gereken yasalar, düzenlemeler ve talimatlarla belirlenen bir dizi sorumluluğu temsil eder. Aynı zamanda yasal boyut, kurumları toplumlarına karşı kabul edilebilir davranışlar benimsemeye ve yasadışı eylemleri reddetmeye teşvik etmek için kurumların devlet tarafından onaylanan yasalar ve yönetmeliklere tabi tutulması olarak görülebilir (Ceritoğlu, 2011: 35) . Bu nedenle yasal boyut, tüm taraflarla bir miktar denge kurduğu için resmi kurumlarla başa çıkmanın en iyi yoludur. Bu boyut aynı zamanda bireylerin, kurumların ve toplumun yetkililerden paydaşlara yetkilerini nasıl kullanacakları, görevlerini nasıl uygulayacakları, gereklilikleri karşılayacakları ve başarısızlık, verimsizlik, aldatma ve sahtekârlık durumunda sorumluluk kabul etmelerini isteme hakkı olan sosyal hesap verebilirlik hakkını da içermektedir.
- **Ahlaki Boyut:** Etik, neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt etmek için kurumların dayandığı kontrol ve standartlardır. Ahlaki davranışı teşvik etmeye çalışan kurumların, ahlaki ve etik yönleri özümsemesi gerektiği gibi, işçilerin ahlaki bağlılıklarını bilmeleri ve anlamaları beklenir, Etik, ekonomide bir temel haline gelmiştir, çünkü kurumlar etiğin başarı koşullarından biri olduğunu fark etmişlerdir. Kurum belirli faaliyetler gerçekleştirdiğinde, toplumun ahlaki değerlerini gözetmeli ve işini sosyal kontroller, etik ilke ve kurallar çerçevesinde yürütmeli, aynı zamanda kurumun etik davranışı teşvik etmesini (Carroll, 1979: 500), ve ödüllendirmesini gerektirir (Çekırdekoğlu, 2019: 40-41):
 - Bireylerin, grupların, departmanların ve kurumun etik davranışlarının iyileştirilmesine de katkıda bulunmak için ve farklı durumlarla nasıl başa çıkılacağını açıklayan etik bir yazılı kurallar bulunmalıdır. Ayrıca, bu yazılı kurallar ayrıca çeşitli kararların, tutumların ve eylemlerin etik boyutlarına olan ilginin teşvik edilmesine yardımcı olur.
 - Etik davranış için yol gösterici ilkeler bulunmalıdır. Bu ilkeler, ahlakın, bireysel değerlerin ve yasaların temelleri için gereklidir. Bunun için aşağıdakiler göz önüne alınmalı.

- Bu karardan, başkalarının çıkarlarına zarar vermeden, mümkün olan en fazla sayıda kişiye veya topluma gerçekleşen fayda.
- İnsan Hakları: İnsan haklarının temel ilkelerini ve onları bağlayan insani yönleri ihlal etmediği takdirde karar etiktir.
- Adalet, yani alınan kararlar, hakları ve maliyetleri haklarını ihlal etmeyecek şekilde kapsayan bir çerçevede adil, tarafsız ve dürüst olmalıdır. Kurumdaki iş ahlakının kaynakları şöyledir:
 - o Topluluk kültürü, değerler ve adetler ve aileyle ilişkili yaygın sosyal değerler ve örfler.
 - o Kişisel faktörler, bireysel ve aile oluşumu, eğitim yöntemleri, okul, referans gruplarının etkisi ve diğerleri.
 - o Kuruluşun belirli bir sektörde nasıl işlediği de dâhil olmak üzere meslekler ve endüstrilerle ilgili yasalar ve etik davranışlar.
 - o Kurum ve kültürü ile ilgili ahlaki davranışların teşvik edilmesi veya ihmal edilmesi.
- **İnsan Boyutu:** Kurumun, yaşamın yönlerini iyileştirerek ve çevre ve toplumla ilgili sorunların çözümüne katılarak topluma karşı gerçekleştirdiği bir sosyal hizmettir. Örneğin, kurumun çevre dostu malzemeler kullanması ya da yardım kuruluşlarına bağış yapmasıdır, böylece bu gönüllü girişimler kurumun toplumdaki imajını geliştirir (Çerik ve Özaslan, 2008: 593).

1.4.3. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Yönleri, Faydaları Ve Önemi

Bu bölümde, sosyal sorumluluğun toplum, kurum ve ülke açısından taşıdığı fayda ve önemin yanı sıra kurumsal sosyal sorumluluğun çeşitli yönlerini araştırılacaktır.

1.4.3.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Yönleri

Kurumsal sosyal sorumluluk aşağıdaki gibi üç yönde özetlenebilir (Vural ve Coşkun, 2011: 81-83) :

- **Gönüllü topluluk katılımı:** Bu alan, kurumsal sosyal sorumluluğun gerekliliği hakkındaki tartışmanın nispeten yeni olduğu ülkelerde ilgi görmektedir. Topluluk gönüllü katılımı, hayırsever bağışlar, gönüllü programlar ve sağlık veya eğitime uzun vadeli topluluk yatırımlarının yanı sıra topluma olumlu geri dönüş sağlayan diğer girişimleri içerebilir. Buna örnek olarak, bazı uluslu şirketler toplumsal meselelere hizmet etmek için vergi öncesi kârlarının% 1'ini bağışlamaktadır.

- **İşletmenin temel faaliyetleri ve değer zinciri:** kurumsal sosyal sorumluluğu ortaya koymak için genellikle bireylerin ve aracı kuruluşların vizyonu ve liderliği gereklidir. Herhangi bir kuruluş, çalışanları ile aktif etkileşim ve enerji tüketimini ve israfını azaltma yoluyla, çalışanların koşullarını iyileştirebilir ve mesleki gelişim fırsatlarını en üst düzeye çıkarabilir. Ayrıca, kuruluşlar müşterileri ile dürüstlük ve iletişim kolaylığı sağlayabilir. İhtiyaç ve yetenek geliştirme programlarını sağlarken değer zinciri ve onur sözleşmeleri üzerindeki dolaylı etkileri açısından kuruluşlar, tedarikçilerinin ve dağıtıcıların işgücü performansını artırmaya ve çevresel zararı azaltmasına yardımcı olabilir.

- **Kurumsal destek, politika diyalogu ve kurum kurması:** İç düzeyde, kurumsal sosyal sorumluluk liderlikleri, karları ve ilkeleri artırmak ve çelişen gereksinimler arasında bir denge kurmak için çalışanların durumlarını iyileştirir ve vizyonu belirler. Dış düzeyde ise, birçok yönetim kurulu başkanları ve üst düzey yöneticileri kalkınma sorunları için ticari katılımı benimser ve endüstrideki girişimleri destekler.

1.4.3.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Benimsemesinin Önemi

Geçmiş çalışmalara göre, birçok kurum son yıllarda kurumsal stratejileri dâhilinde ve yasal, sosyal, ekonomik ve politik baskılara yanıt olarak sosyal sorumluluğu benimsedikleri için çok fazla kâr elde etmiştir.

2001 yılında Québec'te yapılan üçüncü konferans, hükümetleri ve özel kuruluşları sosyal sorumluluğu benimsemeye ve dikkate almaya çağırmıştır. Örgütün sosyal sorumluluğu Kanada'daki insan hakları programlarında da kabul edilmiş ve hükümetin siyasi öncelikleri arasında yer almıştır <https://cutt.ly/Orej9mp> (erişim tarihi:29.11.2019). Bunun dışında 1994'te Miami'de düzenlenen konferans, hükümeti ekonomik büyümeyi engelleyecek ahlaksız uygulamaların yayılmasına karşı uyarmıştır <http://www.summit-americas.org/miamidec.htm> (erişim tarihi:29.11.2019).

CARROLL ise, sosyal sorumluluk kavramını benimseyerek kuruluşun elde edebileceği faydaları iki ana bölüme ayırmıştır: finansal faydalar ve sosyal faydalar.

Finansal faydalara ilişkin olarak CARROLL, kuruluş sosyal sorumluluk ilkelerine uymazsa yüksek maliyetlere tabi olacağını belirtir. Kuruluşun çevresel zarar maliyetlerini ödemesini isteyebilecek olanlar da dâhil olmak üzere etkilenen paydaşlara tazminat şeklinde ödeyecektir. Kuruluşun sosyal sorumluluk ilkelerine uymaması, paydaşların boykotlarına yol açacaktır.

Sosyal yardımlara gelince, CARROLL, birçok kuruluşun ürünlerinin tüketicilerinin, satın alma yaparken bu kuruluşların sosyal sorumluluk alanını dikkate almaya başladığını belirtmektedir (Carroll, 1991:43).

Kanada kurumu (FOCAL) kuruluş için sosyal sorumluluğun faydalarını iki kısma ayırmıştır <https://cutt.ly/vrektUU> (erişim tarihi:29.11.2019) :

1. Kuruluşlar için faydalar: Bunlar:

- İşçilerin yüksek verimliliğidir.
- Müşterinin memnuniyeti.
- Çalışanların bağlılığı artırılmasıdır.
- Kuruluşun imajını iyileştirmek ve böylece satışlarını artırmaktır.
- Dava sayısında azalma.
- Kuruluşun hisselerinin değeri yükselmesidir.

2. Toplumlar için faydalar, Bunlar;

- Temel hakların (sağlık, eğitim, işçi hakları vb.) desteklemek.
- Gelişime katkıda bulunmaktır.
- Çevreyi geliştirmek.

3. Elde edilebilecek ek faydalar belirlenmiştir:

- Paydaşlarla ilişkileri geliştirmek.
- Yatırımcılar arasındaki durumu iyileştirmek.
- Dâhili işletme maliyetlerini azaltmak.
- İşletmelerin daha iyi koordinasyonunu sağlamak.
- Finansal olmayan etkileri belirlenmek.
- Sürekli adapte olmak.

Yukarıdakilere dayanarak ve araştırmacıya göre örgütlerin sosyal sorumluluk felsefesini benimsemeleri söylenebilir. Bu itibarını ve markasının iyi imajını iyileştirmektedir. Ayrıca kamu ve baskı gruplarının görüş ve düşüncelerini dinleyerek paydaşların memnuniyet derecelerini de artıracaktır. Ve böylece pazardaki liderliğini elde edebilecektir.

Birçok uluslararası kurumun, sosyal sorumluluk felsefesini, onu yönlendiren bir iş stratejisi olarak benimseyerek başarmayı amaçladığı şey budur.

Sosyal sorumluluk kurum, toplum ve devlet için de büyük önem taşımaktadır, bunların en önemlileri:

kurum için (Koçyiğit, 2011):

- Kurumun toplumdaki imajını iyileştirmek ve özellikle müşteriler, çalışanlar ve genel olarak toplum bireyleri arasındaki olumlu görünümü oluşturmak.

- Sosyal sorumluluğun, kurumun doğrudan veya dolaylı çıkarları olan birden fazla tarafa yönelik gönüllü girişimleri olduğunu düşünürsek, kurumun sosyal sorumluluğuna bağlılık çalışma ortamını iyileştirecektir.

- Sosyal sorumluluk, kuruluş ile çeşitli paydaşlar arasında bir işbirliği ve bağlantı ruhu yaratır.

toplum için (Alakavuklar vd., 2009: 112-116):

Engelli, daha az nitelikli, azınlık grubu, kadınlar ve gençler gibi özel ihtiyaçları olan bireyler tarafından yüksek bir topluma ait olma hissi yaratırken, toplumun farklı kesimleri arasındaki sosyal dayanışmayı artırmak.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI İLKELERİNE GENEL BAKIŞ

2.1. Sürdürülebilirlik Raporlaması Kavramına Giriş

Şirketler, toplumların çeşitli yerel ve küresel düzeylerde ilerlemesi için toplum üzerindeki etkilerini gösteren raporlarını sunmaları yönünde giderek artan bir baskı altına girmektedir. Şirket performansı, şirketin sadece yıllar içindeki toplum ve çevre üzerindeki etkisi ile değerlendirilmekle kalmamakta, aynı zamanda toplum gelişimi ve yerel iyileştirme açısından da şirketin faaliyetlerinin ve ürünlerinin sürdürülebilirliği değerlendirilmektedir. Sürdürülebilirlik raporları, çevresel ve sosyal raporlardan daha kapsamlıdır. www.globalreporting.org (Erişim Tarihi:24.12.2019). Bu raporların, Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve dünyanın geri kalan yerlerinde kullanılan birden fazla isim ve başlıkları şu şekildedir (Demirel ve Erdoğan, 2016:22; ATALIC, 2014:19):

1. Sürdürülebilirlik raporu (Sustainability Report).
2. Sosyal sorumluluk raporu (TheCorporateSocialResponsibility Report).
3. Şirketin sorumluluk raporu (TheCorporateResponsibility Report).
4. Çevresel ve sosyal raporu (EnvironmentalandSocial Report).
5. Halk ve toplum raporu (SocialandCommunity Report).
6. Üçlü taban çizgisi raporu (TripleBottomLine).
7. Çevre sağlığı ve güvenlik raporu (EnvironmentalHealthandSafety Report).
8. Çevre raporu (Environmentalreport).
9. Hayırseverlik raporu (philanthropicreport).

Günümüzde kuruluşlar; çevre ve toplumla ilgili geleneksel finansal raporlarına eklenen bir veya daha fazla raporla ya da şirketlerin kurumsal yönetimleri ve sürdürülebilirliklerini de dikkate alan, kuruluş genelinde sürdürülebilir kalkınma hakkındaki entegre bir rapor aracılığıyla finansal ve finansal olmayan performanslarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir(Yanık ve Türker, 2012: 298).

Şirketler, yalnızca paydaş ve müşteriler için finansal raporların hazırlanmasıyla sınırlı kalmayarak, istihdam, sosyal ilişkiler, ürünün veya hizmetin sosyal etkileri gibi çeşitli toplumsal sorunlarla da ilgilenen finansal olmayan raporların hazırlanmasıyla toplum ve çevreye karşı olan sosyal sorumluluğunu da yerine getirmiş olur ki, sosyal raporların da amacı budur.

http://www.wri.org/sites/default/files/pdf/sustainability_rulers.pdf. (erişim tarihi : 25.12.2019).

Tablo 2.1 finansal raporlar ile sürdürülebilirlik raporları arasındaki temel farkları göstermektedir.

Tablo2.1 Finansal Raporlar İle Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Temel Farklar

Finansal Raporlar ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Temel Farklar		
	<u>Finansal Raporlar</u>	<u>Sürdürülebilirlik Raporları</u>
Zaman Programı	Kaydedilmiş Yıl	Gelecek Akımları
Onaylama	Sınırlamaları Doğrudan Düzenleyen Meseleler	Sürdürülebilirliğin Geniş Kapsamlı Etkileri
Ekonomik Vizyon	Görülebilir	Görülebilir Değil
Veriler	Finansal	Finansal Değil
Önem	Finansal Önem	Okumak İçin Önemli Herhangi Bir Bilgi
Kullanıcılar	Hissedarlar Ve Yatırımcılar	İlgili Makamlar

Kaynak: <https://www.environmental-auditing.org/publication/> (erişim tarihi: 25.12.2019)

Tablo 2.1'de sürdürülebilirlik raporları ile finansal raporlar arasındaki temel farklar gösterilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlarının finansal raporlardan ilk farkı, geleceğe yönelik ve entegre iş kültürü perspektifidir. İkinci fark, sürdürülebilirlik raporlarının, finansal raporların aksine finansal olmayan verilere ve iş sahipleri için önemli bilgilere odaklanmasıdır.

Büyük şirketler ve daha küçük hacimli şirketler, müşteri ve sermaye çekme rekabeti neticesinde iş sonuçları hakkında üçlü raporları (sürdürülebilir kalkınma) giderek daha fazla kullanmaktadır (Demirel ve Erdoğan, 2016:23). Bu kavram, şirketlerin artık yalnızca ekonomik kuruluşlar olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu da yönetimlerin, ticari projelerini yalnızca ekonomik açıdan değil, aynı zamanda sosyal ve çevresel açıdan da düşünmesini sağlamaktadır (Schaltegger ve Burritt, 2006:252).

2.1.1. Sürdürülebilirlik Raporlarının Ortaya Çıkması Ve Zamanla Gelişmesi

İşletmeleri sürdürülebilirliğe yönelik açıklamalar yapmaya teşvik eden birçok etken bulunmaktadır. Bu etkenler arasında; işletmenin finansal performansının artırılması, yeni yatırımlar çekilmesi, işletmenin saygınlığının desteklenmesi, paydaşlar ile ilişkilerin iyileştirilmesi, işletmenin çevresindeki risklerin varlığı gölgesinde ideal performansı yakalama arzusu, hesaba çekilme ya da cezalandırma gibi durumlardan kaçınmak için kanun

ve yükümlülöklere bağılılık arzusuyla toplumsal ve etik düşünceler gibi durumlar bulunmaktadır. <http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf> (Erişim tarihi : 25.12.2019).

Steyn, 2014: 486’da belirttiğine göre; sürdürülebilirliğin açıklanmasına yönelik etkenler, finansal bilgilerin yanı sıra toplumsal ve çevresel bilgilerin de açıklanması suretiyle, paydaşlar ile iletişime geçme çabası, sürdürülebilirlik hedeflerini gerçekleştirerek işletmenin uzun vadeli kâr elde etmesindeki yönetim performansı olmakla beraber, işletmenin finansal performansının güçlendirilerek rekabet özelliğinin artırılması noktasındaki sürdürülebilirliğin olumlu katkılarıdır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi; büyük kuruluşların baskıları, şirketlerin çevresel ve sosyal sorumluluk oluşturma gerekliliği ve paydaşlar nedeniyle sürdürülebilirlik raporları ortaya çıkmıştır. Peki sürdürülebilirlik raporları nedir ve tanımları nelerdir?(Gurvıts ve Sidorova, 2012: 27) bu raporlarla ilgili şu şekilde tanımlama yapmışlardır “Sürdürülebilirlik raporları; şirketlerin topluma karşı sorumluluk boyutlarını ifade etmek, imajını güzelleştirmek ve paydaşlar tarafından performansının değerlendirilmesi amacıyla, ekonomik faaliyetlerine ek olarak sosyal ve çevresel faaliyet bilgilerini finansal tablolarına dâhil etmeleri veya ayrı bir şekilde yer vermelerinden ibarettir”. Bir başka kaynakta ise bu raporların tanımı; “Şirketler tarafından paydaşlarına, şirketin ekonomik, çevresel ve toplumsal tüm faaliyetleri sırasında yapmış olduğu uygulamalar ve topluma karşı yükümlölüklerine bağılılıkları hakkında net bir açıklamada bulunulması ayrıca işletmenin çalışmaları sırasında maruz kaldığı risklerin açıklanılması ve faaliyetlerine daha fazla şeffaflık kazandırılmasıdır.” şeklinde geçmektedir. (Hughen , 2014:58).

GRI (Küresel Raporlama Girişimi)’ye göre ise sürdürülebilirlik raporları; işletmenin kalkınma hedefini gerçekleştirmek konusundaki kurumsal performansı için iç ve dış paydaşlar karşısında sorumluluğunu ölçme ve açıklama uygulamasından ibarettir. www.globalreporting.org. (Erişim tarihi : 25.12.2019).

Sürdürülebilirlik raporları işletmenin raporlama döneminde yansıttığı nicel ve nitel bilgiler yoluyla işletmenin verimliliğini, ekonomik sosyal ve çevresel etkinliğini artırma yükümlölüğünü yerine getirme boyutunu ifade eden raporlar olarak da tanımlanmaktadır (Daub, 2007:75). Bir başka çalışmada ise bu raporlama “çevre politikaları, değışiklikleri ve etkileriyle ilgili genel hedefleri içeren ve işletmeler tarafından açıklanan bağımsız bilgilerin toplamını ifade eden raporlardır.” şeklinde geçmektedir (Simnett, 2009).

WBCSD (Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi) ise sürdürülebilirlik raporları için “işletmeler tarafından iç ve dış paydaşlarına işletmenin ekonomik çevresel ve toplumsal

faaliyetlerinin sonuçları hakkında bilgi vermek için hazırlanan açık raporlardır” şeklinde tanımlama yapmaktadır(Gümrah ve Tanç, 2018:336).

Lin (2010: 50) ise şöyle der; “sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamanın amacı, işletmenin markasının itibarını ve değerini artırmak, rekabet avantajı elde etmek, işletme içindeki finansal olmayan faaliyetlerde şeffaflığı artırmak ve çalışanları işletmenin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmaları için desteklemek ve motive etmektir.”

Yine bir başka tanımda sürdürülebilirlik raporu, işletmenin faaliyetlerini sürdürmesinin sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin çevresindeki toplum ve çevreyi etkileyen olumlu ya da olumsuz en önemli ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri hakkında açıklamalar sunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporu, bu etkilerin dengeli ve makul bir şekilde sunulmasını sağlamalıdır. www.globalreporting.org (Erişim tarihi: 25.12.2019).

Sürdürülebilirlik raporlarının yukarıdaki tanımlarından sonra şu sonuca ulaşabiliriz: İşletmeleri değerlendirirken işletmenin piyasadaki pozisyonunun ve başarı seviyesinin tek belirleyici kriterinin artık sadece finansal performans olmadığı açıktır. Bunun yerine, işletmeler ekonomik boyuttaki etkilerinin yanı sıra faaliyetlerinin sosyal ve çevresel boyuttaki etkileri hakkında da daha fazla bilgi sağlama taleplerine cevap vermelidir.

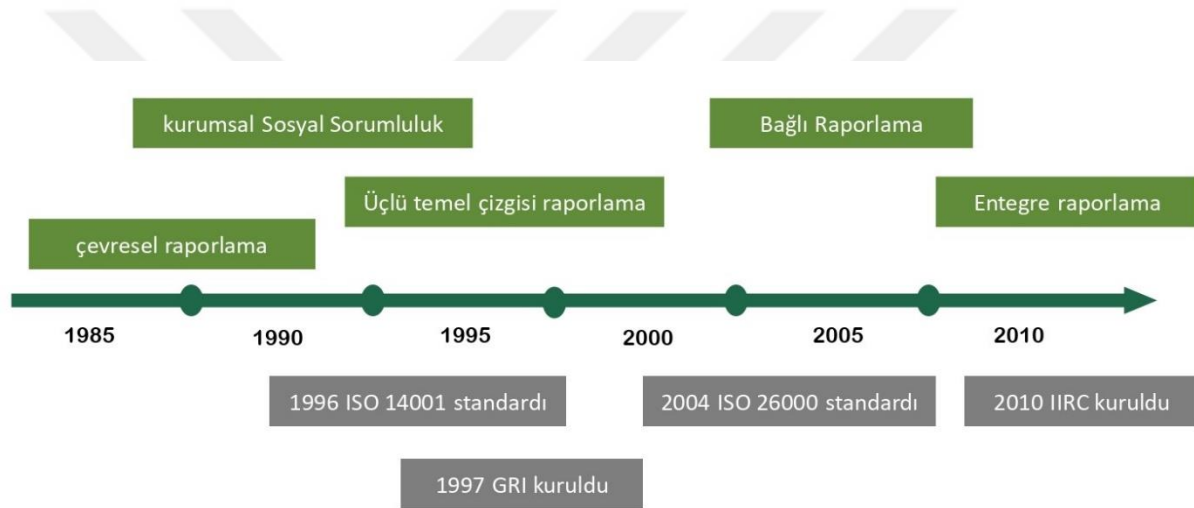
Sürdürülebilirlik raporları fikri, işletmenin hukuki sorumluluğunun ekonomik, çevresel ve sosyal boyutlara ayrıştırılarak her birinin ayrı ele alınması anlamına gelmemektedir. Aksine, tüm boyutlar tek bir birim olarak görülmelidir, çünkü bu boyutlardan her biri işletmenin hedefine ulaşmasına eşit katkıda bulunur. İşletmenin faaliyetlerinin sonuçlarıyla ilgili olan sürdürülebilirlik raporları; yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler, iş ortakları ve tedarikçiler de dâhil olmak üzere tüm paydaşlara şeffaflık ve finansal bilgilerin zamanında ulaşmasını sağlar. Toplumsal açıdan ise sürdürülebilirlik raporları faaliyet gösterdiği toplumların genel çıkarlarıyla ilgili olup, işletmenin etik uygulama ve standartları, mesleki kalkınma çalışanlarının işe alımları, yardımlar ve diğer sosyal eylemler hakkında bilgi verir. Çevre üzerindeki etkilere ilişkin bilgilere gelince, ürün güvenliği, üretimde kaynakların kullanımı ve üretim standartları ile ilgili veriler de dâhil olmak üzere işletmenin faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisini büyük ölçüde kapsamaktadır. Sürdürülebilirlik uygulamalarında bulunan bir işletme, gerek finansal tabloları içerisinde gerekse başlı başına sürdürülebilirlik raporları hazırlama sürecindeki operasyonlarında ve performansında çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutları ele alarak zamanla gelişen bir şirkettir.

Finansal olmayan raporların geliştirilmesi, 1980'lerde ABD'de başlamıştır. Şirket sahiplerinin, kuruluşların su, toprak, atık emisyonları ve gelecekteki büyüme için yeterli kaynaklar gibi kaynak üzerindeki etkisini hesaba kattıkları bu süreçte hemen hemen bütün

dikkatler çevre raporları üzerine çevrilmiştir. Bruntland Komisyonu, bu tür sorunları küresel olarak ele almak için çalışmamızın 1. bölümünde tanımladığımız sürdürülebilir gelişim terimini geliştirmiştir ve bu komisyon, uzun vadede sürdürülebilir olmak için dünyanın çalışma yöntemlerini düzeltmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Hükümetleri, toplulukları ve bireyleri, bu değişikliklerin nasıl işlediğini görmek ve anlamak için düşünmeye sevk etmiştir(Schaltegger vd., 2006 :312).

Ancak bir takım kuruluşlar, toplumun varlıkları ve kaynakları üzerindeki etkilerinin rapor edilip ekonomik büyümelerinin kısıtlanmasını kabul etmediği için Brundtland Komisyonu'na karşı halen direnmektedir.

Şekil 2.1. tek konulu raporlardan tüm sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasına kadar olan süreçteki gelişmeleri göstermektedir.

Şekil:2.1: Sürdürülebilirlik Raporlarının Hazırlanmasındaki Gelişmeler.

Kaynak: <https://2u.pw/H1PiQ> (erişim tarihi : 25.12.2019).

1998 yılında Elkington ‘üçlü temel çizgisi’ni geliştirmiş ki literatürde bu kavrama üçlü rapor denilmektedir. Bu kavram, üç ayrı alanın birbiriyle olan durumlarını anlamak için geliştirilmiştir. Bu alanlar; çevresel performans, sosyal performans ve ekonomik performanstır (Emmanuel, U ve Gina, A : 2016). Üçlü rapor, raporların dengeli ve eşit öneme sahip olmaları için içeriğinde çevresel, sosyal ve ekonomik performansları kapsamaktadır. Raporlara sosyal yönleri de eklemek, örgütlerin hesabına çalışan bireylerin rollerinin önemli olduğunu ve de çalıştıkları toplumlar üzerinde etki ettiğini kanıtlamak açısından önem taşımaktadır (Brown, 2005:89).

Sürdürülebilirlik raporları, 21.yüzyıl boyunca ortaya çıkarak gelişimini sürdürmüş ve halen sürdürmektedir. Büyük organizasyonlar, sürdürülebilirlik raporları hazırlayarak küresel ısınma, çevresel ve sosyal gerekliliklerini ciddiye almaya başlamışlardır. Yetkili makamlar,

özellikle borsaya kote edilen şirketlerin raporlarının, organizasyonların kendi kaynaklarını yönetmesini değerlendirmek için kullanılması gereken birçok meseleyi yeterli bir şekilde yansıtmadığını vurgulamışlardır. Avrupa Birliği gibi büyük organizasyonlar, paydaşları ve dışarıdan gelen yatırımcıların gelecekte gerçekleştirecekleri proje ve çalışmalarda büyük ölçüde faydalanabilecekleri kaliteli bilgileri içeren sürdürülebilirlik raporları hazırlamaları için şirket sahiplerine baskı uygulamaya başlamışlardır. Günümüzde de bazı borsalarda, borsaya kote işletmelerin, çevre koruma raporları hazırlama konusunda yasal zorunlulukları bulunmakta olup bu yasal zorunluluklar, faaliyetleri sosyal sorumluluk gerektiren borsa ve diğer mali kuruluşlara ceza uygulayabilmektedir. Örneğin: Paris borsasına dâhil edilen bütün şirketler sosyal ve çevresel faaliyetleri ile ilgili raporları arşivlemek zorundadır. Aynı durum Birleşik Krallıkta da geçerli olup şirketler yıllık raporlarında sürdürülebilirlik prensiplerini içermek zorundadır (Çalışkan, 2012).

2.1.2. Sürdürülebilirlik Raporlarını Açıklayan Teoriler

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını açıklama etkenlerini belirten birtakım teoriler bulunmaktadır. Bunlar; meşruiyet teorisi, paydaşlar teorisi ve kurumsallaşma teorisidir. Aşağıda bu üç teori hakkında detaylı açıklamalar yapılmıştır.

2.1.2.1. Meşruiyet Teorisi

Bu teori işletmelerin daha geniş bir sosyal sistem içinde faaliyet gösterdiği ve işletmenin kendisini çevreleyen çevre ile sosyal sözleşmesi olduğu esasına dayanmaktadır. (Deegan, 2007, 127-128). Kurumsal faaliyetlerin arzu edilir, uygun ve topluma dayanan bir dizi değer, norm ve inançla uyumlu olduğu yönündeki genel bir varsayım olarak tanımlanmıştır. (Comyns, 2013: 233). Bu tanıma göre meşruiyet, işletmenin sürdürülebilirliğinin kaynağıdır. Dolayısıyla işletmenin sürekliliği, yalnızca sahiplerine karşı olan yükümlülüklerini yerine getirme yeteneğine değil, topluma karşı beklenen yükümlülüklerini de yerine getirme yeteneğine bağlıdır. (Deegan, C., 2014).

Yani sonuç olarak bu teoriye göre; işletmenin çıkarımlarındaki herhangi bir olumsuz sapma, tesisin meşruiyetini ve değerini zedelemektedir. Dolayısıyla sürdürülebilirlik raporları, bir işletmenin, kendisine meşruiyet kazandıran çeşitli stratejileri benimsediğini göstererek işletmenin meşruiyetini korumak, topluma karşı sorumluluklarının farkında olduğunu yansıtmak ve bunun da ötesinde işletmenin performans ve faaliyetleri ile ilişkili değişiklikler hakkında paydaşları bilgilendirmek ve eğitmek noktasında topluma ulaşması için önemli bir araçtır.

2.1.2.2. Paydaşlar Teorisi

(Freeman R. E. ve Mcvea J. F., 2001), paydaşları işletmenin hedeflerine ulaşmasını etkileyebilecek veya bundan etkilenebilecek grup ve bireyler olarak tanımlamaktadır. GRI ise, paydaşları işletmenin faaliyetlerinden, ürünlerinden ve hizmetlerinden büyük oranda etkilenmesi beklenen ve genellikle işletmenin stratejilerini uygulama ve hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşma kabiliyeti üzerindeki etkilerini gözlemleyebilecek olan grup veya kişiler olarak tanımlamıştır. Bu grup ve bireyler, işletme karşısında hukuki iddialarda, hakları kanunlar ve uluslararası sözleşmeler ile garanti altına alınan kimseleri kapsamaktadır. (GRI, 2013: 92).

Bu noktada araştırmacı, işletmenin bilgilendirme sürecinde paydaşların görüşlerini dikkate almak, sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla işletmenin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerini açıklamak, şeffaflık düzeyini arttırmak ve paydaşların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak suretiyle işletmenin sürdürülebilirlik konularına bağlılık boyutu konusunda paydaşların bilgilendirilmesine katkıda bulunacaktır.

2.1.2.3. Kurumsallaşma Teorisi

Bu teori, işletmeden işletmeye değişmekle birlikte işletmelerin yapısını ve modelini incelemekte, sürdürülebilirlik raporlarının ve şirketin finansal ya da finansal olmayan bilgilerinin kapsam ve niteliğini belirlemede önemli bir role sahip olduğuna dayanmaktadır. Bu bağlamda bu teori, meşruiyet ve paydaşlar teorilerini tamamlayan bir teoridir. (Bebbington vd., 2009:592) .Bu teoriyi uygulayan kurumların çoğunun, ülkelerdeki farklı çevresel ve sosyal uygulamalar nedeniyle çok uluslu olduklarını, çünkü bu teorinin, sosyal açıdan sorumluluk uygulamalarının ülkeler arasında nasıl farklılaştığını göstermeye yardımcı olduğunu söylemektedir. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu bağlamında kurumsallaşma teorisi, ülkelerdeki farklı çevresel olayların anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır (Montiel ve Delgado-Ceballos, 2014: 125).

Sonuç olarak bu teoriye göre sürdürülebilirlik raporları, iş ortamındaki değişiklikler ışığında işletmelerin performansını iyileştirmek amacıyla rakip işletmelerin bu tür raporları açıklamaları için kurumsal baskıyı temsil etmektedir.

2.1.3. Sürdürülebilirliği Açıklama Şekilleri

Araştırmacılar sürdürülebilirliği açıklama şekli ve yolları hakkında farklı görüşlere sahiptirler. Bazı araştırmacılar sürdürülebilirlik raporlarının geleneksel finansal tablolardan ayrı raporlar ile açıklanması gerektiğini vurgularken bazıları da geleneksel finansal tabloların

içerisinde (yorum ya da açıklamalar şeklinde) yer verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporları aşağıdaki gibi görülmektedir;

1. Finansal Tablolar İçerisindeki Sürdürülebilirlik Raporları

Bazı araştırmacılar sürdürülebilirlik raporlarının finansal tablolara katılmasının sürdürülebilirlik verilerinin geleneksel muhasebe sisteminin sonuçlandığı listeler çerçevesinde verilmesi ve böylece sürdürülebilirlik bilgilerinin geleneksel finans bilgilerinin bir parçası haline gelmesi sureti ile işletmenin genel performansı hakkında daha kapsamlı bir bilgi ortaya koyacağını düşünmektedirler. (Eccles ve Krzus, 2010) .

Ancak (Gurvitch ve Sidorova, 2012: 31), sürdürülebilirlik raporlarını geleneksel finansal listelerinin içerisine katan birtakım işletmeler üzerinde yapmış oldukları araştırma neticesinde sürdürülebilirliğin farklı açıların katılabileceği tek bir sistem olmadığı sonucuna varmışlardır. Buna göre işletmeler elde bulunan sürdürülebilirlik bilgilerinin nasıl birleştirileceği ve paydaşlar tarafından bunların kolaylıkla nasıl elde edilebileceği yönünde yeterli bir anlayışa sahip değildirler. Bu ise sürdürülebilirlik bilgilerini bulabilmek için bütün finansal tabloların okunması ve takip edilmesi gerekliliğine neden olmaktadır. Dolayısıyla paydaşlar tablolar içerisinde sürdürülebilirlik bilgilerini ararken ve takip ederken vakit kaybetmektedirler. Yine araştırma, bu tür işletmelerin işletmenin çevre ve toplumsal performansı ile ilgili bilgilerin açıklamalarını finansal tablolar içerisinde farklı yerlerde yaptıklarını ve bu durumun çevresel ve toplumsal bilgilere erişimi zorlaştırdığını, bu nedenle de değerlerinin daha az olduğunu ortaya koymuştur.

2. Finansal Tablolardan Bağımsız Sürdürülebilirlik Raporları

Bazıları ise sürdürülebilirlik bilgilerinin özellikle çevresel ve toplumsal konularla ilgili bölümlerinin finansal bilgilerden fiyat itibarıyla farklı olması nedeniyle sürdürülebilirlik raporlarının geleneksel finansal raporlardan ayrı bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Zira işletmeler, çok miktarda çevresel, ekonomik ve toplumsal verilere sahip olabilirler (Chathamhouse, 2012:6). Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanması konusunda bakış açıları birbirinden farklılık arz etmiş, güçlü rapor sistemi (TBL) ortaya çıkmıştır.

(Elkington), 1997 yılında “CannibalsWithForks: TheTripleBottomLine Of 21st Century Business” isimli kitabında üçlü rapor kavramını ilk olarak ortaya çıkaran ve sürdürülebilirliğin muhasebe yanını ortaya koyan ilk kişi sayılmaktadır. Ve sürdürülebilirlik politikasının (TBL), sürdürülebilirlikle ilgili kurumsal performansın değerlendirilmesi geliştirilmesi ve açıklanmasını hedefleyen bir girişim olup işletmelerin performansının ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerine, üstelik işletmelerin sadece atmış oldukları

ekonomik değerlerine değil, aynı zamanda çevresel toplumsal değerlerine de odaklanılmasını sağladığını ifade etmektedir (Ngwakwe, 2012:31).

Sürdürülebilirlik göstergeleri daha sonra bu raporlar çerçevesinde Küresel Raporlama Girişimi (GRI) tarafından 2000 yılında sürdürülebilirlik raporları adı altında formüle edilmiş ve geliştirilmiştir. GRI politikası, işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerinin etkileri hakkında dengeli bir rapor sunmalarına ve paydaşlarla iletişimi artırmalarına yardımcı olmak amacıyla sürdürülebilirliğin açıklanması için uluslararası olarak kabul edilmiş yönergeler geliştirmektedir.

KPMG¹, her üç yılda bir sürdürülebilirlik raporları hakkında bir anket yapmaktadır. 2008 sonuçları bu rapor türünde belirgin bir yükseliş eğilimi göstermiştir. Zira buna göre dünya çapında en büyük 250 kuruluşu içeren G250 endeksinde listelenen işletmelerin %80'i "GRI" yönergesine dayanan sürdürülebilirlik raporları yayınlamaktadır (KPMG, 2008: 6). 2011 raporunda ise ayrıca (N100) kapsamında listelenen işletmelerin yaklaşık %69'unun da GRI'nin rehberlik ilkelerine dayanan sürdürülebilirlik raporları hazırladıkları tespit edilmiştir. Yine buna göre "GRI" sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması için yadsınamaz bir küresel standart haline gelmiştir (KPMG,2011: 20). Bu durum, GRI 'nin geleneksel finansal tablolardan bağımsız olarak sürdürülebilirliğin açıklanması için küresel bir standart olarak işletmeler tarafından en çok kullanılan küresel standart olduğunu göstermektedir. Diğer yandan sürdürülebilirlik raporlarının IIRC entegre raporlarının bir parçası olarak sunulması yönünde girişimler bulunmaktadır. Zira finansal bilgilere ek olarak finansal olmayan bilgilerinde verilmesine yönelik artan ilginin ışığında 2010 yılında GRI tarafından uluslararası IIRC entegre raporları hazırlama komisyonu teşkil edilmiştir. Bu komisyonun amacı, çeşitli raporları (finansal raporlar, yönetim raporları, yönetim ve sürdürülebilirlik raporları) işletmenin uzun vadede sürdürülebilir değer yaratma yeteneğini gösteren tutarlı bir grupta birleştirmektir (Steyn, 2014:480).

Sürdürülebilirlik raporları, entegre raporlarında bir parçasıdır. IIRC (Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi)'nin hedefi, kullanıcılarına hizmet etmek için finansal raporları iyileştirmeyi amaçlayan küresel bir çerçeveye ulaşmak olsa da halen bir terimden ibarettir. Çünkü araştırmacılar ve akademisyenler birleşik bir modele ve bu modelin altında nelerin bulunması gerektiğine ulaşamamıştır. <https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI->

¹KPMG, dünyanın en büyük profesyonel hizmet şirketlerinden biridir. Aynı zamanda dört büyükten biridir. Denetim, vergi ve danışmanlık alanlarında profesyonel hizmetler verilmektedir. Merkezi Amsterdam, Hollanda'da bulunmaktadır.

[ir.pdf](#) (Erişim tarihi : 26.12.2019) Bu nedenle GRI, işletmelerin sürdürülebilir performansını bağımsız olarak açıklamak için en iyi standart olmaya devam etmektedir.

Yani özetle (Gurvitsh ve Sidorova, 2012: 31) tarafından vurgulananlara göre sürdürülebilirlik raporlarını geleneksel finansal tablolar içerisinde açıklamak zordur. Ayrıca geleneksel finansal tablolar kabul gören muhasebe ilke ve standartları doğrultusunda hazırlanmakta olup buna göre bilgiler kayıtlı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu durum IFRS tarafından da vurgulanmaktadır. Zira teklif taslağında işletmenin finansal tablolarının uluslararası finansal raporlandırma standartları doğrultusunda finansal bilgiler içermekle birlikte aynı şekilde uluslararası finansal raporlandırma standartlarının ek bilgilerine de bağlı kalması gerektiğine yer verilmiştir. <http://www.ifrs.org> (Erişim tarihi : 26.12.2019)

Yine 1 sayılı uluslararası muhasebe standartlarında (IASB 1) finansal tabloların sunumuyla ilgili olarak bu tabloların kapsamı dışında çevreyle ilgili birtakım bilgi ve listelerle katma değer listeleri içeren bazı raporların bulunduğu belirtilmektedir. Bu liste ve raporlar, koşul ve sunumlar bakımından uluslararası muhasebe standartlarının kapsamı dışında sayılmaktadır. <http://www.ifrs.org> (Erişim tarihi: 26.12.2019)

Ayrıca, sürdürülebilirlik raporlarının tamamlayıcı açıklamalar içinde gösterilmesi sürdürülebilirlik bilgilerinin önemini azaltacaktır. Bu nedenle, sürdürülebilirlik raporunun ayrı bir rapor olması daha uygundur. Böylece işletmeler, ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerinin etkileriyle ilgili tanımlayıcı, nicel, finansal ve finansal olmayan bilgiler hakkında uygun gördüklerini diledikleri gibi açıklayabilir veya uzun vadede rekabetçi bir avantaj elde edebilirler.

2.1.4. Sürdürülebilirlik Raporlarının Bilgileri

İşletmelerin değeri ve rolü hakkında sürdürülebilir bilgileri vermek ve işletmenin farklı faaliyetleri ile ilgili bu bilgilerin faydalanıcılarına ulaştırılması için paydaşlar ve uluslararası muhasebe örgütleri tarafından artan bir baskı bulunmaktadır.

Ayrıca, işletmeler tarafından açıklanan ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik bilgileri, her bir işletmenin faaliyetinin niteliğine, işletmenin ana hedeflerini destekleme boyutuna ve paydaşların karar vermesi için gerekli sürdürülebilirlik bilgilerinin kullanımını geliştirmeye katkıda bulunan bilgileri açıklama ihtiyacına göre değişmektedir (Idowu vd., 2013: 2364).

Muhasebeciler, kurumsal ve metodolojik uzmanlar olarak, fiili sürdürülebilirlik bilgi yönetimi faaliyetlerine dayanarak işletmenin sürdürülebilirlik muhasebesini uygulamada önemli bir rol oynamaktadırlar. Bunun yanında muhasebeciler işletmenin ana performansının,

bilgileri ölçme yönteminin ve şeklinin, veri toplama ve verileri işletmenin ekonomik, çevresel ve toplumsal yanlarıyla ilgili bilgilere dönüştürme konusunda destek yöntemlerinin belirlenmesinde devreye girmektedirler.

Muhasebeciler teknik bir uzmanlık olarak bilgi toplama, hazırlama, analiz etme ve yorumlama konusunda muhasebe, yöntem ve usullerini bilmektedirler. Bu nedenle sürdürülebilirlik göstergelerinin hazırlanması ve sürdürülebilirlik bilgilerinin toplanacağı doğru, güvenilir aynı zamanda paydaşların ihtiyaçlarını karşılamaya uygun raporların hazırlanacağı araçların belirlenmesi için yöntemler tasarlanmasında muhasebeciler devreye girmektedirler (Schaltegger ve Zvezdov, 2015: 344).

GRI tüm yayınlarında, işletmeler tarafından ekonomik, çevresel ve toplumsal yanları ile ilgili açıklanması gereken tüm sürdürülebilirlik bilgilerini açıklamış ve bunlara sürdürülebilirlik göstergeleri adını vermiştir. 2 numaralı tabloda (GRI, 2013: 69-172)'da geçtiği üzere ekonomik toplumsal ve çevresel göstergeler açıklanmaktadır.

Tablo 2.2 Sürdürülebilirlik Raporları Çerçevesinde Ekonomik Toplumsal ve Çevresel Göstergeler

Ekonomik performans göstergeleri	
Kodu	Gösterge
Ekonomik performans	
Ec1	Üretilen ve dağıtılan doğrudan ekonomik değer: gelirler, dağıtılan ekonomik değer, işletme giderleri, çalışan ücretleri ve yan haklar, sermaye sağlayıcılara ödemeler, devletlere yapılan ödemeler, toplumsal yatırımlar, elde tutulan ekonomik değer, sermaye sahiplerine ve hükümetlere yapılan ödemeler
Ec2	İklim değişikliğinin kuruluşun faaliyetine finansal etkileri ve iklim değişikliği kaynaklı diğer risk ve fırsatlar
Ec3	Kuruluşun belirlenmiş tazminat planı yükümlülüklerinin kapsamı
Ec4	Devletten alınan mali yardım
Piyasa varlığı	
Ec5	Belirgin operasyon yerlerinde cinsiyet bazında standart başlangıç seviyesi ücretlerinin yerel asgari ücrete göre oranı
Ec6	Belirgin operasyon yerlerinde üst yönetimin yerel toplumdan istihdam edilme oranı
Dolaylı ekonomik etkiler	
Ec7	Altyapı yatırımlarının ve desteklenen hizmetlerin gelişimi ve etkisi
Ec8	Etkilerin boyutu da dahil olmak üzere belirgin dolaylı ekonomik etkiler
Satın alma uygulamaları	
Ec9	Belirgin operasyon yerlerinde yerel tedarikçilere yapılan harcamaların oranı
Çevresel performans göstergeleri	
Malzemeler	
Kodu	Gösterge
En1	Ağırlık veya hacim bakımından kullanılan malzemeler
En2	Girdi olarak kullanılan geri dönüştürülmüş malzemelerin yüzdesi
Enerji	
En3	Kuruluş içindeki enerji tüketimi
En4	Kuruluş dışındaki enerji tüketimi
En5	Enerji yoğunluğu
En6	Enerji tüketiminin azaltılması
En7	Ürün ve hizmetlerin enerji ihtiyaçlarında azaltımlar
Su	
En8	Kaynak bazında toplam su çekimi
En9	Su çekiminden belirgin ölçüde etkilenen su kaynakları
En10	Geri dönüştürülen ve yeniden kullanılan suyun yüzdesi ve toplam hacmi

Biyolojik çeşitlilik	
En11	Koruma altındaki bölgelerde ve koruma altındaki bölgeler dışında biyolojik çeşitlilik değeri yüksek olan alanlarda sahip olunan, kiralanan, yönetilen veya bu bölgelere komşu olan faaliyet sahaları
En12	Faaliyetlerin, ürünlerin ve hizmetlerin koruma altındaki bölgeler ve koruma altındaki bölgeler dışında biyolojik çeşitlilik değeri yüksek olan alanlar üzerindeki belirgin etkilerinin tanımlanması
En13	Koruma altındaki veya eski haline getirilen habitatlar
En14	Habitatları faaliyetlerden etkilenen alanlarda bulunan 1000 kırmızı liste türlerinin ve ulusal koruma listesi türlerinin soy tükenmesi risk seviyesine göre toplam sayısı
Emisyonlar	
En15	Doğrudan sera gazı (ghg) emisyonları (kapsam 1)
En16	Dolaylı enerji sera gazı (ghg) emisyonları (kapsam 2)
En17	Diğer dolaylı sera gazı (ghg) emisyonları (kapsam 3)
En18	Sera gazı (ghg) emisyon yoğunluğu
En19	Sera gazı (ghg) emisyonlarının azaltılması
En20	Ozon tabakasını incelten madde (ods) emisyonları
En21	Nox, sox ve diğer belirgin hava emisyonları
Atık sular ve atıklar	
En22	Kalite ve varış yeri bakımından toplam su tahliyesi
En23	Tür ve bertaraf yöntemine göre toplam atık ağırlığı
En24	Önemli ölçekte sızıntı ve döküntülerin toplam sayısı ve hacmi
En25	Basel sözleşmesi2 ek 1, 11, 111 ve VIII kapsamında tehlikeli kabul edilen nakil, ithal, ihraç veya ıslah edilmiş atıkların ağırlığı ve uluslararası sevk edilmiş atıkların yüzdesi
En26	Kuruluşun su tahliyelerinden ve akışından belirgin ölçüde etkilenen su kütlelerinin ve ilgili habitatların kimliği, boyutu, korunma durumu ve biyolojik çeşitlilik değeri
Ürün ve hizmetler	
En27	Ürün ve hizmetlerin çevresel etkilerinin hafifletilme boyutu
En28	Geri toplanan satılmış ürünlerin ve ambalaj malzemelerinin kategoriye göre yüzdeleri
Uyum	
En29	Çevre kanunu ve düzenlemelerine uyulmaması nedeniyle uygulanan önemli cezaların parasal değeri ve parasal olmayan yaptırımların toplam sayısı
Nakliye	
En30	Ürünlerin ve kuruluşun faaliyetlerine ilişkin diğer mal ve malzemelerin nakliyesinin ve kuruluşun işgücü üyelerinin taşınmasının belirgin çevresel etkileri
Genel	
En31	Türe göre toplam çevre koruma harcama ve yatırımları
Tedarikçinin çevresel bakımdan değerlendirilmesi	
En32	Çevresel kriterlerin kullanılmasıyla taranan yeni tedarikçilerin yüzdesi
En33	Tedarik zincirindeki belirgin ölçekte mevcut ve olası olumsuz çevresel etkiler ve alınan önlemler
Çevresel şikâyet mekanizmaları	
En34	Çevresel etkilerle ilgili olarak resmi şikâyet mekanizmaları kanalıyla getirilmiş, yanıtlanmış ve çözümlenmiş şikâyetlerin sayısı
Sosyal performans göstergeleri	
Kodu	Gösterge
İşgücü uygulamaları ve insana yaraşır iş	
İş gücü	
La1	Yaş grubu, cinsiyet ve bölgeye göre işe yeni alınan çalışanların ve çalışan devrinin toplam sayısı ve oranı
La2	Belirgin operasyon yerlerine göre geçici veya yarı zamanlı çalışanlara sağlanmayan ve tam zamanlı çalışanlara sağlanan yan haklar
La3	Cinsiyete göre doğum izninden sonra işe dönme ve işte kalma oranları
İşgücü/yönetim ilişkileri	
La4	Bunların toplu iş sözleşmelerinde belirtilmiş olup olmadıkları da dâhil olmak üzere faaliyet değişiklikleriyle ilgili asgari ihbar süreleri
İş sağlığı ve güvenliği	
La5	Toplam işgücünün iş sağlığı ve güvenliği programlarının takibine yardımcı olan ve bu konuda görüş bildiren resmi müşterek yönetim-işçi sağlık ve güvenlik komitelerinde temsil edilen yüzdesi
La6	Bölge ve cinsiyete göre yaralanma türü ve kaza sıklık oranları, meslek hastalıkları, kayıp gün ve devamsızlık ve işle bağlantılı toplam ölüm vakası sayısı
La7	İş kazası oranı veya meslek hastalığı riski yüksek olan çalışanlar
La8	Sendikalarla yapılan resmi sözleşmeler kapsamındaki sağlık ve güvenliğe ilişkin konu başlıkları

Eğitim ve öğretim	
La9	Cinsiyete ve çalışan kategorisine göre çalışan başına ayrılan yıllık ortalama eğitim saati
La10	Çalışanların kesintisiz istihdam edilebilirliğini destekleyen ve kariyer bitimlerini yönetebilmelerine yardımcı olan yetenek yönetimi ve yaşam boyu öğrenim programları
La11	Cinsiyete ve çalışan kategorisine göre düzenli performans ve kariyer gelişim değerlendirmelerinden geçen çalışan yüzdesi
Çeşitlilik ve fırsat eşitliği	
La12	Yönetişim organlarının bileşimi ve çalışanların cinsiyete, yaş grubuna, azınlık grubu üyeliğine ve başka çeşitlilik göstergelerine göre tanımlanan çalışan kategorilerine göre dağılımı.
Kadın ve erkekler için eşit ücret	
La13	Çalışan kategorisine, belirgin operasyon yerlerine göre kadınlar ve erkekler arasındaki taban maaş ve ücret oranı
Tedarikçinin işgücü uygulamaları bakımından değerlendirilmesi	
La14	İşgücü uygulamaları kriterlerinin kullanılmasıyla taranan yeni tedarikçilerin yüzdesi
La15	Tedarik zincirindeki işgücü uygulamalarıyla ilgili belirgin ölçekte mevcut ve olası olumsuz etkiler ve alınan önlemler
İşgücü uygulamaları şikâyet mekanizmaları	
La16	İşgücü uygulamalarıyla ilgili olarak resmi şikâyet mekanizmaları kanalıyla getirilmiş, yanıtlanmış ve çözümlenmiş şikâyetlerin sayısı
İnsan hakları performans göstergeleri	
Yatırım	
Hr1	İnsan hakları maddeleri içeren veya insan hakları taramasından geçmiş belirgin yatırım sözleşme veya kontratlarının toplam sayısı ve yüzdesi
Hr2	Faaliyetlerle ilgili insan hakları unsurlarına ilişkin insan hakları politika veya prosedürleri üzerine verilen çalışan eğitimlerinin toplam saati ve eğitim görmüş çalışanların yüzdesi
Ayrımcılığın önlenmesi	
Hr3	Ayrımcılık vakalarının ve alınan düzeltici önlemlerin toplam sayısı
Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı	
Hr4	Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkının ihlal edilmiş olabileceği veya belirgin risk altında olabileceği belirlenen faaliyetler ve tedarikçiler ve bu hakların desteklenmesi için alınan önlemler
Çocuk işçiler	
Hr5	Çocuk işçiler bakımından belirgin risk taşıdığı belirlenen faaliyetler ve tedarikçiler ve çocuk işçiliğinin etkili bir biçimde ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak için alınan tedbirler
Zorla veya cebren çalıştırma	
Hr6	Zorla veya cebren çalıştırma vakaları bakımından belirgin risk teşkil ettiği belirlenen faaliyetler ve tedarikçiler ve her tür zorla veya cebren çalıştırmanın ortadan kaldırılmasına katkı sağlama yönünde alınan önlemler
Güvenlik uygulamaları	
Hr7	Kuruluşun faaliyetlerle ilgili insan hakları politikaları veya prosedürleri konusunda eğitim görmüş güvenlik personelinin yüzdesi
Yerli halkların hakları	
Hr8	Yerli halkların haklarıyla ilgili ihlal vakalarının toplam sayısı ve alınan önlemler
Değerlendirme	
Hr9	İnsan hakları incelemelerine ve etki değerlendirmelerine tabi olmuş faaliyetlerin toplam sayısı ve yüzdesi
Tedarikçilerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi	
Hr10	İnsan hakları kriterlerinin kullanılmasıyla taranan yeni tedarikçilerin yüzdesi
Hr11	Tedarik zincirindeki belirgin ölçekte mevcut ve olası olumsuz insan hakları etkileri ve gerçekleştirilen eylemler
İnsan hakları şikâyet mekanizmaları	
Hr12	İnsan hakları etkileriyle ilgili olarak resmi şikâyet mekanizmaları kanalıyla getirilmiş, yanıtlanmış ve çözümlenmiş şikâyetlerin sayısı
Toplum performans göstergeleri	
Yerel toplumlar	
So1	Yerel toplum katılımı, etki değerlendirmeleri ve gelişim programlarının uygulandığı operasyonların yüzdesi
So2	Yerel toplumlar üzerinde belirgin ölçekte mevcut ve olası olumsuz etkileri olan operasyonlar
Yolsuzlukla mücadele	
So3	Yolsuzlukla ilgili riskler bakımından değerlendirilmiş faaliyetlerin toplam sayısı ve yüzdesi ve tespit edilen belirgin riskler

So4	Yolsuzlukla mücadele politika ve prosedürleri ile ilgili iletişim ve eğitim
So5	Teyit edilmiş yolsuzluk vakaları ve alınan önlemler
Kamu politikası	
So6	Ülkeye ve alıcıya/lehtara göre siyasi desteklerin toplam değeri
Rekabete aykırı davranış	
So7	Rekabete aykırı davranışlara, tröstleşme ve tekelleşme faaliyetlerine ilişkin davaların toplam sayısı ve bunların sonuçları
Uyum	
So8	Kanun ve yönetmeliklere uyulmaması nedeniyle uygulanan önemli cezaların parasal değeri ve parasal olmayan yaptırımların toplam sayısı
Tedarikçinin toplum üzerindeki etkiler bakımından değerlendirilmesi	
So9	Toplum üzerindeki etkilerine ilişkin kriterler kullanılarak taranan yeni tedarikçilerin yüzdesi
So10	Tedarik zincirinde toplum üzerindeki belirgin ölçekte mevcut ve olası olumsuz etkiler ve alınan önlemler
Toplum üzerindeki etkilere ilişkin şikâyet mekanizmaları	
So11	Toplum üzerindeki etkilerle ilgili olarak resmi şikâyet mekanizmaları kanalıyla getirilmiş, yanıtlanmış ve çözümlenmiş şikâyetlerin sayısı
Ürün sorumluluğu performans göstergeleri	
Müşteri sağlık ve güvenliği	
Pr1	Sağlık ve güvenlik etkilerinin iyileştirme amacıyla değerlendirildiği belirgin ürün ve hizmet kategorilerinin yüzdesi
Pr2	Ürünlerin ve hizmetlerin kullanım süreleri sırasındaki sağlık ve güvenlik etkileriyle ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyumsuzluk vakalarının sonuç türüne toplam sayısı
Ürün ve hizmet etiketlemesi	
Pr3	Kuruluşun ürün ve hizmet bilgileri ve etiketleme prosedürlerince zorunlu tutulan ürün ve hizmet bilgileri türü ve bu bilgi gereklerine tâbi belirgin ürün ve hizmet kategorilerinin yüzdesi
Pr4	Ürün ve hizmet bilgileri ve etiketlemeyle ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyumsuzluk vakalarının sonuç türüne göre toplam sayısı
Pr5	Müşteri memnuniyetini ölçen araştırmaların sonuçları
Pazarlama iletişimi	
Pr6	Yasaklı veya tartışmalı ürünlerin satışı
Pr7	Reklam, tanıtım ve sponsorluk da dâhil olmak üzere pazarlama iletişimiyle ilgili yönetmeliklere ve gönüllü kurallara uyumsuzluk vakalarının sonuç türüne göre toplam sayısı
Müşteri gizliliği	
Pr8	Müşteri gizliliğinin ihlali ve müşteri verilerinin kaybı ile ilgili doğrulanmış şikâyetlerin toplam sayısı
Uyum	
Pr9	Ürün ve hizmetlerin tedariki ve kullanımı ile ilgili kanun ve yönetmeliklere uyumsuzluktan kaynaklanan önemli para cezalarının parasal değeri

2.1.5. Sürdürülebilirlik Raporları Düzenlemenin Avantaj ve Dezavantajları

GRI'ye göre sürdürülebilirlik raporlarının işletmelere sağlamış olduğu avantajlar ve bu raporlamaların oluşturulmasında karşılaşılabilecek bazı dezavantajlar aşağıdaki gibi iki kısma ayrılmaktadır; (Turhan vd., 2018: 22) .

Sürdürülebilirlik raporlarının iç ve dış avantajları bulunabilir. Bu avantajları gruplarsak aşağıdaki gibi bir sıralama olacaktır.

Sürdürülebilirlik raporlarının iç avantajları:

- İşletmelerin karşılaştığı risk ve fırsatların daha iyi anlaşılması.
- Finansal performans ile finansal olmayan performans arasında bağlantı kurmanın gerektiğinin vurgulanması.

- Operasyonları basitleştirmeye, maliyetleri düşürmeye ve verimliliği artırmaya katkıda bulunan uzun vadeli stratejiler, politikalar ve çalışma planları oluşturmak.
- İşletmelerin yasalara, performans standartlarına ve gönüllü girişimlere ilişkin performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesi.
- Ekonomik, çevresel ve sosyal hedeflere ulaşmada başarısızlıktan kaçınmak.
- Çevre ve topluma yönelik seçkin bir performansa ulaşmak için farklı işletmeler arasındaki performansın dâhili olarak karşılaştırılması.

Sürdürülebilirlik raporlarının dış avantajları:

- Olumsuz çevresel etkilerini azaltmak , ekonomik, çevresel ve sosyal kazanımları açıklamak.
- İşletmelerde marka itibarı ve müşteri sadakatini geliştirmek.
- Dış paydaşların, işletmenin maddi ve maddi olmayan varlıklarının gerçek değerini anlamalarını sağlamak.
- İşletmenin toplumu, çevreyi ve çevre ekonomisini nasıl etkilediğini ve etkilendiğini göstermek.

Sürdürülebilirlik raporlarının avantajlarının yanı sıra bu raporların hazırlanması ve sunulmasında karşılaşılan bazı dezavantajlarda bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz; (Maubane vd., 2014: 155):

- Bu tür bir rapor hazırlanması sonucunda işletmenin sağlayabileceği avantajlar hakkında şüpheler.
- Rakiplerin bu tür raporları yayımlamaması.
- İşletmelerin, paydaşların bu tür raporları umursamadıkları ve böylece satış hacimlerini artıramayacakları yönündeki itirazları.
- İşletmelerin çevresel performans açısından zaten yeterince saygınlıklarının bulunması.
- İşletmelerin çevre ile ilgili konularda iletişim kurmak için kullanabilecekleri birçok yöntem bulunması.
- Bu raporları hazırlamanın çok masraflı olması.
- İşletmenin tüm operasyon ve faaliyetleri hakkında koordineli veri toplamanın ve doğru göstergeleri seçmenin zor olması.
- Potansiyel olumsuz yasal etkiler nedeniyle işletmenin itibarına zarar verebilecek olması.

Yani özetle iş ortamında yaşanan rekabetin ışığında işletmenin değer kazanması ve uzun vadeli sürdürülebilirliği konusundaki öneminden dolayı, işletmelerin sürdürülebilirlik raporları yayımlayarak elde edebileceği avantajlar, bu raporların yayımlanmasını engellemek suretiyle öne sürülen dezavantajlardan çok daha ağır basmaktadır.

2.1.6. Sürdürülebilirlik Raporlarının Belirleyici Faktörleri

Yukarıda bahsettiğimiz üzere sürdürülebilirlik raporlarının bir takım avantajları bulunmaktadır. Ancak bu avantajlara rağmen, sürdürülebilirlik raporlarının gerçeğe bağlılık düzeyini ve kalitesini etkileyen bazı belirleyici faktörler bulunmaktadır ki bunlar aşağıdaki gibidir (Schneider, 2015: 532 ;Comyns vd., 2013: 235) :

- İşletmenin Büyüklüğü:

Büyük işletmeler karmaşık bir yapıya ve yeni veri tabanına sahiptirler. Bunun yanında entegre muhasebe sistemleri ve iyi iç kontrol sistemleri vardır. Muhasebecileri gerek ölçme gerekse açıklama süreçlerinde modern muhasebe düşüncesinin eğilimlerinin farkındadır. Bütün bu nedenler, bu işletmelerin tüm paydaşlar nezdinde önemli hususlara netlik kazandırmak üzere isteğe bağlı olarak açıklamada bulunma noktasında geniş davranmasına yardımcı olur. Büyük işletmeler, sürdürülebilirlik raporlarında finansal ve finansal olmayan bilgilerin yeterli bir şekilde ilan edilmesi durumunda, spekülasyon ihtimallerinin azaltılması gibi sürdürülebilirliğin ilan edilmesinin potansiyel faydalarının farkındadırlar. Ayrıca sürdürülebilirlik raporlarını açıklamak için muazzam maddi ve teknolojik yeteneklere sahiptirler.

Küçük işletmeler ise borsada hisse senetleri ile işlem görmezler. Bu nedenle sürdürülebilirliğin açıklanmasının potansiyel faydalarını fark etmezler.

- İşletmenin Kârlılığı:

Yüksek oranda kâr elde eden bir şirket, bir yandan kendisini diğer işletmelerden ayırmak için bir teşvik oluştururken, diğer yandan istediği sermayeyi mümkün olan en iyi şartlarla elde edebilmek ister. Sürdürülebilirlik raporları bu hedefe ulaşmak için en iyi yoldur. Çünkü yüksek oranda kâr elde eden işletmeler, paydaşların onlar hakkındaki izlenimlerini artırmak ve dolayısıyla piyasadaki değerlerini pekiştirmek için daha ekonomik, çevresel ve sosyal bilgileri ifşa edecektir.

- Endüstriyel Uzmanlaşma:

Sektörün niteliği, sürdürülebilirliğin açıklanmasının arkasındaki en önemli faktörlerden biridir. Çünkü kimya endüstrisi, gübre endüstrisi ve ilaç tesisleri gibi çevresel ve sosyal hassasiyete sahip olması gereken işletmeler bulunmaktadır. Bu nedenle, bu alanlarda faaliyet

gösteren kuruluşların sürdürülebilirlik raporlarını ilan etmeleri gerekmektedir. Çünkü bu, kuruluşların ahlaki sorumlulukları bilinciyle eşdeğer sayılmaktadır. Toplum açısından ise finansal sorumluluklarının yanında işletmelerin itibarını ve rekabet gücünü daha da artırarak kârlılığını da en üst düzeye çıkarmasını sağlamaktadır.

- Toplumda Hâkim Olan Kültürel Ve Ahlaki Boyutlar:

Toplumda hâkim olan kültürel ve ahlaki değerler, gerek eğitim ve ilerleme düzeyinde gerekse bilgi sağlama, şeffaflık, toplumun bireylerindeki farkındalığın artması ve diğer noktalarda sürdürülebilirlik raporlarının net bir şekilde açıklanması ve benimsenmesi açısından etkilidir.

Baskı Gruplarından Ve Paydaş Gruplarından Gelen Baskının Artması:

Gelişmiş ülkelerde, siyasi, ekonomik, sosyal vb. tüm alanlarda baskı grupları hâkim olmaktadır. İşletmelerin, paydaşlarıyla imajının iyileştirilmesinde veya yanlış değerlendirilmesindeki etkin rolleri nedeniyle işletmelerin bu tür gruplar ile iletişimi söz konusudur. Dolayısıyla işletmelerin, topluma karşı sorumluluklarını gösteren sürdürülebilirlik raporları üzerinden finansal ve finansal olmayan bilgileri daha detaylı açıklayarak, paydaşların ihtiyaçlarını karşılayan güncel değişkenlere cevap vermeleri gerekli hale gelmiştir.

Araştırmacı, yukarıda belirtilenlerden yola çıkarak şu sonuçlara varmaktadır; Büyük işletmeler, yüksek maddi ve teknolojik yetenekleri nedeniyle sürdürülebilirlik raporlarını açıklamaya daha hazırlıklı durumdadır. Ayrıca yüksek kararlılığa sahip işletmeler, mevcut ve öngörülen gelecek nedeniyle ek finansal potansiyeli açıklamaya daha meyilli olacaktır. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlarını açıklama maliyetlerini karşılayabilmeleri için sürdürülebilirlik raporları üzerinden daha fazla finansal veya finansal olmayan bilgileri açıklama yoluna gideceklerdir. Çevresel ve sosyal hassasiyete sahip işletmelerin toplum üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Ayrıca işletmenin çevresinde bulunan kültürel bilim ve baskı grupları tarafından gelen baskılar, işletmenin ekonomik, çevresel ve toplumsal açıdan performansları hakkında bilgi vermesi nedeniyle işletmeleri bu tür raporları açıklamaya zorlamaktadır.

2.1.7. Sürdürülebilirlik Raporları İçin Standartlar ve Yönergeler

Sürdürülebilirlik raporları isteğe bağlı raporlar olması nedeniyle, tesislerin bu raporlarını daha şeffaf ve güvenilir bir şekilde açıklayabilmesi için ve kendi sürdürülebilirlik performanslarını ölçmelerine ve raporları daha doğru hale getirmelerine yardımcı olmak için bir dizi kabul edilmiş standart ve yönerge gerekir. Sürdürülebilirlik raporları için en önemli

standartlar ve yönergeler arasında Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI) , Sosyal ve Etik Hesap Verilebilirlik Enstitüsü (Institute of Social and Ethical Accountability) tarafından yayımlanan AA1000 güvence standardı yer almaktadır.

2.1.7.1. Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI)

Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI) 1997'de Çevresel Sorumlu Ekonomiler Koalisyonu (CERES) tarafından başlatılmış olup kurum faaliyetlerinin ekonomik, çevresel ve sosyal yönleri hakkında rapor vermek için bir dizi gönüllü kılavuzdur. Amacı, kurumların daha sürdürülebilir hale gelmesinin bir yolu olarak sürdürülebilirlik raporlarının kullanılmasını teşvik etmek için bu raporların kalitesini, doğruluğunu ve kullanılabilirliğini arttırmaktır. GRI'nin misyonu, sürdürülebilirlik raporlarını, kurumların ekonomik, çevresel ve sosyal performansını içeren bir rapor vermelerini sağlamak için standart bir uygulama haline getirmektir. <http://ssrn.com/abstract=798724> (erişim tarihi : 27.12.2019)

GRI, faaliyetleri binlerce profesyonel ve çeşitli kuruluşu içeren, kâr amacı gütmeyen uluslararası bir kuruluştur. (Calabrese vd., 2016: 250), GRI yönergelerinin, endüstriyel sektörden bağımsız olarak sürdürülebilirlik hakkında raporlama için en iyi ilke ve standartlardan biri olduğuna inanmaktadır. GRI, stratejilerinde sürdürülebilirlik sağlamak isteyen tüm sektörlerdeki kuruluşların faaliyetlerinin yürütülmesinden kaynaklanan tüm olumlu ve olumsuz etkileri rapor etmesini gerektirmektedir. Bu, sorgulanabilmenin artmasına, faaliyetlerinin olumsuz etkilerinin azalmasına ve servetin artmasına yol açmaktadır. (www.globalreporting.org, erişim tarihi : 27.12.2019)

Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI) üç unsurla ilgilidir: (erişim tarihi : 27.12.2019 www.globalreporting.org).

- 1- Ekonomik unsur: Ekonomik performansı, piyasada bulunması, dolaylı ekonomik etkileri ve satın alma uygulamalarını içermektedir.
- 2- Çevre unsuru: Malzemeler, enerji, su, biyolojik çeşitlilik, emisyonlar, sıvı ve katı atıklar, ürünler ve hizmetler, ulaşım, kaynağın çevresel değerlendirmesi ve çevresel şikâyetler için mekanizmalar içermektedir.
- 3- Sosyal unsur: iyi çalışma uygulamaları, insan ve toplum hakları ve ürün sorumluluğu hakkındaki bilgilerin açıklanmasını içermektedir.

İlk nesil (G1) 2000 yılında yayımlanırken, ikinci nesil (G2) 2002 yılında ortaya çıkmıştır, bu da ilk neslin iki yıllık gözden geçirme ve geliştirilmesinin doruk noktasını doğruluk ve kalite ile temsil etmiştir. 2006 yılında üçüncü nesil (G3), 2003-2005 döneminde ikinci neslin değiştirilmesi yoluyla ortaya çıkmıştır. Bu yönergelerin evrenselliğini sağlamak

amacıyla işletme, STK ve muhasebe kurumları da dâhil olmak üzere birçok paydaş tarafından geliştirilmiştir www.globalreporting.org. (erişim tarihi : 27.12.2019).

2011 yılında (G3) neslinde bir değişiklik yapılarak (G3.1) olarak adlandırılmıştır. Dördüncü nesil (G4) Mayıs 2013'te piyasaya sürülmüştür. Bu nesil, dünyanın dört bir yanından yüzlerce uzman, işletme sahipleri, sivil toplum, iş adamları ve akademisyenler gibi paydaşlarla yapılan iki yıllık istişarelerin bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Ayrıca bu nesil, Sürdürülebilirlik raporlarındaki mevcut ve gelecekteki önemli eğilimleri yansıtacak şekilde gözden geçirilmiş ve güçlendirilmiştir. Dördüncü neslin (G4) amacı, rapor üreticilerine önemli sürdürülebilirlik raporları hazırlamalarında yardımcı olmak ve sürdürülebilirlik raporlamasını standart bir uygulama haline getirmenin yanı sıra işletmelerin faaliyetlerini daha sürdürülebilir hale getirmek için hedefler belirlemelerine, performanslarını ölçmelerine ve değişimi yönetmelerine yardımcı olmaktır. GRI yönergeleri, ayrıca tesislerin büyüklüğünden, sektörden veya bulunduğu yerden bağımsız olarak firmalar tarafından sürdürülebilirlik raporları hazırlamak için standart açıklamalar ve bir uygulama kılavuzu sağlamaktadır. www.globalreporting.org. (erişim tarihi : 27.12.2019).

ISO (Uluslararası Standartlaştırma Organizasyonu), Kasım 2010'da ilk Sosyal Sorumluluk Standardını (ISO26000) yayımladıktan sonra, sürdürülebilirlik için işbirliğini artırmak amacıyla 5 Eylül 2011 tarihinde bir mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu mutabakatın amacı, bilgi değişimi yoluyla kurumsal sürdürülebilirlik ile ilgili iki kurumun faaliyetlerinden yararlanmak için ISO ve GRI arasındaki işbirliğidir. Ocak 2013'te dördüncü nesil yönergelerin yayımlanmasından sonra GRI ve ISO 26000, 2014 sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan mevcut ve gelecekteki eğilimleri iyileştirmek için önemli ölçüde revize edilmiş yönergeler yayımlamıştır. Küresel Raporlama İnisiyatifi, (ISO 26000) ile ilgili yönergelerin ayrı olmadığını, ancak raporlama için birbiriyle bağlantılı olduğunu belirtmiştir.

2.1.7.2. Hesap Verilebilirlik İlkeleri (AA1000)

Accountability Principles Standardı (AA1000) 1995 yılında Londra'da, kurumların sorgulanabilme rolünü geliştirmek amacıyla, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak Sosyal ve Ahlaki Sorumluluk Enstitüsü (ISEA) tarafından kurulmuştur. (Çıtak, 2015). (AA1000), sürdürülebilirlik raporlarını iyileştirmek için özel olarak tasarlanmış çeşitli yönergeler aracılığıyla işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarının hesap verebilirlik rolünü geliştirmiştir (Searcy ve Buslovich, 2014: 128). Hesap verilebilirlik standartları sürdürülebilirlik raporlarının sağlanmasında önemli bir kriterdir. <http://www.accountability.org>. (erişim tarihi : 27.12.2019).

Sosyal ve etik hesap verilebilirlik, denetim ve raporlama alanında kaliteyi artırarak işletmelerin genel performansını yükseltmek amacıyla 1999 yılında Hesap Verilebilirlik İlkeleri yayımlanmıştır. Sürdürülebilirliğe ulaşmak için hesap verebilirliği elde etmede paydaş katılımı anlamına gelen kapsayıcılık ilkesi ilk defa tanıtılmıştır. 2008 yılında, sürdürülebilirlik performansının güvenilirliğini ve kalitesini sağlamak amacıyla, önceki tüm sorumluluk sürümlerinin yerini alan Güvence Denetimi Standartları yayımlanmıştır. <http://www.accountability.org>. (erişim tarihi : 27.12.2019).

Daha sonra paydaşların tesisin sürdürülebilirliğinde kilit bir faktör olması nedeniyle 2011 yılında Paydaşlar Katılım Standardı (AA1000SES) yayımlanmıştır. <http://www.accountability.org>. (erişim tarihi : 27.12.2019). Haziran 2015'te, Accountability Principles Standardıyla 2011 yılında yayımlanan standardın gözden geçirilmesi ve geliştirilmiş bir standart yayımlanması amacıyla paydaş katılım kriterlerinin de tartışıldığı bir rapor yayımlanmıştır. <http://www.accountability.org>. (erişim tarihi : 27.12.2019).

Sürdürülebilirlik raporlaması ve hazırlığıyla ilgilenen diğer kurumlar, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi'dir (WBCSD), ancak halen geliştirilme aşamasındadır ve henüz herhangi bir sürdürülebilirlik standardı düzenlememiştir. Ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (SASB), Amerikan Menkul Kıymetler Borsası'nda listelenen kuruluşların ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini açıklamak için her bir sektörde sürdürülebilirlik muhasebesi standartları oluşturmayı amaçlamaktadır (BERKSOY, 2018: 1-66).

Özet olarak, son yıllarda, gittikçe daha fazla işletme, operasyonlarını daha sürdürülebilir hale getirme ihtiyacını fark etmeye başladı. Bunun nedeni, borsalar, piyasalar, hükümetler ve paydaşlar tarafından, işletmelerin sahiplerine ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan faaliyet ve performans itibarıyla daha şeffaf raporlar açıklama yönünde uygulanan baskılardır. Geleneksel finansal tabloların, kullanıcıların ihtiyaçlarını ideal olarak karşılayamaması, kurumun ayakta kalmasını ve devam etmesini sağlayamaması nedeniyle, sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması özellikle büyük işletmeler için bir öncelik haline gelmiştir. Böylece, kuruluş, faaliyetlerinin uygulanması sırasında ortaya çıkan ekonomik, çevresel ve sosyal etkiler hakkında, bu etkilerin çevre, ekonomi ve toplum için olumlu veya olumsuz olup olmadığı konusunda şeffaf açıklamalar sunabilmektedir.

2.1.8. Küresel Raporlama İnisiyatifi (GRI) İlkelerine Genel Bakış

Raporlama ilkeleri, sürdürülebilirlik raporlamasında şeffaflığa ulaşmak için önemlidir. Dolayısıyla ilkeler; raporun içeriğini belirleme ilkeleri ve raporun kalitesini belirleme ilkeleri

olarak ikiye ayrılmaktadır. Her bir ilke, ilkenin tanımını ve nasıl uygulandığını içermekte, ayrıca çeşitli testler uygulamaktadır.

Testlerin amacı, kurum bilgilerinin ve paydaşların kararları için sağlam bir model oluşturmalarını sağlayan göstergelerin tam olarak açıklanmasını sağlamak amacıyla kuruluşun bu ilkeleri uygulama düzeyini değerlendirmektir. www.globalreporting.org. (erişim tarihi : 27.12.2019).

Bu ilkeler aşağıda özetlenmiştir.

2.1.8.1. Raporun İçeriğini Belirleme İlkeleri

Raporun içeriği kuruluşun faaliyetlerini, etkilerini ve paydaşların menfaatlerini göz önünde bulundurarak gerçek beklentilerini içermektedir.

Raporun içeriği aşağıdaki ilkeleri kapsamaktadır:

Birinci ilke paydaşların katılımını sağlamak: Kurum, paydaşlarını tam olarak tanımlamalı, onların makul beklentilerine ve çıkarlarına nasıl tepki vereceğini açıklamalıdır.

İlkenin uygulanması: Paydaşlar, herhangi bir grup veya bireyin kurumun amaçlarının gerçekleşmesini etkileyebileceğini veya bundan etkilenebileceğini bilmektedir.

Kuruluşlar genellikle paydaşları olağan faaliyetlerinin bir parçası görmektedir. Bunun nedeni, paydaşların katılım süreci, girdi oluşturmak, beklentilerini ve ilgi alanlarını belirlemek ve raporun içeriği ile ilgili olarak paydaşların tüm ihtiyaçlarını karşılayacak bir denge bulmak için bir yöntem olmasıdır. Paydaşların katılımını sağlama amacı, uluslararası kabul görmüş standartlara uyulması, kuruluşun veya işletmenin faaliyetleri hakkında bilgi verilmesi ve paydaşların kararlarını vermek için ihtiyaç duydukları bilgileri sağlama konusunda rapora katkı sağlamalarıdır.

Raporun doğrulanabilir veya denetlenebilir olması için tesis, raporda paydaşları dâhil etme sürecini, bu süreçte yer alan paydaşları belirleme yöntemini, paydaşların nasıl ve ne zaman dâhil edildiğini ve bunun raporun içeriğine ve işletmenin sürdürülebilirlik faaliyetlerine olan etkisini açıklamalıdır.

Testler, kurumun kendisini sorumlu saydığı paydaşları belirleyebilme derecesini ölçmelidir.

İkinci ilke sürdürülebilirlik bağlamı: Rapor, kurumun performansını daha kapsamlı bir sürdürülebilirlik bağlamında açıklamalıdır.

İlkenin uygulanması: “Kuruluş, gelecekte ekonomik, çevresel ve sosyal koşulların iyileşmesine veya bozulmasına nasıl katkıda bulunur?”. Rapor bu önemli sorunun cevaplanmasına katkıda bulunmalıdır:

Bu nedenle kurumun, sürdürülebilirlik konularının işletmenin uzun vadede karşılaşacağı strateji, riskler ve fırsatlarla ilişkilendirilmesindeki etkisini ve katkısını göstermek için performansını açıklaması gerekmekte, ayrıca kurumların performansını sosyal, çevresel ve ekonomik kaynak sınırları bağlamında tartışması ve yerel, bölgesel, küresel veya sektörel düzeylerde dayatılan talepleri belirtmesi gerekmektedir.

Testler: kurumun sürdürülebilirliğini anlama derecesi, hedeflere ve mevcut bilgilere dayanarak netleştirilmeli ve kurum, raporun sürdürülebilirlik konularını ne ölçüde kapsadığını, sürdürülebilir bir kurum olmak için aldığı önlemleri belirtmelidir.

Üçüncü ilke göreceli önem: Rapor, kurumun paydaşların değerlendirmesini ve kararlarını etkileyen ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yansıtan hususları kapsamalıdır.

İlkenin uygulanması: Raporda yer alan bilgiler, kurumun paydaşların değerlendirmesini ve kararlarını objektif olarak etkileyebilecek ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yansıtan göstergeleri kapsamalıdır. Kurum, performansı açıklarken göstergelerin kullanımında göreceli önem ilkesini uygulamalıdır. Çünkü raporda verilebilecek çeşitli kapsamlılık ve ayrıntı dereceleri vardır. Yani, kurum, paydaşların tesisi değerlendirmesine ve karar vermesine yardımcı olan göreceli önemine göre performans hakkında bilgi içermelidir.

Testler temel hususları belirlerken kurum ise aşağıdakileri dikkate almalıdır:

- Küresel ısınma, AIDS, yoksulluk gibi sürdürülebilirliğin etkileri, riskleri ve fırsatları. Bunlar, bu alanda uzmanlaşmış kişiler veya yetkililer tarafından yapılan profesyonel bir araştırmayla belirlenmelidir.

- Rapor, temel hususların önceliklerini ve göstergelerini belirlemelidir.
- Kurumun karşılaşacağı önemli risklerdir.
- kurumun değerleri, politikaları, stratejileri ve temel hedefleridir.
- Kurum ve paydaşları için stratejik önemi olan yasalar, yönetmelikler, uluslararası anlaşmalar veya gönüllü anlaşmalardır.

Dördüncü ilke tamamlama: Rapor, paydaşların raporun kapsadığı dönemde kurumun performansını değerlendirmelerini sağlayan ekonomik, çevresel ve sosyal konuların tamamını içermelidir.

İlke Uygulaması: Tamlık, temel olarak ölçek, sınır ve zaman boyutlarını içermektedir. Tamamlama İlkesi, kurum içindeki veya dışındaki tüm kuruluşlardan bilgi toplama uygulamalarına ve bilgi sunumunun makul ve uygun olup olmadığına atıfta bulunmak için de kullanılmaktadır.

Kapsam, raporda yer alan hususlar kümesini ifade etmekte ve bu hususlar, kurumun önemli olan ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yansıtan standart açıklamalarıdır. Bu,

paydaşların kurumun performansını değerlendirmelerini sağlar. Sınırlara gelince, temel yönlerin her birinin etki noktalarını tanımlamak amaçlanmıştır ve kurum, yan etkilerin sınırlarını belirlerken, kurum içindeki ve dışındaki etkileri göz önünde bulundurmalıdır.

Zaman, seçilen bilgilerin raporda belirtilen süre boyunca tamamlanması ve kısa vadede en az etkiye sahip, ancak uzun vadede önemli ve kümülatif etkisi olan rapor faaliyetlerinde netleştirilmesi ihtiyacını ifade etmektedir.

Testler: Rapor, kurum içindeki ve dışındaki etkileri dikkate alır, gerekli tüm bilgileri kapsar ve göreceli önem, sürdürülebilirlik bağlamı ve paydaş katılımı ilkelerine temelinde öncelik verir. Rapordaki bilgiler aynı zamanda raporlama döneminde ortaya çıkan tüm ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri, bu bilgilerin paydaş değerlendirmeleri ve kararları üzerindeki etkisini de kapsamaktadır.

2.1.8.2. Raporların Kalitesini Belirleme İlkeleri

Bu ilkeler sürdürülebilirlik kalitesinin, en yüksek şeffaflığın elde edilmesinin garantisidir. Ve şunlardır:

Birinci ilke denge: Rapor, genel performansın objektif bir değerlendirmesini sağlamak için kurum performansının olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtmalıdır.

İlke Uygulaması: Sürdürülebilirlik raporları, kurumun performansı hakkında dengeli ve tarafsız bilgiler içermelidir. Ayrıca, rapor okuyucuyu veya kararını uygunsuz bir şekilde etkilemesi beklenen bilgilerden kaçınmalı ve gerçekleri sunması ile kurumun bilgi yorumu arasında net bir şekilde ayırım yapmasına ek olarak rapor, paydaşların kararlarını göreceli önemleriyle orantılı olarak etkileyen bilgileri içermelidir.

Testler: Raporda yer alan bilgiler paydaşların kurum performansında yıldan yıla olumlu ve olumsuz eğilimler görmelerini sağlayacak şekilde sunulmaktadır.

İkinci ilke karşılaştırılabilirlik: Önceki performans veya diğer kurumlarla karşılaştırılabilmesi için sürekli bilgi sağlanması.

İlke Uygulaması: Performansın değerlendirilmesinde karşılaştırılabilirlik önemlidir. Kurum, raporlanan bilgileri, paydaşların gelecekteki performansını tahmin etmek için işletmenin farklı dönemlerde ekonomik, çevresel ve sosyal performansında meydana gelen değişiklikleri analiz etmelerini, ayrıca yatırım kararlarını verirken aynı dönemde kurumun performansını diğer kurumlarla karşılaştırabilmelerini sağlayacak şekilde sergilemelidir.

Testler: Rapordaki bilgiler yıldan yıla karşılaştırılabilir ve kurumun performansı diğer kurumlarla karşılaştırılabilmektedir.

Üçüncü İlke doğruluk: Rapordaki bilgiler, paydaşların kurumun performansını değerlendirebilmeleri için yeterince doğru ve ayrıntılı olmalıdır.

İlke Uygulaması: Rapor, paydaşların ihtiyaç duyduğu ekonomik, çevresel ve sosyal bilgileri sunarken doğru olmalıdır. Bilgiler finansal değilse, doğruluğu ayrıntılı olarak temsil edilir ve uygun bir şekilde sunulur, ancak finansal bilgi ise doğruluk, kullanılan ölçüm yönteminin metodolojisine göre belirlenir.

Testler: Rapor, eğer finansal ise ölçüm yöntemleriyle ölçülen bilgilerin doğruluğunu gösterir, ancak finansal değilse, doğrulukları açık ve ayrıntılı olmalıdır.

Dördüncü ilke doğru zamanlama: Kurum, paydaşların kararlarını verebilmeleri amacıyla bilgilerin uygun bir zamanda hazır olması için raporunu organize bir programa göre sunmalıdır.

İlke Uygulaması: Bilginin yararlılığı, paydaşlara açıklanma süresinin bu bilgileri etkili bir şekilde karar alma süreçlerine entegre etmelerine izin verip vermediği ile yakından ilgilidir. Bununla birlikte, belirli amaçların başarılması için sürekli bilgi akışı istenmesine rağmen, işletmeler, ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarının belirli bir zamanda sistematik olarak toplanarak açıklamalar sunulmasını taahhüt etmelidir. Ayrıca, bilginin zaman içinde karşılaştırılabilirliğini sağlamak ve paydaşların sürdürülebilirlik raporu bilgilerini zamanında almasını sağlamak için rapor düzenleme oranında ve raporlama sürelerinin uzunluğunda tutarlılık gereklidir ve finansal raporlamanın zamanlamasında yer almak yararlıdır.

Testler: Raporda yer alan bilgiler, finansal tabloların sunumuna paralel olarak raporlama dönemi için yeni açıklanmış olup kapsamlıdır.

Beşinci ilke açıklık: Kurum, bilgileri raporun paydaşlarının anlayacağı ve ulaşabileceği şekilde sunmalıdır.

İlke Uygulaması: Rapor, bilgileri kurumdaki tüm paydaşlar tarafından kolayca anlaşılabilir şekilde sunulmalı ve istedikleri bilgiye çaba göstermeden erişebilmelidirler. Çizimler, şekiller ve tablolar, bilgileri daha anlaşılır hale getirmek ve aşırı olmadan uygun bir ayrıntı düzeyini korumak için kullanılmalıdır.

Testler: Rapor, paydaşlar tarafından talep edilen bilgi seviyesini içerir ve gereksiz detayların olmamasının yanı sıra paydaşların çizimler, şekiller ve tablolar aracılığıyla herhangi bir çaba sarf etmeden istedikleri belirli bilgileri bulmasını sağlar.

Altıncı İlke Güvenilirlik: Kurum, raporun hazırlanmasında kullanılan bilgileri ve süreçleri, incelenmesini sağlayacak şekilde ve sürdürülebilirlik bilgilerinin kalitesini ve

güvenilirliğini gösterecek şekilde toplamalı, kaydetmeli, sınıflandırmalı, analiz etmeli ve açıklamalıdır.

İlke Uygulaması: Paydaşlar, raporun içeriğini ve sürdürülebilirlik bilgisini açıklama ilkelerinin ne ölçüde uygulandığını doğrulayabileceğinden emin olmalıdır. Rapordaki bilgiler, raporu hazırlayanlar dışındaki kişiler tarafından incelenmesine izin veren dâhili veya belgelenmiş kontroller tarafından desteklenmelidir, yani harici taraflarca incelenir. Ayrıca rapor, dayandığı karar alma süreçlerinin, bilgi sistemini tasarlarken rapor içerik süreçlerinin, limitler veya paydaş katılımı gibi kilit kararların tüm temellerinin ve kurumun dış onay sürecinin bir parçası olarak incelenecek olan bilgi sistemleri beklentisinin tetkik edilmesine olanak verecek şekilde belgelenmelidir.

Testler: Bilgi sistemleri ve raporda yer alan bilgilerin orijinal kaynağı belirlenmeli ve harici bir teyit gerçekleştirilmelidir.

Gerek sürdürülebilirlik raporlarının kalitesini gerekse içeriğini belirleyen ilkelere uyumlu olarak hazırlanmış bu raporlar ile şirketler, finansal bilgilere ek olarak finansal olmayan bilgilerin açıklanmasının önemi konusunda artan farkındalık ile başta yatırımcılar olmak üzere birçok profesyonel kuruluşun, toplumun ve paydaşların gereksinimlerine yanıt olarak sürdürülebilirlik bilgilerinin açıklanmasının öneminin de bilincindedirler. Böylece bu raporlardan elde edilen ve sunulan bilgi, işletmelerin performansını değerlendirmelerine ve yatırım kararlarını rasyonelleştirmelerine yardımcı olan başka bir çaba olacaktır.

2.1.9. Borsalardaki Yatırım Kararlarının Rasyonelleştirilmesinde Sürdürülebilirlik Raporlarının Önemi

Sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması ile ilgili olarak günümüzde artan talepler ve küresel girişimlerle yatırımcı, sürdürülebilirlik stratejisine dâhil olan kuruluşlara yatırımları yönlendirmeyi tercih etmiştir (Gümrah ve Tanç, 2018: 334-336). Bu, yatırımcının yatırım kararını verirken, çevreye olumsuz bir zarar vermeyen çevresel faaliyetlerinin performansının ve ekonomik faaliyetlerinin yanı sıra topluma karşı sosyal sorumluluklarını yerine getirme derecesini açıklayan kuruluşlara yatırım yaptığı anlamına gelir. Bu nedenle, sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması yatırımcı kararlarının rasyonelleştirilmesinde büyük önem taşımaktadır.

(Wen, 2013: 678) sürdürülebilirliğin açıklanmasının yatırımcı kararlarında olumlu bir rol oynadığını açıklamıştır. Ayrıca kuruluşlar tarafından açıklanan çevresel ve sosyal bilgilerin yatırımcıların kararlarına yansıtılacak finansal yönünün yanı sıra çevresel ve sosyal

sorumluluğunun ahlaki bağlılığa yönelik yönelimlerini de göstereceğini vurgulayarak, bu durumun piyasadaki işletmelerin hisse fiyatına da yansıtacağına değinmiştir.

(Huguen vd., 2014: 61) işletmelerin sürdürülebilirlik stratejilerini benimsemesinin ve işletmenin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerine ilişkin bilgilerin sürdürülebilirlik raporlarında açıklanmasının yatırımcıların işletmenin performansını değerlendirmesine ve hisselerine yapılan yatırımlarla ilgili karar vermeyi rasyonelleştirmesine yardımcı olacağına inanmaktadır.(Cheng vd., 2015: 134) sürdürülebilirlik raporlarının ekonomik, çevresel ve sosyal göstergelerinin yatırım kararlarını etkilediğini vurgulamıştır, çünkü bu göstergeler dengeli ve tutarlı bir şekilde açıklanmakta ve işletmenin stratejisini yansıtmaktadır. Böylelikle yatırımcılara performanslarını değerlendirme fırsatı sunar ve bu nedenle yatırımcılar, sürdürülebilirlik raporlarını açıklayan kurumları pozitif etkiye sahip, yatırım için daha önemli ve daha uygun kurumlar olarak görürler.

(Hussainy vd., 2011), Çevresel ve sosyal performansla ilgili bilgilerin yanı sıra ekonomik performansın yatırımcı kararlarının rasyonelleştirilmesine yardımcı olarak, işletmenin özellikle çevresel yükümlülüklerini ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmenin, faaliyetlerini sürdürülebilir bir şekilde geliştirmenin ve buna teşvik eden yatırımcıların güvenini artırmanın önemini açıkladı. Böylece yatırım talebi karşılığında, çevresel, sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin ilan edilmesi için performansını ilan etmeyen işletmeler üzerinde bir baskı olacaktır.

Yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalardan sonra yatırımcının yatırım kararının aşağıdaki noktalarda rasyonelleştirilmesinde sürdürülebilirlik raporlarının önemi oldukça mühimdir.

1. Sürdürülebilirlik raporlarında, yasalar ve mevzuatların gerektirdiklerine ilişkin açıklamanın artırılması, yatırımcıların kurumun piyasa değerini takdir etmesini ve dolayısıyla hisselerine yatırım talebini olumlu yansıtan ekonomik, çevresel ve sosyal bilgilerle ilgili kuruluşla yatırımcılar arasında bilgi boşluğunun azalmasını sağlamaktadır (Dhaliwal vd., 2011).
2. Sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması, paydaşların, kurumun faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirmede, kurumun ekonomik, çevresel ve sosyal sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdiğini anlamada, aynı zamanda işletmenin geleceğini ve sürekliliğini güvence altına almada yardımcı olmaktadır.
3. Sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması sermaye maliyetinin azaltılmasında giderek daha fazla önem kazanmaktadır (Burritt ve Schaltegger, 2010: 837).

Ekonomik, çevresel ve sosyal bilgilerin açıklanması, yatırımcılar ve yönetim arasındaki bilgi asimetrisinin azalmasını sağladığından, sermaye piyasasında likiditenin artmasını ve işletmenin hisse talebindeki artışını da sağlar. Bu da bilgi maliyetini azaltarak sermaye maliyetine de bir azalma yansıtmaktadır.

4. Sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması, kurumun itibarını artırmaya, paydaşlarla ilişkisini geliştirmeye ve kurum hakkında katma değeri artıran iyi izlenimler yaratmayı sağlamaktadır.

2.1.10. Sürdürülebilirlik Raporlarıyla Uluslararası Deneyimler

Çalışmanın bu başlığı altında sürdürülebilirlik raporlarının önemine ve bunların GRI standartlarına dayalı olarak açıklanmasına ışık tutmak için sürdürülebilirlik açıklamasını destekleyen bazı ülkelerde borsa deneyimleri gözden geçirilmiş ve aşağıda özetlenmiştir.

Güney Afrika :

Afrika borsası gelişmekte olan pazarlar kategorisine girmektedir ve Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası (JSE) piyasa değeri açısından Afrika'nın en büyüğü dünyanın 16. büyük borsası olmuştur.

Johannesburg, dünyadaki sürdürülebilirlik raporlamasındaki liderlerden biridir. Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası, sürdürülebilirliğin, paydaşların, kurumun değer yaratma ve sürdürme yeteneğini değerlendirmelerini sağlamayı amaçladığını da açıkladı. Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası'nda listelenen kuruluşlar, GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporları hazırlamak zorunda veya bu raporları hazırlamama nedenlerini açıklamak zorundadırlar.

2010 yılında Johannesburg Borsası Sosyal Sorumlu Yatırım Endeksi (JSE SRI) başlattı. (JSE SRI) 'nin misyonu, Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası'nda iş faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini ve yönetişimini açıklayan, işletmenin küresel ve korunan standartlarına kıyasla kurumsal politikalar ve uygulamalar için kapsamlı bir değerlendirme aracı sağlamak ve yatırımcıların yatırım kararlarını alma görevini kolaylaştırmak için listelenen şirketleri tanımlamaktır. Bu, sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan ekonomik, çevresel ve sosyal etkiler hakkındaki finansal ve finansal olmayan bilgiler yoluyla yapılmaktadır (Mabane vd., 2014: 145).

Avustralya:

Avustralya Menkul Kıymetler Komisyonu (ASX) tarafından yayımlanan Kurumsal Yönetim Talimatları, Borsa'da işlem gören şirketlerin yatırım kararları ve kredi kararları

alırken göz önünde bulundurmak için ekonomik ve çevresel faktörleri açığa çıkarması gerektiğini belirtmiştir (ASX, 2014: 30) .

2005 yılında Avustralya'da kavramsal sürdürülebilirlik çerçevesi yayımlanmış ve bu Avustralya Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarını GRI standartları ışığında yıllık bazda rapor etmelerini gerektirmiştir.

Net Balance Foundation, Avustralya Menkul Kıymetler Borsası'nda (ASX 100) listelenen ilk 100 işyeri düzeyinde sürdürülebilirlik raporlarının açıklanması ve uygulamasını öğrenmek için 2012 yılında Yeminli Mali Müşavirler Derneği (ACCA) ile işbirliği içinde bir rapor hazırladı. Endekste (ASX 100) listelenen işletmelerin yaklaşık %85'inin sürdürülebilir performanslarını standartlara (GRI) göre açıkladıklarını tespit etmiş ve bu endekse dâhil Avustralya iş kuruluşlarının yaklaşık %65'inin sürdürülebilir performansının tüm boyutları hakkında kapsamlı bir görüş sağlamıştır (ACCA ve Net Balance Foundation, 2012).

İsveç:

İsveç borsası, kurumları GRI standartlarına uygun olarak sürdürülebilirlik raporlarını açıklamakla yükümlü kılmıştır. Sürdürülebilirliğin açıklanmaması durumunda şirketlerin açıklamama konusunda açık bir gerekçe sunmaları gerekmektedir.

KPMG (Uluslararası Kooperatif) İsveç borsalarındaki sürdürülebilirlik raporunda İsveç'teki kuruluşların sürdürülebilirliği açıkladığını ve bunları kurumun faaliyetlerini planlama ve kontrol etmede yönetime yardımcı olan dâhili raporlar olarak kullandığını belirtmiştir. Ayrıca işletmenin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetleri ve işletmenin topluma karşı ahlaki sorumluluğu hakkında paydaşlara sağlanan bir medya aracı olarak gönüllü harici raporlar kullandığını açıklamıştır (Sisaye, 2011: 391).

Amerika Birleşik Devletleri:

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki federal mevzuat, 2011 yılında, özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde yaygın olarak kullanılmasının yanı sıra, piyasaların bu konuda bilgiye ihtiyaç duymasını sağladıktan sonra sürdürülebilirlik raporları hazırlama becerisini ortaya koymuştur. Ayrıca ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetler açısından dünyanın önde gelen işletmelerinin performansını ölçen Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi'ni başlatmıştır. Aynı zamanda, (GRI) 'ye göre sürdürülebilirlik göstergeleri, yatırımcılara yatırım kararlarını vermesi için ve sürdürülebilirlik uygulamalarını benimsemek isteyen işletmelerin etkin katılımı için fırsat sağlayan küresel göstergeler olarak kabul edilmiştir (White, 2005: 37).

Türkiye:

Türkiye, 1992 ve sonrasında Rio Zirvesi'nden başlayarak çevre ve toplum için küresel öneme sahip çeşitli anlaşmalar yapan ve imzalayan ilk ülkelerden biridir. 1994 Çölleşme ile

Mücadele Sözleşmesi, Yerel Gündem 21'e Katılım, 2001'deki Ulusal Biyoçeşitlilik Eylem Planı, 2007'deki Birleşmiş Milletler İklim Anlaşmaları, 200 Kyoto Protokolü, çevre ve sürdürülebilirlik için önemli olan birçok anlaşmaya dâhildi. 2004 yılında sürdürülebilir ilerleme yaklaşımı, tüm paydaşların katılımıyla planlara, programlara ve stratejilere dâhil edilmiş ve Türkiye ile ilgili hususlar dikkate alınarak Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur.

Türkiye'de iş dünyasındaki sürdürülebilirlik kavramı yasal ve ulusal kararlarla gelişmektedir. Sürdürülebilirlik kavramını benimseyen şirketler, özellikle doğal kaynakların korunmasında, tüketici kavramını geliştirmede, çevresel ve sosyal uygulamaları daha da iyileştirmek için ürün verimliliğini - ürün sorumluluğunu artırmada oynadıkları rol ile küresel pazarda daha yüksek bir rekabet gücüne sahiptir. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlarının geliştirilmesi, sürdürülebilirlik kavramını ülkenin gündemine getirmekle doğrudan ilgilidir. Son yıllarda, sürdürülebilirlik çeşitli alanlarda ve projelerde üç ana alanda (ekonomik - çevresel - sosyal) önemli ölçüde gelişmeye devam etmiştir.

Uluslararası örneklerle paralel olarak, 2013 yılında İstanbul Borsası ve Etik Yatırım Araştırma Hizmetleri Limited Şirketi (EIRIS) arasında, borsada işlem gören şirketlerin çevre, sosyal ve kurumsal yönetime ilişkin performanslarına bağlı olan BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin çalışmalarının niteliğini açıklayan bir anlaşma yapılmıştır.

Türkiye'deki önemli adımlardan biri, Kasım 2014'ten bu yana İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na dâhil edilen BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin kullanılmasıdır.

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin temel amacı, borsada işlem yapan ve sürdürülebilirliğin yüksek düzeyde gerçekleştirildiği şirketleri içeren bir endeks oluşturmaktır. Ayrıca sürdürülebilirlik hakkındaki bilgi ve algıyı artırmayı amaçlamaktadır (Demirel ve Erdoğan, 2016: 25-26).

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, şirketlerin küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, düşük su kaynakları, sağlık ve güvenlik, istihdam, benzer konular, Türkiye ve dünya için önemli olan diğer konularla nasıl başa çıktıklarını ve bağımsız bir gözle aktivite değerlendirme ve karar alma süreçlerini nasıl sürdürdüğünü göstermektedir. Buna ek olarak, şirketler için sürdürülebilirlik performansını şirketler arasında küresel ve yerel bir şekilde karşılaştırma fırsatı sunar. Ayrıca, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sürdürülebilirlikle ilgili yeni hedefler ve gelişme riskini yönetme becerileri geliştirmek ve belirlemek için bir performans değerlendirme aracıdır. Türkiye'nin sürdürülebilirlik dosyasını gündemine aldığını ve bir gerçeklik olarak uyguladığını belirtmek gerekir. Bununla birlikte, sürdürülebilirlik endeksinin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda

işlem görmesinin yanı sıra, Türkiye'nin 10. kalkınma programına sürdürülebilir kalkınma da dâhil edilmiştir.

Yukarıdakilere istinaden, sürdürülebilirlik raporlarını açıklamanın önemi ve yükümlülüğünün, bahsi geçen tüm küresel borsaların, ekonomik, çevresel ve sosyal kuruluşların faaliyetleri için kriterler verme açısından sürdürülebilirlik raporlarının açıklanmasındaki etkinliğini artırmasına katkıda bulunmasının gereği üzerinde durulduğu araştırmaya açıklık getirmiştir. Bunun amacıysa finansal raporların kalitesini ve şeffaflığını artırmak ve rasyonel yatırım kararları vermelerine yardımcı olmaktır.

2.2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Onaylanması ve Kurumlar İçin Sürdürülebilirliğin Gerçekleştirilmesi

Sürdürülebilirlik, yalnızca şirketin mevcut ve gelecekteki tüm operasyonlarında karşı karşıya olduğu ekonomik, çevresel ve sosyal zorluklardan çok daha fazlası anlamına gelmektedir. Sürdürülebilirlik, kuruluşun tüm aktivitelerinde yer alan ve kuruluşla alakadar olan bütün iç ve dış tarafları yani iş sahiplerini ve hatta tüm gezegeni yakından ilgilendiren etik ve ahlak bütünlülüğü anlamını da taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma programlarının tüm hedeflerini etkili bir şekilde yönetmek istersek "ölçülmeyen şey yönetilemez" bilinen idari ilkeye dayanarak dikkatle ölçmemiz gerekmektedir. Çünkü başlangıç noktası ölçüm olduğundan, özellikle kurumun dış tarafları, iş alanındaki tüm tarafların sürdürülebilirlik raporlarının birinci ve mutlak temelidir. Elbette ki, bütün sürdürülebilirlik faaliyetlerinin raporlama sürecinden önce dikkatli, ayrıntılı, uygun bir şekilde ve doğru zamanda ölçülüp kaydedildiğine dair bağımsız teyit ve onayları elde etmek için özellikle iş sahiplerine ve genellikle de bütün topluma ciddi anlamda ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da sürdürülebilirlik raporlarının teyit edilmesi ve onaylanması aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Ackers, 2016). Buradan yola çıkarak aşağıda bunun gerçekleştirilmesindeki sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasının ve açıklanmasının rolü açıklanmıştır.

2.2.1. Sürdürülebilirlik Raporlarının Teyit Edilmesi (Onaylanması)

Sürdürülebilirlik raporlarının teyit edilmesini sağlamak isteğe bağlıdır ve şu ana kadar dünyanın hiçbir yerinde sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasını zorunlu kılan bir yasa bulunmamaktadır. Şöyle ki: iş kurumları, herhangi bir yetki veya kanun kapsamında sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasını sağlamak zorunda değildir (Hui&Bowrey, 2010). 2011 yılında KPMG kurumu tarafından açıklanan raporda, sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasının şu anda bütün dünyada bilinen bir gelenek haline geldiği belirtilmiştir. Birçok kurum da sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasını o raporların doğruluğunu arttıran bir

strateji olarak değerlendirdiği için yapmıştır. Bunun nedeni, sürdürülebilirlik raporlarında açıklanan ekonomik, çevresel ve sosyal bilgilerin doğruluğu, güvenilirliği ve kalitesi ile ilgili iş sahiplerinin duydukları endişeye karşı atılan bir adım da olabilir. Fakat şu ana kadar sürdürülebilirlik raporlarının onaylanması yine gönüllü olarak ve herhangi bir örgüt veya kurum tarafından zorlama olmadan ve bu tür raporları onaylamak için çalışan komisyon veya kurumların temel alabilecekleri herhangi bir kriter olmadan yapılmaktadır. Bu onaylama, komisyon veya kurumların sadece rehber olarak kullandıkları birtakım önerileri bulundurmaktadır. Raporda ayrıca madencilik, enerji ve çimento gibi hassas sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının onaylanması açısından daha istekli oldukları da belirtiliyor (KPMG, 2011). Birçok yazar, sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasının birçok açıdan önemli olduğuna değiniyor (Fonseca,2010 & Dwyer,2011). Sürdürülebilirlik raporlarının onaylanması, çeşitli iş sahiplerine sağlanan çevresel ve sosyal bilgilerin içeriğini doğruluğunu arttırmaktadır. Kendi özel sürdürülebilirlik raporlarının doğruluğunu pekiştirmek ve güçlü bir itibar inşa etmek isteyen kurumlar sürdürülebilirlik raporlarını ciddi bir özveriyle onaylamaya çalışmaktadır (Simnett ve Vanstraelen, 2009).

Bazıları da kurum tarafından hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarında objektifliğin olmaması endişesiyle bu sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasının önemini vurgulamaktadır. Nitekim sürdürülebilirlik raporlarını hazırlayan kimi şirketler, raporları hazırlarken seçici bir şekilde bilgileri açıklamakta, yani kendi özel sürdürülebilirlik performansının olumlu yanlarını açıklarken hem çevreye hem de topluma olumsuz etkisi olan diğer yanlarını da görmezden gelmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirlik raporlarının onaylanması bu seçici açıklamayı sınırlandırdığı gibi bu raporlara duyulan güvenin arttırılmasını da sağlamaktadır (Cohen ve Simnett, 2012).

Avrupa Birliği muhasebe uzmanları sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasını özetle şöyle tanımlamaktadır: “bu tür raporlarda geçen bilgilerin doğruluk derecesi onaylamadan ibarettir” (FEE, 2002). (Wilson ve Howarth, 2002) onaylamayı şöyle tanımlar: “kurum tarafından hazırlanan sürdürülebilirlik raporları, özetle finansal olmayan performans bilgilerinin doğruluk ve güvenilirlik derecesi hakkında bir çıkarıma varmakla mükelleftir. Liyakatlı, tarafsız ve bağımsız üçüncü bir tarafın yaptığı onaylamanın, iş sahiplerinin bu tür raporlarıyla ilgili ekstra bir güven katmaya yardımcı olan çok önemli ve resmi bir görevdir”.

(Goldberg vd., 2011) Sürdürülebilirlik raporlarının onaylanmasının kurum yönetimi tarafından hazırlanan raporlarda açıklanan bilgilerin doğruluk ve güvenilirlik derecesiyle

alakalı birtakım çıkarımlar elde etmek için gerekli bilgileri sağlamaya ve delilleri toplamaya çalışan organize bir operasyondan ibaret olduğunu tanımlamaktadır.

Sürdürülebilirlik raporlarını onaylamanın temel amacı, bu raporların durumunu ve kullanıcılarının bu raporlardaki bilgilerin doğruluğuna olan güvenini güçlendirmektir (Owen, 2007).

(Simnet ve Vanstraelen, 2009) ın yaptıkları başka bir çalışmada, kuruluşların, sürdürülebilirlik raporları için isteğe bağlı güvence hizmetlerini kabul etmesine neden olan faktörleri şu şekilde sıralamışlardır; kuruluşların kendi sürdürülebilirlik raporlarını onaylama istekleri, yatırımcıların ihtiyaçları ve çıkarları doğrultusunda yönlendirilen ülkelerde ve güçlü yasal sistemler altında çalışması, kuruluşların sosyal boyutta da bir faaliyet göstermesi ve doğruluklarını pekiştirmeye gerçekten ihtiyaçlarının olması.

Tüm bunların dışında kendilerine sunulan bu bilgilerin ve kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının gerçek olup olmadığına dair duydukları şüphenin - ki bu, raporu hazırlayan kuruluşa karşı duyulan bir şüpheden o kuruluşa karşı düşmanca bir tavır almaya kadar uzanan bir şüphe serüveninden ibarettir- sonucu olarak yatırımcılar tarafından sürdürülebilirlik raporlarının teyit edilmesi için artan talep de işletmeleri bu raporların onaylanması zorunluluğuna itmiştir (Verschoor, 2002).

Birçok yatırımcının, yatırım ve satın alma kararları gibi süreçlerinde kullanılmak üzere kuruluşun sürdürülebilirliğinin performansı hakkında doğru bilgiye artan ihtiyaç (Stoney ve Winstanley, 2001), kuruluşun, sürdürülebilirlik raporunun özünde yer alan bilgilerin güvenilirlik derecesini artırma ihtiyacına da neden olmuştur (Owen,2007).

2.2.2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Onaylama Seviyeleri

Onay seviyesi, "onay sağlayıcının, ortaya çıkardığı sonucun yanlış olmadığı konusundaki güvenilirlik derecesini" göstermektedir. Onay hizmetleri kapsamında da şöyle bir gerçek vardır: %100 onay sağlamak mümkün değildir. Bu gerçek de, (Anderson, 1984) ın "onay sağlayıcısı tarafından varılan sonuç, onaylanan şeylere bir derece güvenilirlik katar, ancak bu tam bir onaylamaya yol açmaz" demesine sebep olmaktadır.

ISAE3000'e göre sürdürülebilirlik raporlarını onaylamanın iki seviyesi vardır. Bunlar:

Makul onaylama: Makul onaylamanın amacı, onay görevinin riskini, onay sağlayıcısının olumlu bir onay vermesi için temel oluşturacak şekilde görev koşulları altında düşük ve kabul edilebilir bir seviyeye indirmektir.

Sınırlı onaylama: Sınırlı onaylamanın amacı, görevin koşulları altında onay riskini kabul edilebilir bir seviyeye indirmektir. Ancak bu risk, makul bir onaylama durumunda

olduğundan daha büyüktür. Bu da onay sağlayıcısının olumsuz bir onay vermesi için temel teşkil etmektedir.

AA1000AS'nin en son sürümünde aşağıdaki sürdürülebilirlik raporları onaylama seviyeleri açıklanmış ve tanımlanmıştır. Bunlar: www.accountability21.net (Erişim Tarihi: 11.12.2019) :

Yüksek seviyeli onaylama: Elde edilen kanıtlar, onay sağlayıcının; riskin minimum seviyede olduğu ve ancak mevcut olmadığı sonucuna varması için yeterli olduğunda gerçekleştirilen onaylamadır.

Orta seviyeli onaylama: Riski azaltmak için yeterli kanıt olduğunda ve ancak mümkün olan en düşük noktada olmadığında gerçekleştirilen onaylamadır.

Olumlu bir onaylama göstermek için bazı ifadeler kullanılmaktadır: eşit ve dengeli bir temsil, eşit bir değer, performansı doğru bir şekilde ifade etme, tüm önemli yönlerinde önemli sapmalar olmadan, eşit bir şekilde ifade etme, gibi.

Avrupa Muhasebeciler Birliği, doğaları itibariyle veya uygun standartların eksikliği nedeniyle, bu konuda mevcut olan mantıklı kanıtlarla ilgili sınırlamalar olduğu için bazı durumlarda yüksek seviyede onaylama sağlamanın mümkün olmadığına işaret etmiştir (FEE, 2002). Bu, bizi (Mannetti ve Becatti, 2009) tarafından sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgilerin, test edilmelerinin karışık olmasına neden olan özellikler göz önüne alındığında yüksek seviyeli onaylamanın (yüksek pozitif onay) sağlanmasının neredeyse imkânsız olduğu sonucuna götürmektedir.

Uluslararası rapor hazırlama girişimi tarafından ortaya çıkarılan üçüncü nesil yönergeler veya diğer yönergeler uygun olarak sürdürülebilirlik raporunun hazırlanıp hazırlanmadığına karar verirken onaylama sağlayıcının dikkate alması gereken üç önemli husus vardır (KMPG,2008) :

Birinci husus: Raporu hazırlayan kuruluş tarafından göz önünde bulundurulmuş ilke ve standartlarla ilişkilidir.

İkinci husus: Bu ilke ve standartlara uyulup uyulmadığı konusunda karar vermek için onaylama sağlayıcısı tarafından toplanan kanıtlarla ilişkilidir.

Üçüncü husus: Toplanan kanıtlarla ilgili şüpheleri ve riskleri sergilemek ve yönetmekle ilişkilidir.

Tüm bunların dışında bu başlık altında son bir detayı daha belirtmek isteriz. Bu da onaylama işlemlerinde yatırımcılarında delege olarak yer alması konusunda artan istektir. (Dwyer, 2011), birçok şirketin dış dünyayla yani yatırımcılarla yeterli ölçüde iletişim sağlayamadığını ve hem Uluslararası İnceleme Standardının No:3000 hem de AA1000

Standardının onaylama işlemine yatırımcıların katılımları hakkında yeterli ve açık yönergeler sağlayamadıklarına işaret etmiştir. Onay komisyonunda yatırımcı delegelerin hazırladıkları raporların, yatırımcıların onaylanmasını istedikleri bütün bilgileri içermesinin onay konusunda iyi bir yardımcı olacağı kanaatindeyiz. Bu, şirketlerin performansı ve sürdürülebilirlik sorunlarıyla ilgilenmek için devamlı olarak yaptıkları iyileştirmelerle yatırımcıların ihtiyaçları ve onların açısından önemli konular arasındaki beklenti uçurumunu azaltmak için yapılabilmektedir.

2.2.3. Sürdürülebilirlik Raporları Onaylama Hizmetleri Sağlayanlar

Sürdürülebilirlik raporlarını inceleyip değerlendirebilecek ve onaylayabilecek birden fazla taraf vardır, bunlar artık denetim mesleği ile sınırlı değildir. Bu nedenle onaylama hizmetlerinde, onay alanında uzmanlaşmış danışmanlarla dış denetçi ve iç denetçi arasında ayırım yapmalıyız.

1- Onay Alanında Uzmanlaşmış Danışmanlar:

Bazı uzmanlaşmış danışmanlar sürdürülebilirlik raporlarının onay hizmetinde en yüksek kaliteyi sağlayabileceğine inanırlar. Bu eğilimin savunucularından biri (Green vd., 2011) Çalışmasında, 2002-2003 döneminde 130 şirketten oluşan bir örnekleme, sürdürülebilirlik raporu onaylarının sadece %43'ünün denetçiler tarafından yapıldığını belirtmiştir. 2006-2008 yılları arasında 3.008 şirket için sürdürülebilirlik raporları teyit edilerek %56'sı danışmanlar tarafından hazırlanmıştır.

Uzmanlaşmış danışmanlar, sürdürülebilirlik girişimlerini entegre edebilmekte, risk yönetimini, performans protokollerini belirlemekte, sürdürülebilirlik raporlarını vurgulayabilmekte, şirket yönetim ekibiyle işbirliği içerisinde organize olarak sürdürülebilirlik performansını artırmak için hedefler ve uygulamalar gerçekleştirebilmektedir (Strand, 2013).

Uzmanlaşmış danışmanlar, sürdürülebilirliği şirketin faaliyetlerine entegre ederek önemli bir rol oynayabilirler (Lubin ve Esty, 2010). Denetim mesleğinin üyeleri danışmanlık ofislerinden bu onayı sağlayan diğer kişilerle karşılaştırıldığında sürdürülebilirlik raporlarını onaylamak için en yüksek fiyatları aldıkları için, bu onayı almanın maliyetinin bu hizmetlere olan talebin bir göstergesi olduğunu belirtmektedir (Simnett ve Vanstraelen, 2009).

Özetle, Sürdürülebilirlik raporlarını vurgulamada danışmanların rolü, kapsamlı deneyimleri ve sürdürülebilirlik uygulamalarının farklı boyutları hakkındaki farkındalıkları nedeniyle göz ardı edilemez. Ancak bu tür hizmetlerin en iyi sağlayıcısı değildirler. Bununla birlikte, düşük maliyet ölçeği sürdürülebilirlik raporu onayını kimin verdiğini belirlemek için

her zaman uygun değildir. Düşük maliyet, düşük kaliteyi yansıtabilir ve danışmanlar bazen bu hizmetlerin sunulmaya devam etmesini sağlamak için şirketlerin raporlarını tarafsızlık ilkelerine dikkat etmeden olumlu vurgulamaktadırlar. Özellikle zararlı çevresel veya sosyal etkiye sahip ve çevresel veya sosyal risklere karşı daha savunmasız olan sektörlerle ait şirketler, paydaşlarını ürettikleri sürdürülebilirlik raporlarında yer alan bilgilerin güvenilirliği konusunda aldatan bir onay satın alarak yönetmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle, onaylamayı mesleğin dışından kullanma eğilimindedirler.

(Jamal ve Sunder, 2011) çalışmasında sanatsal bağımsızlığın aklın ve iradenin bağımsızlığı anlamına gelmediğini ve dolayısıyla özgürce hareket edip tarafsız bir teknik görüş ifade edemediğini ifade etmiştir.

2- Dış Denetçi (Denetim Kurumları) :

Dış denetçi, finansal ve finansal olmayan bilgiler hakkında tarafsız bir teknik görüş bildiren orijinal otoritedir ve paydaşlara şirketlerin raporlarındaki bilgilerin doğru ve önyargısız olmasını sağlamak için sürdürülebilirlik raporlarına objektif bir bakış sunan bağımsız bir organı temsil eder.

Bu eğilimin destekçilerinden biri (Andon vd., 2014)'na göre, dış denetçinin güvenilirliği, onaylamada yeni alanlara giriş için uygun bir temeldir. ABD'de ELLIOT Komitesi, risk değerlendirmesi, iş performansı ölçümü, bilgi sistemleri ve e-ticarete duyulan güven, yaşlıların ölçülmesi ve bakımında sağlık performansı gibi çeşitli alanlarda denetim mesleği için yakın zamanda kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik vurgusu adı altında bir dizi yeni fırsat belirlemiştir. (Ackers, 2017) çalışmasında incelenen bilgilerde daha yüksek bir kalite ve güvenilirlik hizmeti talep eden şirketin ihtiyacı ne kadar büyük olursa, bu şirketler - özellikle paydaşlarla en çok ilgilenen ülkelerde faaliyet gösterenler - bu hizmetleri talep etmek için denetim mesleği uygulayıcılarına o kadar çok yöneceklerini bildirmiştir.

Özetle, Dış denetçi sürdürülebilirlik raporlarını teyit etmede sağladığı avantajlara rağmen, bazı eleştirilere maruz kalmaktadır: Özellikle sürdürülebilirlik raporlarının düzenlenmesi ve onaylanması isteğe bağlı olduğundan, şirketlerin sürdürülebilirlik raporunun onayını alması için büyük masraflara girmesine gerek görülmemektedir

Ayrıca, bu hizmetlerin dış denetçinin bilgisi kapsamına girmeyen idari ve mühendislik bilimleri, hukuk ve çevre konusunda uzmanlara ihtiyacı vardır. Yirminci yüzyılın sonundan bu yana sürdürülebilirlik raporlarına güven verme hizmetini gerçekleştirmiş olan, muhasebe ve denetim konusunda uzman olmayan şirketler vardır.

Ayrıca, muhasebe ve denetim mesleğinin müşterileri için onaylama hizmetlerinin gerçekleştirilmesi, şirketin mali denetim işi ve görevleri aynı denetim tesisine ait olan farklı

bir çalışma ekibi aracılığıyla yapılırsa dış denetçinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı bir şekilde etkilenebilir.

21. yüzyılın başlarında büyük ekonomik krizle birkaç büyük Amerikan kuruluşunun çöküşüne tanıklık edilmiştir. En önemlisi de 2001 yılında Enron kuruluşunun çöküşünün bu büyük mali skandalların hangisi ile bağlantılı olduğudur. Ve ABD'nin en büyük denetim kuruluşlarından biri olan Arthur Anderson, bu skandallardan birkaçına ya katılmış ya da açıklama yapmaması nedeniyle karışmıştır.

Bazıları Arthur Anderson'un Enron'un mali tablolarında dürüst ve adil bir görüş vermemesini kötü etik ve mesleki standartlara bağlamıştır. Dünyada sürdürülebilirlik raporları hazırlayan ilk şirketlerden biri olan Enron, yolsuzluk ve sahtekârlık sonucunda tesis çöktüğünde, denetçinin mali tablolarla ilgili raporunun güvenilirliği hakkında çeşitli sorular ortaya atılmış, denetim mesleğine duyulan güvensizlik artarak denetim kuruluşunun sağladığı hizmetlerin kalitesine ilişkin belirsizlik artmıştır.

3- İç Denetçi:

İç denetçiyi sürdürülebilirlik raporlarının doğrulanması için önemli bir kaynak ve dış denetçinin alternatifi olarak gören kişiler bulunmaktadır. Şirketler içindeki sürdürülebilir kalkınmanın performansının değerlendirilmesinin iç denetçinin görevlerinden biri olması iç denetim işlevi için mükemmel bir fırsat oluşturmaktadır. Bu eğilimin destekçilerinden biri (A.Trotman ve K. Trotman: 2015) Sürdürülebilirlik raporları için doğrulanma hizmetleri sağlamak üzere iç denetçiyi geliştirmeye ve eğitmeye odaklanarak iç denetimin gelecekte daha büyük bir rol oynayacağına inanmaktadır. İç denetçi, kurumsal yönetim çerçevesi içinde açıklanan bilgilere güvenme ve düşük onaylama maliyetinden dolayı sürdürülebilirlik raporları için önemli bir güvence kaynağıdır.

(Ridley vd., 2011) araştırmasında şu anda iç denetçi tarafından hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarını periyodik olarak açıklayan şirketler bulunduğunu söylemektedir. Bu, iç denetçinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıdakilere göre, iç denetimin niteliğine ve tesisteki son onay ve danışmanlık rolüne bağlı olarak bağımsız ve objektif onay hizmetlerinin sağlanmasına katkıda bulunan iç denetçi rolünü artırmak için tesis içinde fırsat bulunmaktadır Yani iç denetçi, tesisin sürdürülebilirlik faaliyetlerinin ne olması gerektiğine dair bir rehber rolünü oynamaktadır. Tesisin iç denetçisi, kuruma değer katmak, sürekliliğini ve sürdürülebilir gelişimini sağlamak amacıyla kurumdaki iç denetim uygulamalarının düzeyini artırmakta ve dış tarafların kuruluşa olan güvenini nispeten güçlendirmedeki rolünü teyit etmektedir.

İç denetçiler, işletmenin sosyal sorumluluğu ve sürdürülebilirliği ile ilgili birçok konu, prosedür ve faaliyete katkıda bulunmaktadır. Bunun nedeni, departman faaliyetlerinin her alanını, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bağlılık düzeyi konusunda bilgilendirip güncel tutmalarıdır. Bu, iç denetimin özüdür. Çünkü doğrudan yönetimi takip eder ve ilgili paydaşlarla iletişimde önemli bir rol üstlenir. Sürdürülebilirlik raporlarını vurgulayarak, iç denetçilerin sürdürülebilir iş geliştirmesini sağlamasındaki payını ve danışmanlık rolünün önemini vurgular.

İç denetçiler, işletmenin sosyal sorumluluğu ve sürdürülebilirliği ile ilgili birçok konu, prosedür ve faaliyete katkıda bulunmaktadır, Çünkü yönetimi, faaliyetlerinin tüm yönleri, sosyal sorumluluk ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine bağlılık düzeyi hakkında kalıcı ve güncel bilgilerden haberdar etmektedir, İç denetçi, üst yönetim ve paydaşlarla iletişimde birincil bir tarafla doğrudan bağlantılı olduğu için büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, Sürdürülebilirlik raporlarını onaylaması yoluyla iç denetçinin güvence ve danışma rolünün önemini ortaya çıkarmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ GELİŞİM SEYRİNİN İNCELENMESİ (2000-2017)

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'deki sürdürülebilirlik raporlaması (SR) uygulamalarının gelişim seyri incelenmiş ve dünyadaki seyir ile karşılaştırılmıştır. Bu amaçla öncelikle Türkiye'deki sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarının mevcut durumu hakkında bilgi verilmiş, daha sonra GRI database web sitesinden faydalanılarak çeşitli incelemeler yapılmıştır.

3.1. Türkiye'de Sürdürülebilirlik Raporları

Çevresel, sosyal ve ekonomik olmak üzere üç boyuta sahip olan sürdürülebilirlik raporlaması konusu, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de üst düzey yöneticilerin gündemini gitgide daha çok meşgul etmektedir.

Bu meşguliyetin nedenlerine baktığımızda tüketici davranışlarının ve diğer pazar dinamiklerinin giderek artan oranda sürdürülebilirlik çerçevesinde şekillenmeye başlaması ve şirketlerin bu alandaki yatırımlarını hızlandırmış olmalarını görmekteyiz.

Son dönemlerde şirket çıkarlarının toplumsal çıkarlar ile çatışmadığı, ekonomik ve kâr odaklı bakış açısına ilave olarak sosyal ve çevresel konuların da şirketlerin sorumluluğu haline gelmeye başladığı, sürdürülebilirliğin kurumsal sosyal sorumluluk kavramının ötesine geçtiği ve şirketlerin strateji ve faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olduğu yeni bir dünya düzenine girmiş bulunmaktayız.

(https://www.pwc.com.tr/tr/publications/arastirmalar/pdf/pwc_surdurulebilirlik_raporu.pdf).

Tüm bu gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de, Borsa İstanbul'da (BIST) 4 Kasım 2014 tarihi itibarıyla BIST Sürdürülebilirlik Endeksi hesaplanmaya başlanmıştır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksinin amacı, Borsa İstanbul'da işlem gören ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketlerin yer alacağı bir endeks oluşturulması, Türkiye'de ve özellikle Borsa İstanbul şirketleri arasında sürdürülebilirlik konusundaki anlayış, bilgi ve uygulamaların artması şeklinde ifade edilmektedir (<https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksi>). 2020 yılı itibarıyla BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde gönüllü olarak yer alan 61 Türk şirketi bulunmaktadır.

Bu endeks, yatırımcıların sürdürülebilirlik ve örgütsel sosyal sorumluluk ilkelerini geliştiren şirketleri kolayca ayırt edebilmeleri ve bu şirketlere yatırım yapabilmeleri için

önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Çünkü halka açık şirketlerde SR, özellikle küresel yatırımcılar tarafından aranan bir unsur haline gelmiştir (Yaz ve Demirel, 2015).

Türkiye’deki sürdürülebilirlik çalışmalarına baktığımızda, en somut adımın yukarıda da bahsettiğimiz üzere Borsa İstanbul ile EthicalInvestmentResearch Services Limited arasında BİST Sürdürülebilirlik endeksinin hesaplanması için yapmış oldukları anlaşma olduğunu görmekteyiz. Bu endeks ile Türkiye’deki Borsa İstanbul şirketleri ve diğer sektörlerde işlem gören kurumların çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan performanslarının incelenmesi ve sürdürülebilirlik konusunda çalışmaların yaygınlaşmasını sağlayarak küresel boyutlarda büyük hacimlere ulaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca BIST 30 Endeksi kapsamındaki işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını yayımlama zorunluluğu bulunmaktadır (<https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksi>).

Price water house Coopers, o yıllardaki eski adı ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği tarafından 2011 yılında 215 Türk şirketi örneklem alınarak yürütülen çalışma sonuçlarına göre, işletmeler tarafından sürdürülebilirlikle ilgili uygulamalara ihtiyaç duyulmamış olmasının nedeninin, o yıllarda ki konunun önemine ilişkin bilgi eksikliğinin, yetişmiş insan kaynağı eksikliğinin olduğu kanısındayız (PricewaterhouseCoopers, 2011: s.15).

Günümüze gelindiğinde Türkiye’de de dünyadaki gelişime paralel olarak gerek sürdürülebilirlik kavramının gerekse sürdürülebilirlik raporlaması kavramının bilinirliğinin ve öneminin arttığını görmekteyiz.

Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlaması konusunda herhangi bir düzenleyici kuruluş bulunmamaktadır. Ancak çalışmamızın ikinci bölümünde de belirtildiği üzere sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanması konusunda şirketlere hem yardımcı olacak hem de konu ile ilgili standart oluşturacak nitelikte çok sayıda girişim mevcuttur (AccountAbility tarafından hazırlanan AA1000 Standartları, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, Uluslararası Standartlar Örgütü - International OrganizationforStandardization- ISO tarafından oluşturulan ISO 14000 ve ISO 26000, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü tarafından oluşturulan OECD Çok Uluslu Şirketler Rehberi gibi).

İlgili rehber ve standartlardan dünyada ve Türkiye’de en çok uygulananı, Küresel Raporlama Girişimi (Global ReportingInitiative- GRI) tarafından oluşturulan sürdürülebilirlik rehberleridir.

KPMG tarafından 2017 yılında yapılan Kurumsal Sorumluluk Araştırması sonuçlarına göre, 49 farklı ülkedeki en büyük 100 şirketin % 65'i ve dünyadaki en büyük 250 şirketin % 75'i sürdürülebilirlik raporlarını GRI rehberlerine göre hazırlamaktadır (KPMG, 2017: s.28).

GRI, ikinci bölümde de bahsettiğimiz üzere Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve UN Global Compact (BM Küresel İşbirliği Sözleşmesi) gibi Birleşmiş Milletler programlarıyla yakın işbirliği içinde çalışan, dünya çapında faaliyet gösteren, kâr amacı gütmeyen ve çoklu paydaşa sahip bir kuruluştur.

GRI, Ekim 2006'da G3 yani 3. Sürdürülebilirlik Raporlama Rehberi'nin, 2010'da G3.1 versiyonunun, 2013 yılında ise G4 versiyonunun tanıtımlarını yapmıştır. Sürekli geliştirilen rehberin Türkiye'deki işletmeler tarafından da günümüzde en çok tercih edilen ve en kapsamlı raporlama türü G4'dür.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırma kapsamında sürdürülebilirlik raporlamasının Türkiye'de ve dünyadaki gelişim seyirleri incelenmiştir. Bu amaç ile 2000-2017 yılları arasında Türkiye'de ve dünyada yayımlanan sürdürülebilirlik raporları, içeriklerine girilmeden yalnızca sayısal olarak incelenmiş ve karşılaştırmalı tablo görselleri oluşturularak düzenlenmiştir.

Çalışmada oluşturulan tüm tablolar GRI database web sitesinden (<https://database.globalreporting.org/search/>) faydalanılarak oluşturulmuştur.

Elde edilen veriler çeşitli karşılaştırmalarla düzenli hale getirilerek Sürdürülebilirlik Raporları yayımlayan Türk şirketlerinin sayısı, sektörel dağılımı, raporlama türü seçimleri gibi noktalarda dünya işletmeleri ile karşılaştırılarak gelişim seyri hakkında bir durum değerlendirmesinde bulunulmuştur.

Çalışmanın 2017 verileri ile son bulmasının nedeni; ilgili database de henüz 2018-19 ve 20 yıllarının verilerinin yayımlanmamasından dolayıdır.

3.3. Araştırma Bulguları

Türkiye'deki ve dünyadaki sürdürülebilirlik raporlaması uygulamalarının gelişim seyrini belirleyebilmek ve detaylandırabilmek amacı ile toplamda 12 tablo ile derlenip sunulan araştırma bulguları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 3.1 Sürdürülebilirlik Raporlarının (SR) Bölgesel Dağılımı (Dünya Geneli – Firma ve Rapor Sayısı 2000-2017)

BÖLGELER	FirmaSayısı		RaporSayısı	
	F	%	R	%
Afrika	621	5.1	3.000	6
Asya	4.297	35.5	15.210	30.4
Avrupa	4.010	33.2	18.074	36.1
Güney Amerika	1.543	12.8	6.302	12.6
Kuzey Amerika	1.230	10.2	5.599	11.2
Avustralya	394	3.3	1.819	3.6
Toplam	12.095	100	50.004	100

Tablo 3.1, GRI standartlarına göre sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin hem firma, hem rapor sayısı bakımından 2000-2017 yılları arasındaki dağılımlarını göstermektedir. Buna göre;

- Dünyada 2017 yılına gelindiğinde SR yayımlayan 12.095 firmanın olduğunu ve yine aynı yıla gelindiğinde bu 12.095 firmanın toplamda 50.004 SR yayımladığını görmekteyiz.
- Asya kıtası sürdürülebilirlik raporu yayımlayan firma sayısında %35,5’lik oranla en yüksek kıta iken, sürdürülebilirlik raporu sayısı bakımından %36,1’lik oranla en yüksek orana sahip kıta Avrupa kıtasıdır. Bir firmanın aynı yıl birden fazla raporunun bulunması bu farklılığa neden olmaktadır. İlgili database incelendiğinde bazı firmaların aynı yıl hem G3’e hem de G4’e göre raporlaması bulunduğu görülmektedir.

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi’nin (WBCSD- World Business CouncilforSustainableDevelopment) dünya genelinde 200 üye firması olan bir kuruluş ve WBCSD’nin 2013’te başlayarak küresel çapta uyguladığı ve oldukça çarpıcı sonuçlar elde ettiği ReportingMatters projesinin (finansal olmayan raporlamadaki eğilimleri ortaya çıkarmayı hedefleyen bir proje) 2019 yılı sonuçlarından bazı çarpıcı başlıklarını burada paylaşmakta fayda görüyoruz. ReportingMatters 2019’a göre; (<http://www.skdturkiye.org/files/yayin/reportingmatters2019.pdf>)

- İlgili rapora göre; Asya ve Avrupa merkezli firmaların iş gücü uygulamaları ve ekonomik kaygı düzeyleri Amerikan merkezli firmalardan daha yüksek seviyede bulunuyor. Asya merkezli olan firmalar ürün sorumluluğu, yenilenemeyen kaynak kullanımı ve ekosistem hizmetleriyle ilgili konulara daha yüksek oranda odaklanıyor.

içinde % kabul edilerek alınmıştır.

****= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını bölgesel olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında dünya genelinde SR yayımlayan toplam firma sayısı olan 19.983 baz alınarak oluşturulmuştur.**

Tablo 3.2’de yıllara göre sürdürülebilirlik raporu düzenleyen firma sayılarına ilişkin Tablo 3.1’deki belirtilen veriler netleştirilerek detaylandırılmıştır. Buna göre;

- 2000-2004 yılları arasında Avrupa kıtasının (%48,1)’lik oranla sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirket sayısında en yüksek yüzdeye, Güney Amerika kıtasının ise (%4,5) ‘lik oranla en düşük yüzdeye sahip olduğu görülmüştür. Ancak Güney Amerika’nın bu durumu uzun sürmemiş ve 2005-2009 yılları arasında sürdürülebilirlik raporu çıkaran şirketlerin sayısı Afrika, Kuzey Amerika ve Avustralya’yı geride bırakarak dikkat çekici bir şekilde artmıştır. Bu dönemde Afrika, Kuzey Amerika ve Avustralya’da rapor yayımlayan şirket sayısı sırasıyla %3,2, %11,8 ve %5,3 olurken Güney Amerika’da rapor yayımlayan ortalama şirket sayısı (%12,4) oranına ulaşmıştır. Avrupa, raporlama yapan şirket sayısında birinciliğini korurken, Asya’da peşi sıra onu takip etmektedir.
- 2010-2013 dönemi boyunca, Afrika’daki raporlama yapan şirket sayısının ortalaması (%5,8) artarak (%3,9) oranındaki Avustralya’yı geçmiştir. Dünya genelinde sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin oranlarında istisnasız bir artış olduğu görülmüştür. Ve bu, şirketlerin sürdürülebilirlik kavramını hızlıca benimsemek için acele ettiğinin bir kanıtıdır.
- Son olarak, 2014-2017 dönemi için, dünya çapında sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirket sayısında bir önceki döneme göre daha hızlı bir artış vardır. Ve Asya, bu sırada (%38,1) ile (%31,4) oranındaki Avrupa’yı geçerek en yüksek orana sahip olmuştur.

Tablo 3.3 Sürdürülebilirlik Raporlarının (SR) Yıllara Göre Bölgesel Dağılımı (Rapor Sayısı 2000-2017)

Bölgeler Yıl	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam **	
	R	%	R	%	R	%	R	%	R	%
Afrika	56	6.6	212	3.8	1.167	7	1.565	5.8	3.000	6
Asya	143	16.8	1.399	24.8	4.482	26.9	9.186	34.2	15.210	30.4
Avrupa	388	45.6	2.454	43.4	6.174	37.1	9.058	33.7	18.074	36.1
Güney Amerika	43	5.1	617	10.9	2.140	12.9	3.502	13	6.302	12.6
Kuzey	167	19.6	663	11.7	2.017	12.1	2.752	10.2	5.599	11.2

Amerika										
Avustralya	53	6.2	304	5.4	666	4	796	3	1.819	3.6
Toplam *	850	100	5.649	100	16.646	100	26.859	100	50.004	100
*= Tablodaki dikey toplam, bölgesel olarak belirtilen yıl aralığında yayımlanan SR sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır.										
**= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını bölgesel olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında dünya genelinde yayımlanan toplam SR sayısı olan 50.004 baz alınarak oluşturulmuştur.										

Tablo 3.3’de yıllara göre yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının sayısı ile ilgili Tablo 3.1’de belirtilen veriler açıklığa kavuşturulmuş ve detaylandırılmıştır. Buna göre;

- (2000-2003) dönemindeki sürdürülebilirlik raporlarının sayısının Avrupa’da en yüksek olduğu, daha sonralarda Asya’nın geldiği görülmektedir. Ancak (2014-2017) döneminde Asya, rapor sayısı bakımından dünyada ilk sırada yer almış ikinci sırada ise onu Avrupa takip etmiştir. Böyle olabildiği gibi, 2017 yılına ait sürdürülebilirlik raporlarının tamamı henüz yayınlanmamış da olabilir.
- (2000-2004) dönemi boyunca Güney Amerika kıtasının yayımlanan rapor sayısında %5,1 ile en düşük orana sahip olduğu görülmüştür. Daha öncede söylediğimiz gibi (2005-2009) yıllarında rapor yayımlayan şirket sayısında artış olmuştur ve buna bağlı olarak yayımlanan rapor sayısı da Afrika ve Avustralya’yı geçerek artmış, bu süre zarfında rapor sayısı oranları Afrika ve Avustralya’da sırasıyla %3,8 ve % 5,4 iken Güney Amerika’da ise %10,9’a ulaşmıştır. 2010-2013 döneminde rapor sayısı oranı Afrika’da (%7) artarak (%4) oranındaki Avustralya’yı geçmiş, (%12,9) oranındaki Güney Amerika’yı ve (%12,1) oranındaki Kuzey Amerika’yı da artış yönüyle geride bırakmayı başarmıştır.
- Önceden de değindiğimiz üzere sürdürülebilirlik raporlarının yayımlanması, dünya çapında bu raporların sayısının artmasında ve bu raporların önemi konusunda farkındalığın artmasında ihmal edilen bir faktör olmuştur.

Tablo 3.4 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Raporlama Standartları Seçimleri
(Dünya Geneli – firma ve rapor sayısı 2000-2017)

SR Standardı	Firmasayısı		Raporsayısı	
	F	%	R	%
GRI G1	214	1	294	0.6
GRI G2	746	3.4	1.458	2.9
GRI G3	4.227	19.3	11.924	23.8
GRI G3.1	3.134	14.3	5.941	11.9
GRI G4	5.009	22.9	10.771	21.5
Non GRI	5.646	25.8	13.980	28
GRI Standart	463	2.1	468	0.9
Citing GRI	2.417	11.1	5.168	10.3
Toplam	21.856	100	50.004	100

SR Standardı; raporda uygulanan GRI Yönergelerinin sürümünü belirtir

1. GRI – G1(2000 'de yayımlandı)
2. GRI – G2 (2002 'de yayımlandı)
3. GRI – G3 (2006 'da yayımlandı)
4. GRI – G3.1 (2011 'de yayımlandı)
5. GRI – G4 (2013 'te yayımlandı): 30 Haziran 2018 tarihine kadar geçerlidir
6. GRI – Standards (2016 'da yayımlandı): şu anda geçerli
7. Citing-GRI: Sürdürülebilirlik / Entegre raporları, GRI Kılavuzlarına (G3, G3.1 veya G4) dayandığına açıkça atıfta bulunan ancak GRI İçerik İndeksi bulunmayan raporları belirtir. Ayrıca, 1 Temmuz 2018'den sonra yayımlanan G4 Yönergelerine atıfta bulunan raporları da gösterir.
8. Non-GRI GRI Standartları: rapor türünün veri tabanı gereksinimlerini karşılamayan tüm sürdürülebilirlik / entegre raporlarıdır. Aynı zamanda, Non-GRI, kuruluşun ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim performansına ilişkin bilgileri açığa çıkarttığı, ancak GRI Kılavuzlarına veya GRI Standartlarına dayalı olduğuna dair herhangi bir referans bulunmayan sürdürülebilirlik / entegre raporları belirtir.

- Sürdürülebilirliği raporlamakla ilgili dünya çapında birçok çerçeve vardır. Bu çerçeveler şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamak için tüm dünyada kabul edilmiştir (Onay, 2015: 111). AA1000, ilkeleri antlaşması, kademeli raporları verme, iktisadi iş birliği ve kalkınma teşkilatı (OECD), çok uluslu şirketlerin genel ilkeleri,

karbon saydamlık projesi, tamamlanan raporlar, ISO 26000 standartları ve son olarak küresel raporlama ilkeleri (GRI) bu çerçevelerin örnekleri olarak sayılmaktadır.

- Dünyadaki ülkelerin çoğu tarafından sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamak için kullanılan aktivitelerin en kapsamlısı olarak GRI belirlenmiştir, GRI 1997 yılında, büyüklükleri, sektörleri veya konumlarından bağımsız olarak kuruluşlar tarafından sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında yol gösterici olacak rehberler oluşturma ve yayımlanma amacıyla kurulmuş ve ilk raporlama çerçevesini 1998 yılında yayımlamıştır. İzleyen süreçte küresel gelişmeler ve ihtiyaçlara paralel olarak raporlama çerçeveleri revize edilmiş, sırasıyla 2002 (G2), 2006 (G3), 2011 (G3.1) ve 2013 (G4) yıllarında yeni çerçeveler yayımlanmıştır (<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/>).
- A seviyesinde hazırlamak için de B seviyesinden daha ayrıntılı bilgiler sunmak gerekmektedir. Raporun dış denetimden geçmiş olması durumunda bu seviyeler; A+, B+ ve C+ seviyeleri ile ifade edilmektedir (<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G3-Application-Levels.pdf>, <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/G3.1-Guidelines-InclTechnical-Protocol.pdf>). G4 raporlama rehberi ise, sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanmasında uygulayıcılara iki seçenek sunmaktadır. Seçeneklerden biri, temel seviye olarak adlandırılmıştır. Bu seçeneğe göre oluşturulan sürdürülebilirlik raporları, bir sürdürülebilirlik raporunda mutlaka olması gereken bileşenleri içermektedir. Kapsamlı seçeneği ise kuruluşun stratejisi ve analizi, yönetişimi ile etik değerleri ve dürüstlüğü hakkında ek bildirimler yapılmasını gerektirmekte ve kuruluşun, performansını daha kapsamlı bir şekilde iletmesini sağlamaktadır (Global Reporting Initiative, 2013: s.11). GRI raporlama ilkelerinin en yeni sürümü olan G4 raporlama çerçevesi 2013 yılında yayımlanmış olup 31.12.2015 tarihinden sonra bu raporlama çerçevesinin uygulanması önerilmiştir (Global Reporting Initiative, 2013: s.14).
- Tablo 3.4, dünyada sürdürülebilirlik raporlarının yayımlanmasına önem veren şirketlerin ve yayımlanan raporların GRI standartlarına göre hazırlanmasını göstermektedir. GRI'ye göre rapor yayımlamakla ilgilenen şirketlerin sayısını bilmek ve bu standartlara göre yayımlanacak raporlar hazırlamak, medyanın sürdürülebilirlik konusuna olan ilgisinin boyutunu ve bu konunun iş dünyasında özellikle de şirketlerin nazarında sürdürülebilirliğin ve raporlarının ne denli etkili olduğunu anlamak açısından son derece önemlidir. Tablo 3.4'de gözlemlenebilecek en güçlü şey, dünya

genelinde yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının sayısında devasa bir artış olması, aynı zamanda eğilimin en son dördüncü nesil ilkeleri kullanmak ve eski nesillerden ayrılmak yönünde olmasıdır.

Tablo 3.5 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Yıllara Göre Raporlama Standartları Seçimleri (Dünya– Firma Sayısı)

SR Standardı	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam ** (Kümülatif)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
GRI G1	209	35.5	6	0.2	-	-	-	-	215	0.8
GRI G2	321	54.6	654	20.5	-	-	-	-	975	3.5
GRI G3	-	-	1.966	61.6	3.661	38.5	901	6.2	6.528	23.5
GRI G3.1	-	-	-	-	2.488	26.2	1.757	12.1	4.245	15.3
GRI G4	-	-	-	-	64	0.7	4.995	34.4	5.059	18.2
Non GRI	46	7.8	371	11.6	2.234	23.5	4.628	31.8	7.279	26.2
GRI Standart	-	-	-	-	-	-	463	3.2	463	1.7
Citing GRI	12	2	193	6.1	1.063	11.2	1.792	12.3	3.060	11
TOPLAM*	588	100	3.190	100	9.510	100	14.536	100	27.824	100
*= Tablodaki dikey toplam, belirtilen yıl aralığında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır. **= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını raporlama standardı türü olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayısı olan 27.824 baz alınarak oluşturulmuştur.										

Tablo 3.5, dünyada farklı dönemlerde GRI standartlarına göre farklı sürdürülebilirlik raporu düzenleyen şirket sayılarını göstermektedir. Buna göre;

- Örneğin 2000 yılında ilk nesil G1 standartlarının yayımlanmasıyla dünya bu standartları takip etmeye başlamış ve dünyadaki G1’e göre sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirket sayısının oranı %35,5’ e ulaşmıştır. 2. nesil G2 ise, 1.nesilden sadece 2 yıl sonra yayımlanmasına rağmen bu standardı kullanan şirketlerin oranı ortalama %54,6’ya ulaşmıştı. Bu da, bu standartlara uyumun önemini göstermektedir. 2006 yılından itibaren G1 ve G2’nin kullanımı, en son nesil standartlarının (G3) çıkarılması ve şirketlerin buna uygun olarak sürdürülebilirlik raporu çıkarmaya başlaması nedeniyle gözle görülür ölçüde azalmıştır.
- 2011’de üçüncü neslin değiştirilmiş şekli olan G3.1 ortaya çıkmıştır. Pek çok firmanın bunu raporlamada uygulamaya başlaması dikkat çekicidir ve bu (2014-2017) döneminde daha da belli olmuştur. Şöyle ki üçüncü nesli kullanan şirket oranı %6,2 iken değiştirilmiş üçüncü nesil G3.1’i kullananların oranı %12,1’e ulaşmıştır. 2016 yılında ise standartların en yenisi olan G4 yayımlanmış, yakın zamana kadar da şirketler tarafından o uygulanıp kullanılmıştır.

Tablo 3.6 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Yıllara Göre Raporlama Standartları Seçimleri (Türkiye- Firma Sayısı)

SR Standardı	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam ** (Kümülatif)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
GRI G1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GRI G2	-	-	2	11.7	-	-	-	-	2	0.8
GRI G3	-	-	9	52.9	36	41.9	9	5.7	54	20.8
GRI G3.1	-	-	-	-	22	25.6	30	19.1	52	20
GRI G4	-	-	-	-	-	-	79	50.3	79	30.4
Non GRI	-	-	3	17.7	22	25.6	17	10.8	42	16.2
GRI Standart	-	-	-	-	-	-	14	8.9	14	5.4
Citing GRI	-	-	3	17.7	6	7	8	5.1	17	6.5
TOPLAM*	-	-	17	100	86	100	157	100	260	100

*= Tablodaki dikey toplam, belirtilen yıl aralığında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır.

**= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını raporlama standardı türü olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayısı olan 260 baz alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 3.6, belirli yıllarda yayımlanan raporlara göre Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlarını açıklamaktadır. Buna göre;

- 2000- 2017 yılları arasında yıllık olarak Türkiye’de yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının sayısı iyi bir artış göstermektedir. Bu da raporların kuruluşlar için önemi konusunda farkındalığın göstergesidir. Bu artışa rağmen dünya çapındaki bu tür raporları hazırlayan ülkelere göre Türkiye’deki raporların sayısı azdır. Dolayısıyla gelecek yıllarda Türkiye ve iş kuruluşları daha bilinçli olması ve dünyada farklı alanlardaki sürdürülebilirlik kavramına daha çok uyması için Türkiye’deki iş kuruluşları bu raporları daha çok yayımlamaya özen göstermelidir.

Tablo 3.7 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Organizasyon Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Dünya Geneli – Firma ve Rapor Sayısı 2000-2017).

Şirketlerin Organizasyon büyüklüğü	Firma sayısı		Rapor sayısı	
	F	%	R	%
Büyük işletmeler (Large)	7.231	59.8	31.077	62.2
Çok uluslu işletmeler(MNEs)	2.916	24.1	13.624	27.2
Küçük ve orta ölçekli işletmeler (SMEs)	1.947	16.1	5.301	10.6
TOPLAM	12.094	100	50.002	100

Tablo 3.7, dünyada sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin sayısını ve aynı zamanda iş hacimlerine göre dünyadaki raporların sayısını göstermektedir. Tablo 3.7'ye göre, dünyanın dört bir yanındaki büyük şirketler, rapor düzenleyen şirket sayısının yanı sıra yayımlanan rapor sayısındaki en yüksek oranla karakterize edilir. Diğer büyüklükteki şirketlere bakıldığında ise yayımlanmış şirket ve rapor sayılarına göre büyük ölçekli şirketler, çok uluslu şirketler (MNE), ardından küçük ve orta ölçekli şirketler (SME) şeklinde sıralanır.

Tablo 3.8 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Yıllara ve Organizasyon Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Dünya– Firma Sayısı)

Şirketlerin Organizasyon Büyüklüğü	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam ** (Kümülatif)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Büyük işletmeler (Large)	342	70.4	1.639	65.8	4.241	61.2	6.035	59.9	12.257	61.3
Çok uluslu işletmeler (MNEs)	121	24.9	549	22.1	1.716	24.8	2.676	26.5	5.062	25.3
Küçük ve orta ölçekli işletmeler (SMEs)	23	4.7	301	12.1	969	14	1.370	13.6	2.663	13.3
TOPLAM*	486	100	2.489	100	6.926	100	10.081	100	19.982	100

*= Tablodaki dikey toplam, belirtilen yıl aralığında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır.

**= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını raporlama standardı türü olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayısı olan 19.982 baz alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 3.8, iş hacimlerine göre dünya genelinde sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin sayısını göstermektedir. Fakat tabloda gösterildiği üzere farklı dönemlerde sürdürülebilirlik raporu düzenleyen şirketlerin sayı ve oranlarını inceleyip analiz etmek suretiyle tablo 3.7’den daha detaylıdır. Bu tabloda, farklı dönemlerde şirketlerin iş hacmine göre sırasının hiçbir dönemde farklılık göstermediği ve Tablo 3.7’de belirtildiği sırada kaldığı gözlemlenmiştir, bunun nedeni ise, büyük şirketlerin başka birkaç şirketi de kapsayan holding şirketleri olmasıdır.

Tablo 3.9 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Yıllara ve Organizasyon Büyüklüklerine Göre Dağılımı (Türkiye– Firma Sayısı)

Şirketlerin Organizasyon Büyüklüğü	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam ** (Kümülatif)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Büyük	-	-	9	69.2	45	70.3	67	65	121	67.2

İşletmeler (Large)										
Çok uluslu işletmeler (MNEs)	-	-	2	15.4	10	15.6	16	15.5	28	15.6
Küçük ve orta ölçekli işletmeler (SMEs)	-	-	2	15.4	9	14.1	20	19.4	31	17.2
TOPLAM*	-	-	13	100	64	100	103	100	180	100

*= Tablodaki dikey toplam, belirtilen yıl aralığında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır.

**= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını raporlama standardı türü olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayısı olan 180 baz alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 3.9, İşletmelerin büyüklüklerine göre Türkiye çapındaki sürdürülebilirlik raporlarının dağılımını açıklamaktadır. Tablo 3.9’a göre kapsamlı veya büyük şirketler Türkiye’de ilk sırada yer almaktadır. Yani Türkiye bu konuda dünyanın diğer ülkeleri gibidir. Çok uluslu, küçük ve orta büyüklükteki diğer şirketlere bakılacak olursa Türkiye’de dünya çapında sürdürülebilirlik raporlarını daha çok büyük şirketlerin yayımladığı görülecektir. Dolayısıyla Türkiye’deki küçük ve orta büyüklükteki şirketlerin daha fazla sayıda rapor yayımlaması ve konuya daha fazla ilgi duymaları gerekmektedir, diyebiliriz.

Tablo 3.10 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Sektörlere Göre Dağılımı (Dünya Geneli – Firma ve Rapor Sayısı 2000-2017)

Sektörler	Firma sayısı		Rapor sayısı	
	F	%	R	%
Finansal hizmetler	1.453	12	6.580	13.2
Diğerleri	1.358	11.2	4.399	8.8
Yiyecek ve içecek ürünleri	751	6.2	2.964	5.9
Enerji	685	5.7	3.233	6.5
Kimyasallar	404	3.3	1.839	3.7
Emlak	401	3.3	1.564	3.1
Enerji hizmetleri	382	3.2	2.035	4.1
İnşaat	367	3	1.538	3.1
Madencilik	366	3	1.837	3.7
Teknoloji donanımı	333	2.8	1.468	2.9
Sağlık bakım ürünleri	329	2.7	1.269	2.5
Kâr amacı gütmeyen / hizmetler	323	2.7	1.082	2.2
Perakendeciler	314	2.6	1.406	2.8
Telekomünikasyon	308	2.5	1.579	3.2

Holdingler	292	2.4	1.357	2.7
Ticari hizmetler	291	2.4	1.055	2.1
İnşaat Malzemeleri	287	2.4	1.159	2.3
Ekipman	282	2.3	1.265	2.5
Turizm / Eğlence	259	2.1	848	1.7
Metal ürünler	250	2.1	1.125	2.2
Lojistik	249	2.1	1.048	2.1
Otomotiv	248	2.1	1.149	2.3
Kamu kurumu	230	1.9	738	1.5
Tarım	203	1.7	647	1.3
Tekstil ve konfeksiyon	201	1.7	645	1.3
Sağlık hizmetleri	193	1.6	633	1.3
Medya	184	1.5	619	1.2
Havacılık	176	1.5	813	1.6
Orman ve Kağıt Ürünleri	152	1.3	718	1.4
Üniversiteler	131	1.1	379	0.8
Atık hizmetleri	125	1	604	1.2
Ev ve kişisel ürünler	119	1	562	1.1
Bilgisayar	118	1	518	1
Dayanıklı Tüketim Malları	109	0.9	423	0.8
Atık Yönetimi	91	0.8	375	0.7
Demiryolu	87	0.7	366	0.7
Tütün	37	0.3	133	0.3
Oyuncak	6	-	30	0.1
Toplam	12.094	100	50.002	100

*Not: Tablo firma sayısına göre büyükten küçüğe sıralanmıştır.

Tablo 3.10'a bakıldığında finansal hizmetler sektöründe faaliyet gösteren bankaların çoğunlukla sürdürülebilirlik raporlarını yayımladıkları, görülmektedir. Enerji sektörü şirketleri bu tabloya göre 3233 raporla ikinci sırada yer alırken, 2964 raporla yiyecek ve içecek ürünleri onu takip etmektedir.

Tablo 3.11 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (Dünya – Firma Sayısı).

Sektörler	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam ** (Kümülatif)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Tarım	2	0.4	37	1.5	93	1.3	159	1.6	291	1.5
Otomotiv	23	4.7	51	2	146	2.1	220	2.2	440	2.2
Havacılık	18	3.7	38	1.5	103	1.5	156	1.5	315	1.6
Kimyasallar	19	3.9	83	3.3	228	3.3	361	3.6	691	3.5
Ticari hizmetler	6	1.2	61	2.5	171	2.5	219	2.2	457	2.3
Bilgisayar	4	0.8	25	1	68	1	105	1	202	1
Holdingler	15	3.1	66	2.7	154	2.2	264	2.6	499	2.5
İnşaat	9	1.9	78	3.1	225	3.2	297	2.9	609	3
İnşaat malzemeleri	10	2.1	59	2.4	169	2.4	233	2.3	471	2.4
Dayanıklı Tüketim Malları	5	1	27	1.1	74	1.1	78	0.8	184	0.9

Enerji	27	5.6	162	6.5	420	6.1	589	5.8	1.198	6
Enerji hizmetleri	28	5.8	141	5.7	272	3.9	309	3.1	750	3.8
Ekipman	14	2.9	61	2.5	166	2.4	250	2.5	491	2.5
Finansal hizmetler	49	10.1	308	12.4	813	11.7	1.277	12.7	2.447	12.2
Yiyecek ve içecek ürünleri	26	5.3	134	5.4	435	6.3	636	6.3	1.231	6.2
Orman ve kağıt ürünleri	16	3.3	46	1.8	108	1.6	114	1.1	284	1.4
Sağlık bakım ürünleri	20	4.1	54	2.2	165	2.4	285	2.8	524	2.6
Sağlık hizmetleri	2	0.4	16	0.6	95	1.4	166	1.6	279	1.4
Ev ve kişisel ürünler	9	1.9	28	1.1	75	1.1	105	1	217	1.1
Lojistik	5	1	57	2.3	163	2.4	199	2	424	2.1
Medya	4	0.8	27	1.1	99	1.4	147	1.5	277	1.4
Metal ürünler	14	2.9	57	2.3	150	2.2	213	2.1	434	2.2
Madencilik	24	4.9	104	4.2	261	3.8	295	2.9	684	3.4
Kâr amacı gütmeyen / hizmetler	4	0.8	58	2.3	201	2.9	224	2.2	487	2.4
Kamu kurumu	1	0.2	60	2.4	147	2.1	150	1.5	358	1.8
Demiryolu	4	0.8	16	0.6	42	0.6	78	0.8	140	0.7
Emlak	5	1	51	2	205	3	360	3.6	621	3.1
Perakendeciler	17	3.5	77	3.1	175	2.5	268	2.7	537	2.7
Teknoloji donanımı	21	4.3	64	2.6	178	2.6	299	3	562	2.8
Telekomünikasyon	24	4.9	99	4	197	2.8	257	2.5	577	2.9
Tekstil ve konfeksiyon	4	0.8	26	1	108	1.6	151	1.5	289	1.4
Tütün	17	3.5	22	0.9	14	0.2	17	0.2	70	0.4
Turizm / Eğlence	2	0.4	29	1.2	125	1.8	216	2.1	372	1.9
Oyuncak	-	-	1	-	4	0.1	5	-	10	0.1
Üniversiteler	2	0.4	14	0.6	67	1	101	1	184	0.9
Atık Yönetimi	4	0.8	19	0.8	56	0.8	77	0.8	156	0.8
Atık hizmetleri	9	1.9	41	1.6	94	1.4	102	1	246	1.2
Diğerleri	23	4.7	192	7.7	660	9.5	1.099	10.9	1.974	9.9
TOPLAM*	486	100	2.489	100	6.926	100	10.081	100	19.982	100
*= Tablodaki dikey toplam, belirtilen yıl aralığında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır. **= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını raporlama standardı türü olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayısı olan 19.982 baz alınarak oluşturulmuştur.										

Tablo 3.11, geçmiş yıllarda farklı sektörlerle ve dönemlere göre dünyada sürdürülebilirlik raporu düzenleyen şirket sayısını göstermektedir.

Finansal hizmetler sektörü, daha önce tablo 3.10’da bahsettiğimiz gibi, (2000-2017) yılları içinde bu raporları düzenleyen şirket sayısında güçlü bir rakip olmadan sürekli ön planda yer almaktadır. 2000-2004 döneminde bu bakımdan enerji hizmetleri sektörü ikinci sırada yer alırken, ardından bunu enerji sektörü ve gıda- içecek ürünleri sektörü takip etmektedir. 2005-2009 yıllarında ise enerji sektöründe rapor düzenleyen şirket sayısında artış olarak, enerji hizmetleri sektörünün yerine yani ikinci sıraya yükselmiştir. 2010-2013

yıllarında ise gıda ve içecek ürünleri sektörünün yayımladığı rapor sayısı artmış ve 2017 yılına kadar sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirket sayısı da aynı sırayla artmaya devam etmiştir.

Tablo 3.12 Sürdürülebilirlik Raporlarını Yayımlayan Şirketlerin Yıllara ve Sektörlere Göre Dağılımı (Türkiye– Firma Sayısı).

Sektörler	2000-2004		2005-2009		2010-2013		2014-2017		Toplam ** (Kümülatif)	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Tarım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Otomotiv	-	-	-	-	3	4.7	6	5.8	9	5
Havacılık	-	-	1	7.7	2	3.1	2	1.9	5	2.8
Kimyasallar	-	-	-	-	1	1.6	3	2.9	4	2.2
Ticari hizmetler	-	-	-	-	-	-	2	1.9	2	1.1
Bilgisayar	-	-	1	7.7	1	1.6	-	-	2	1.1
Holdingler	-	-	3	23.1	9	14.1	12	11.7	24	13.3
İnşaat	-	-	-	-	1	1.6	1	1	2	1.1
İnşaat malzemeleri	-	-	-	-	2	3.1	3	2.9	5	2.8
Dayanıklı Tüketim Malları	-	-	1	7.7	1	1.6	1	1	3	1.7
Enerji	-	-	1	7.7	4	6.3	6	5.8	11	6.1
Enerji hizmetleri	-	-	-	-	1	1.6	1	1	2	1.1
Ekipman	-	-	-	-	-	-	13	12.6	13	7.2
Finansal hizmetler	-	-	-	-	6	9.4	14	13.6	20	11.1
Yiyecek ve içecek ürünleri	-	-	1	7.7	3	4.7	8	7.8	12	6.7
Orman ve kağıt ürünleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sağlık bakım ürünleri	-	-	-	-	8	12.5	4	3.9	12	6.7
Sağlık hizmetleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ev ve kişisel ürünler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lojistik	-	-	-	-	2	3.1	3	2.9	5	2.8
Medya	-	-	-	-	1	1.6	1	1	2	1.1
Metal ürünler	-	-	1	7.7	1	1.6	3	2.9	5	2.8
Madencilik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kâr amacı gütmeyen / hizmetler	-	-	-	-	1	1.6	-	-	1	0.6
Kamu kurumu	-	-	1	7.7	1	1.6	1	1	3	1.7
Demiryolu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Emlak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Perakendeciler	-	-	-	-	1	1.6	2	1.9	3	1.7
Teknoloji donanımı	-	-	-	-	1	1.6	1	1	2	1.1
Telekomünikasyon	-	-	1	7.7	2	3.1	3	2.9	6	3.3
Tekstil ve konfeksiyon	-	-	2	15.4	6	9.4	3	2.9	11	6.1
Tütün	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Turizm / Eğlence	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oyuncak	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Üniversiteler	-	-	-	-	2	3.1	-	-	2	1.1
Atık Yönetimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atık hizmetleri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diğerleri	-	-	-	-	4	6.3	10	9.7	14	7.8

TOPLAM*	-	-	13	100	64	100	103	100	180	100
*= Tablodaki dikey toplam, belirtilen yıl aralığında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayılarını göstermektedir. Yüzdelik dilimler dikey olarak belirtilen yıl aralıkları kendi içinde % kabul edilerek alınmıştır. **= Tablodaki yatay toplam, belirtilen tüm yılların toplamını raporlama standardı türü olarak göstermektedir. Yüzdelik dilimler 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de SR yayımlayan firma sayısı olan 180 baz alınarak oluşturulmuştur.										

Tablo 3.12, geçmiş yıllarda farklı sektörlerle ve dönemlere göre Türkiye’de sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin sayısını göstermektedir. Türk şirketlerin 2005 yılından itibaren rapor vermeye başladıkları, henüz rapor vermeyen bazı sektörlerin olduğu da dikkat çekmektedir. Şimdiye kadar rapor yayımlamayan sektörler arasında: Tarım sektörü, orman ve kâğıt ürünleri sektörü, sağlık hizmetleri sektörü ve bazı başka sektörlerde vardır. (2000-2013) yıllarında sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketler arasında en çok holding şirketleri yer alırken, (2014-2017) yıllarında ise finansal hizmetler sektörü rapor yayımlayan şirket sayısının holding şirket sayısından fazla olmasıyla ön plana çıkmıştır.

SONUÇ

Günümüzde kurumların performanslarını geliştirebilmeleri ve verimliliklerini arttırabilmeleri için sosyal sorumluluk kavramını göz önünde bulundurmaları fazlasıyla önem arz eder hale gelmiştir. Küresel boyuttaki ekonomik, teknolojik ve idari yönlerden gerçekleşen hızlı gelişimler ile başa çıkabilecek bir çalışma ortamını oluşturmakta yardımcı olacak yeni kavramlar ortaya çıkmasından dolayı; firmalar, artık itibarın kaynağı olarak yalnızca parasal gücü esas almaktadırlar. Çünkü artık firmaları değerlendirmek için tek başına kazanç yetersiz bir kriter olarak kabul edilir olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni kavramların en bariz örneklerinden birisi de "kurumsal sosyal sorumluluk" kavramıdır.

Bu alanda gelişmiş ekonomilerin elde ettiği başarıların bize göstermiş olduğu gibi özel sektör kurumlarının kalkınmadaki rolü fazlasıyla önemlidir. Bir yanıla özel sektör kurumları, içinde bulundukları toplumdan hiç de uzak olmadıklarının farkına varmış; misyonlarının sadece üretim aktivitelerinden ibaret olmayıp çevresel ve toplumsal kaygıları da kapsayacak şekilde aktivitelerini genişletmelerinin ve Dünya İş Konseyinin sürdürülebilir kalkınma konusunda; ekonomik kalkınma, toplumsal ilerleme ve çevre koruma olmak üzere belirlediği 3 prensibi göz önünde bulundurmalarının gerekliliğini de idrak etmişlerdir. Firmaların sürdürülebilirlik raporları, o firmaların itibarlarını oluşturmakta ve sosyal hizmetlerin sağlanabilmesi için etkili ve uygulamalı stratejilere katılmalarında temel unsurlardan birini teşkil etmektedir. Ayrıca, herhangi bir kurumun genel saygınlığını arttırdığından dolayı o kurumun yönetim işini kolaylaştırmakta, yeni müşteri çekme potansiyelini ve piyasadaki payını da arttırmaktadır.

Öte yandan çevresel ve sosyal aktivitelere yatırım yapmak şirketin finans piyasasındaki değerini yükseltip, sermayeye sahip olma şansını arttırabilmektedir. Buna ek olarak çalışanların kuruluşa bağlılığını arttırmak, çalışanları elde tutmak, verimlilik, yaratıcılık ve üretkenliği arttırmak gibi farklı ve önemli hususlarda iyi sonuçlar elde edebilmeye de fayda sağlamaktadır. Aynı zamanda ilgili kişilerle açık diyalog kurmak, verimli ortaklık ve şeffaflık içerisinde çevresel ve sosyal işbirliği yapmak, şirketlerin toplumla olan ilişkilerini geliştirmektedir. Dolayısıyla işleri geliştirmeyi teşvik etmek ve küreselleşmenin yerleri ve uyruklarının ne olduğu fark etmeksizin bütün iş kuruluşlarına zorunlu kıldığı gereksinimler; Türkiye'deki iş kuruluşlarının da devamlılıklarını garantileyebilmeleri için sosyal sorumluluk bilincine sahip olmalarını, ekonomik amaçları ile çevresel ve toplumsal gereksinimlerin arasında hassas bir denge kurmalarını şart kılmaktadır.

Günümüzde iş kuruluşlarının, işçilerin memnuniyetini ve sadakatini kazanabilmeleri için sosyal sorumluluk felsefesini benimsemeleri gerekmektedir. Özellikle de işçiler; ekonomi, çevre ve toplum konusunda çaba sarf eden şirketleri öğrenme imkânı bulmaya ve bu şirketlere karşı pozitif tavır takınmaya başladıktan sonra bu bir gereklilik halini almıştır. Çünkü sosyal sorumluluk felsefesi, pazarlama yaparken ahlakilik ilkesini, şirketin toplumsal itibarını koruma gerekliliğini barındırmaktadır. Ayrıca kazanç ile toplum yararı ve işçi memnuniyet ve sadakatini kazanmak gibi çelişik çıkarlar arasında bir denge kurmayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle, işçilere daha fazla sosyal hak tanımak, çevreye karşı duyarlı olmak, toplumdaki farklı grupların hassasiyetlerini gözetmek ve devletin sahip olduğu ahlaki ve yasal ilkelere aykırı işlerin yapılmasının önüne geçmek için farkındalık oluşturulmalı, kurumsal ve toplumsal bir kültürü inşa etmek için çalışılmalıdır.

Sürdürülebilirlik raporları: şirketlere aktiviteleriyle ilgili ekonomik, çevresel ve sosyal bilgilerini paylaşma imkânını tanıyan raporlardır. Sürdürülebilirlik raporlarına olan bu yönelim, sürdürülebilirlik raporlarına farkındalığın ve Türkiye'de bu konuya verilen önemin arttığını göstermektedir.

Bu çalışmada, 2000-2017 yılları arasındaki yayımlanan sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Türk iş dünyasındaki sürdürülebilirlik kavramına duyulan ilgi dünya geneliyle çeşitli faktörlere göre karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur. Bu amaçla, Türkiye'deki sürdürülebilirlik raporlarının birçok açıdan durumunu açıklayan yorumları ve analizleri de barındıran 12 tablo hazırlanmıştır.

Bu tablolarda yer alan bilgilere dayanarak hem Türkiye'de hem de dünya çapında sürdürülebilirlik performansını gösteren şirketlerin sayısı kademeli bir şekilde artmaktadır. Bazı şirketlerin aktivite raporları sürdürülebilirlik ile ilgili yaptığı incelemeleri de içermektedir, bazı şirketler ise ilgililere kendi web sitelerinde üzerinden sürdürülebilirlik adı altında bilgiler ulaştırmaktadır. Yine de sürdürülebilirliğe ilgi gösteren şirketlerin çoğu, kendine ait sürdürülebilirlik raporlarını aktivite raporlarından ayrı bir şekilde göstermektedir ve o raporları belirli iş çerçevelerine göre hazırlamaktadır.

Türkiye'de sürdürülebilirlik raporu hazırlamak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle, şirketlerin kendine ait sürdürülebilirlik raporlarını hazırlarken kullanacağı rapor hazırlama çerçeveleri, raporları hazırlama sürecinin uzunluğu, devamlı olarak o raporları yapıp yapmayacağı araştırmamızda bazı kısıtlamalara yol açmıştır. Bunun dışında kuruluşların özellikle de alıcı şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının süreçleri birbirinden farklı olduğundan dolayı analiz yaparken raporun sürecini kullanmak mümkün olmamaktadır. Değerlendirmeler ancak yayın yılına dayanılarak yapılabilmektedir.

Bu araştırmadaki ve 2017 yılında yapılan araştırmalardaki tablo analizleri Türkiye'deki şirket sayısının küresel ortalamanın altında olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilirlik konusundaki raporların ve bu raporları veren şirketlerin sayısını arttırmak için Türkiye'deki kazanılan ivmenin korunması gerekmektedir. Bu araştırmada 2017 yılında yayımlanan sürdürülebilirlik raporların sayısı 2016 yılında yayımlanan raporların sayısına göre daha az olduğu fark edilmiştir. Buna rağmen 2017 yılında yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarının sayısının az olmasının nedeni global rapor hazırlama inisiyatifine (GRI) ait veri tabanına kaydedilmeyen birçok raporun olduğu veya bu raporların global rapor hazırlama inisiyatifi sitesinde var olup (GRI) tarafından onaylanmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırma 2020 Temmuz ayında yapılmış olmasına rağmen, sadece 2017 yılına kadar yayımlanan raporların değerlendirilmesinin nedeni budur.

Türkiye'de en çok kullanılan sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi GRI'dir. GRI'in 2000 - 2017 yılları arasında yayımlanan raporların seviyesi analiz edildiğinde raporların çoğu GRI G3, GRI G3.1 ve GRI G4'e göre hazırlandığı fark edilmiştir ve bu Türk şirketlerinin GRI prensiplerini benimsediğinin belirtisidir. Küçük ve orta şirketlerin GRI prensiplerine uygun sürdürülebilirlik raporlarını hazırlama ve o raporları yayımlamaya dair devamlı olarak artan ilgisi dikkat çekmektedir.

Son olarak Türkiye'deki raporların sayısı az olmasına rağmen sürdürülebilirlik kavramının öneminin artması ve şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının öneminin farkına varmasıyla bu sayıların artışında fark edilebilir bir doğru orantı vardır ve bu sadece Türkiye için değil dünyanın dört bir yanında geçerli bir durumdur. 1987 yılında basit bir deneyim iken günümüzde olumlu ve artarak çevre, ekonomik ve toplum adına daha iyi bir gelecek için daha güçlü bir hâl aldığını görmek teşvik edici ve güzel bir durum ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Akatay, A. (2008). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışındaki Değişimlerin Yönetimsel İşleyiş Etkileri”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6: (2) Journal Of Administrative Sciences
- Alakavuklar, O. N., Kılıçaslan, S., & Öztürk, E. B. (2009). “Türkiye’de Hayırseverlikten Kurumsal Sosyal Sorumluluğa Geçiş: Bir Kurumsal Değişim Öyküsü”. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 9(2).
- Aslanova, B. (2015). *Azerbaycanda Faaliyet Gösteren İşletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Sosyal Sorumluluk Anlayışı: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Bakü,
- Atalığ, H. (2014). *Hastanelerde Sürdürülebilirlik Ve Iso 14001:Yönetici Tutumları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- ASX Corporate Governance Council. (2014). Corporate Governance Principles and Recommendations. ASX Corporate Governance Council, Australia.
- ACCA and the Net Balance Foundation. (2012). THE STATE OF SUSTAINABILITY REPORT ASSURANCE IN THE ASX 100. ACCA and the Net Balance Foundation, Australia.
- Ackers, B. ve Ackers, B. (2016). “An exploration of internal audit’s corporate social responsibility role—insights from South Africa”. *Social Responsibility Journal*, 12(4): 719-739.
- Anderson, R. j. (1984). *The External Audit*. Copp Clark Pitman Ltd, Toronto.
- Andon, P. ve Free, C. ve Sivabalan, P. (2014). “The Legitimacy of New Assurance Providers : Making The Cap Fit”. *Accounting Organizations and Society*, 39(2): 75-96 .
- Ackers, B. (2017). “The Evolution of Corporate Social Responsibility Assurance—A Longitudinal Study”. *Social and Environmental Accountability Journal*, 37(2):97-117.
- Abbott, L., Parker, S., Peters, G., (2011). “ Audit Free Reduction from Internal Audit – Provided Assistance : The Incremental Impact of Internal Audit Characteristics”. *Contemporary . Accounting Research*, 29(1): 94-118 .
- Bakoğlu, R. (2010). *Çağdaş Stratejik Yönetim*, Beta Basım, İstanbul
- Blewitt, J. (2015). *Understanding Sustainable Development*. Routledge, London.
- Bowen, H. R. (1953). *Social Responsibility Of The Businessman*. Harper & Row, New York.

- Bolat, E. (2011). *Yönetici Hemşirelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılayışlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bayrak, S. (2001). *İş Ahlakı Ve Sosyal Sorumluluk*. Beta Yayınları, İstanbul.
- Brown, C. S. (2005). *The Sustainable Enterprise: Profiting from Best Practice*. Kogan Page Publishing, London.
- Bebbington, J. ve Higgins, C. ve Frame, B. (2009). “Initiating Sustainable Development Reporting: Evidence from New Zealand”. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 22(4): 588-625.
- Berksoy, B. (2018). *Sürdürülebilirlik Ve Entegre Raporlama Metodolojisinin Sektörel Bazda Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Burritt, R. L.ve Schaltegger, S. (2010). “Sustainability Accounting and Reporting: Fad or Trend?”. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23,(7): 829-846.
- Clarke, T. Ve Celgg, s. (2003). “Management Paradigms For The New Millennium”. *International Journal Of Management Reviews*, 2(1): 45-64.
- Caradonna, J. L. (2014). *Sustainability: A History*. Oxford University Press, New York.
- Canpolat, N. Ve Öztürk, E. (2019). “Sürdürülebilir Kalkınma Çağında Kurumların Sürdürülebilirlik Yaklaşımı: Oteller Üzerinden Bir Değerlendirme”. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (1): 18-36 .
- Canatan, E.D. (2009). *İşletmelerde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmaları Ve Bir Örnek Olay İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Carroll, A. B. (1979). “A Three-Dimensional Conceptual Model Of Corporate Performance”. *Academy Of Management Review*, 4(4): 500.
- Carroll, A. B. (1991). “The Pyramid Of Corporate Social Responsibility: Toward The Moral Management Of Organizational Stakeholders”. *Business Horizons*, 34(4): 39 48.
- Ceritoğlu A. B., Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve İşletmelerin Çevre Bilinci Eksenindeki Uygulamalarının Tüketici Satınalma Davranışı Ve Kurum İmajı Algısına Etkisi, 1.B., İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2011.

- Comyns, B. ve Figge, F. ve Hahn, T. ve Barkemeyer, R. (2013). Sustainability Reporting: The role of “Search”, “Experience” and “Credence” *Information, Accounting Forum*, 37(3): 231-243.
- Chatham House. (2012). The Future of Sustainability Reporting (Rapor No: EEDP Programme Paper: 2012/02). Paul Hohnen. London.
- Calabrese, A. ve Costa, R. ve Levialdi, N. ve Menichini T. (2016). “A Fuzzy Analytic Hierarchy Process Method to Support Materiality Assessment in Sustainability Reporting”. *Journal of Cleaner Production*, 121 : 248-264.
- Cheng, M. M. ve Green, W. J. ve Chi Wa Ko, J. (2015). “The Impact of Strategic Relevance and Assurance of Sustainability Indicators on Investors Decisions”. *Auditing: A Journal of Practice & Theory American Accounting Association*, 34(1): 131-162.
- Cohen, R. J. ve Simnett, R. (2012). “CSR and Assurance Services: A Research agenda Auditing”. *a journal of practice and theory*, 34 (1): 59:74.
- Çelik, İ. E., Dinçer, H., Yılmaz, R. (2012). “İmkb'de İşlem Gören Mevduat Bankalarının Kurumsal Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Finansal Sonuçları Üzerine Kurumsal Yönetim İlkeleri Çerçevesinde Bir İnceleme”. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 37-63.
- Çekırdekoğlu, Y. (2019). *Yeşil İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamalarının Kurumsal Sosyal Sorumluluktaki Rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çerik, Ş. ve Özarslan, E. (2008). “Çalışanların Sosyal Sorumluluk Boyutlarına İlişkin Algılamaları: İlaç Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama”. *Ege Akademik Bakış*, 8(2): 587-604.
- Çalışkan, A. Ö. (2012). “Sürdürülebilirlik Raporlaması”. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 41-68.
- Çıtak, N. (2015). Hesap Verebilirlik : AccountAbility - AA1000 Güvence Standartları Serileri. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Donato R., (2003). “Environmental Economics And Sustainable Development, Ministry Of Agriculture And Agrarian Reform”. *National Agricultural Policy Center, NAPC, Damascus*.
- DEEGAN, C. (2014). “An Overview Of Legitimacy Theory As Applied Within The Social And Environmental Accounting Literature”, *Sustainability Accounting and*

- Accountability. Bebbington, J., Unerman, J., & O'Dwyer, B. (drl.) Routledge; 2nd edition, UK.
- Dyllick, T. ve Hockerts, K. (2002). "Beyond The Business Case For Corporate Sustainability". *Business Strategy And The Environment*, 11, 130–141.
- Daldal, Ş. (2009). "Kapitalizmin Bütünsel Bir Analizi: John Maynard Keynes". *Toplum Ve Demokrasi*, 3 (6-7): 41-66.
- Demirel, B. ve Erdoğan, M. (2016). "Corporate Sustainability Reporting in the BIST Sustainability Index". *IJBSR* , 6(10): 21-31 .
- Deegan, C (2007). "Organisational legitimacy as a motive for sustainability reporting' in J. Unerman, J. Bebbington, B. O'Dwyer (ed.) *Sustainability accounting and accountability*", Routledge, London, United Kingdom, pp. 127-149.
- Dhaliwal, Dan S., Oliver Zhen Li, Albert Tsang & Yong George Yang. "Voluntary nonfinancial disclosure and the cost of equity capital: The initiation of corporate social responsibility reporting." *The accounting review*, 86, no. 1 (2011): 59-100.
- Dwyer, B., (2011). "The Case of Sustainability Assurance : Constructing a New Assurance Service" , *Contemporary Accounting Research*, 28(04): 1230-1266.
- Ersoy, N. (2016). *Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri İle Kurumsal Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesi: Arçelik Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya .
- Erbay, E. R. ve Özden, M. (2018). "Kentler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini Gerçekleştirmeye Nasıl Yardımcı Olabilirler?". *Social Sciences Research Journal*, 7(4): 255-268
- Emir, S. (2019). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Bağlamında Sürdürülebilirlik Raporlaması: Bist'de Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Eccles, R. G. ve Krzus, M. P. (2010). *One report. Integrated reporting for a sustainable strategy*. NJ, Wiley, Hoboken.
- Emmanuel, U. ve Gina, A. (2016). "Sustainability And Triple Bottom Line: An Overview Of Two Interrelated Concepts". *Igbinedion University Journal of Accounting*, Vol. 2 : 92.
- Feneir, I. M. (2019). *The Impact Of Corporate Social Responsibility Disclosure On The Firm Value: An Empirical Study On Banks Listed In Borsa Istanbul*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Istanbul Okan University Institute Of Social Sciences, Istanbul.
- Fonseca, A. (2010). "How credible are mining corporations' sustainability reports? A critical analysis of external assurance under the requirements of the international council on

- mining and metals". *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 17(6): 355-370
- FEE (Federation des Experts Comptables Européens). 2002. Providing assurance for sustainability reporting. Brussels: FFE
- Freeman R. E. ve Mcvea J. F. (2001). "A Stakeholder Approach to Strategic Management". *University of Virginia - Darden School of Business*, 32.
- Gül, F. (2013). "İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları Ve Felsefe". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 14 : 17-21.
- Gurvitsh, N. ve Sidorova, I. (2012). "Survey of Sustainability Reporting Integrated Into Annual Reports of Estonian Companies for The Years 2007-2010: Based on Companies Listed On Tallinn Stock Exchange As Of October 2011". *Procedia Economics and Finance*, 2 : 26-34.
- GÜMRAH, A. ve TANÇ, Ş. G. (2018). "Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Kalitesi: Bist Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Uygulama", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Özel* 20 : 334- 357.
- Gray, R. Bebbington, J. Adams, C. A. (1996). *Accounting & Accountability: Changes And Challenges In Corporate Social And Environmental Reporting*. London: Prentice Hall.
- Goldberg, S. R. Gist, A. K. & Lindquist, S. C. (2011). "Auditor's guide to corporate social responsibility". *Journal of Corporate Accounting & Finance*, 22(4), 51-59
- Hamilton, C. (2006), *Measuring Sustainable Economic Welfare*, Handbook Of Sustainable Development, Edward Elgar, Cheltenham, 307-318
- Haris, J. (2000), *Basic Principles Of Sustainable Development*, Tufts University, Global Development And Environment Institute Working Paper, Seri No: 00-04, Pp. 1-24.
- Hughen, L., Lulseged, A., Upton, D. R., (2014). "Improving Stakeholder Value through Sustainability and Integrated Reporting". *The CPA Journal*, 84(3): 54-61.
- Hussainy, K. ve Elsayed, M. ve Abd Elrazik, M. (2011)." Factors Affecting Corporate Social Responsibility Disclosure in Egypt", *Corporate Ownership and Control Journal*, 8(4): 432-443.
- Hui, F. C. & Bowrey, G. D. (2010). An examination of CSR assurance reports of equator principles signatories. 9th CSEAR Australasian Conference (pp. 1-13). Charles Sturt University, Albury Wodonga, Australia: Charles Sturt University.
- Jamal, K. ve Sunder, S. (2011). " Is Mandated Independence Necessary for Audit Quality ?". *Accounting Organizations and Society*, 36(4-5): 42-50 .

- Kouikoglou, V. ve Phillis, Y. A. (2011). “Application Of A Fuzzy Hierarchical Model To The Assessment Of Corporate Social And Environmental Sustainability”. *Corporate Social Responsibility And Environmental Management*
- Kelgökmén, D. (2010). İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Literatür Taraması, *Ege Akademik Bakış* 10(1): 303-318.
- Keskin, F. (2010). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Tartışmalı Bir Kavramı Konumlandırma Çabası”. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1) : 10.1501.
- Koçyiğit, M. (2011). *Sosyal Sorumluluk Projelerinin Halkla İlişkilerin İşlevselliği Üzerine Etkisi: Örnek Olay İncelemesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, Konya.
- KPMG. 2008, International Survey of corporate Responsibility Reporting 2008. The Netherlands.
- KPMG. 2011, International Survey of corporate Responsibility Reporting 2011. The Netherlands.
- Linnenluecke, M.K., ve Andrew Griffiths, (2010). “Corporate Sustainability And Organizational Culture”. *Journal Of World Business* 45(2010): 357–366.
- Lin, I. H. (2010). “Users and Preparers Perception of Sustainability Reporting and Corporate Sustainability”. for The Degree of Doctor of Business Administration. U.S.A.
- Lubin, A. ve Esty, D. (2010). “ The Sustainability Imperative “. *Harvard Business Review*, 88(5): 42-50 .
- Meadows, D. H. ve Meadows, D. L. ve Randers, J. ve Behrens III, W. W. (1972). Universe Books, The United States Of America
- Munasinghe, M. (2009), Sustainable Development İn Practice: Sustainomics Methodology And Applications, Cambridge Üniversitesi, New York.
- Moon, J. (2007). “The Contribution Of Corporate Social Responsibility To Sustainable Development”. *Sustainable Development*, 15(5): 296-306.
- Montiel ,I ve Delgado-Ceballos, J (2014), “Defining and Measuring Corporate Sustainability: are We There Yet?”. *Organization & Environment*, 27(4): 113-139.
- Maubane, P. ve Prinsloo, A. ve Van Rooyen, N. (2014), “Sustainability Reporting Patterns of Companies Listed on the Johannesburg Securities Exchange”. *Public Relations Review* ,40(2): 153-160.
- Manetti, G. ve Becatti, L. (2009). “Assurance Services for Sustainability Reports: Standards and Empirical Evidence” . 87(1): 289-298.

- Nemli, E. (2004). Sürdürülebilir Kalkınma: Şirketlerin Çevresel Ve Sosyal Yaklaşımları, , Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Ngwakwe, Collins C., (2012), Rethinking the Accounting Stance on Sustainable Development, *Sustainable Development*, 20(1): 28-41.
- Ozkaynak, B. Vd., (2012). Scenarios And Sustainability Transformation. In *Global Environmental Outlook 5: Environment For The Future We Want*, United Nations Environment Programme, Ed. Nairobi, UNEP, Ss. 419–456.
- Owen, D. (2007). Assurance practice in Sustainability Reporting. *Sustainability Accounting and Accountability*. Routledge, New York, London.
- Onay, A. (2015). “Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sürdürülebilirlik Ve Sürdürülebilirlik Raporlaması”. *Elektronik Mesleki Gelişim Ve Araştırma Dergisi*, 3(3), 105-118.
- Özmehmet, E. (2008). “Dünyada Ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları”, *Journal Of Yaşar University*, 12 : 1853 – 1875 .
- Özmehmet, E. (2012). “Dünyada Ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları”. *Yaşar Üniversitesi*, 3:12.
- Özgür, E. M. (2017). “Nüfus Dinamikleri, Çevre Ve Sürdürülebilirlik”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 15 (1): 1- 26.
- Pava, M. L. Ve Krausz, J. (1995). Corporate Responsibility And Financial Performance, The Paradox Of Social Cost, Quorum Books, Westport
- Pagell, M. Ve Wu, Z. (2009). "Building A More Complete Theory Of Sustainable Supply Chain Management Using Case Studies Of 10 Exemplars". *Journal Of Supply Chain Management*, 45(2): 37–56.
- Roca, L.C. Ve Cory Searcy, (2011). “An Analysis Of Indicators Disclosed İn Corporate Sustainability Reports”. *Journal Of Cleaner Production Xxx*, 1-16.
- Robbins, S.P. (1994). Management. New Jersey: Prentice Hall International Inc.
- Ranganathan, J. (1998). Measuring Corporate Environmental & Social Performance. World Resources Institute .
- Ridley, J., D’silva, K., Szombathelyi, M. (2011). “ Sustainability Assurance And Internal Auditing İn Emerging Markets”. *Corporate Governance : The International Journal Of Business İn Society*, 11(4): 475-488.
- Schaltegger, S. & Burritt, R. (2006). Corporate Sustainability. The International Yearbook of Environmental and Resource Economics.
- Schaltegger, S. ve Bennett, M.ve Burritt, R. (2006). “Sustainability Accounting and Reporting”. *Dordrecht, Springer Publishing*, 312.

- Schaltegger, S. ve Zvezdov, D. (2015). "Gatekeepers of Sustainability Information: Exploring The Roles of accountants" *Journal of Accounting & Organizational Change*, 11(3): 333-361.
- Steyn, M. (2014). "Organisational Benefis and Implementation Challenges of Mandatory Integrated Reporting Sustainability Accounting". *Management And Policy Journal*, 5(4): 476-503.
- Schneider, A. (2015). "Reflexivity in Sustainability Accounting and Management: Transcending The Economic Focus of Corporate Sustainability" . *Journal of Business Ethics*, 127(3): 525-536.
- Searcy, C. ve Buslovich, R. (2014). "Corporate Perspectives on The Development and Use of Sustainability Reports". *Journal of Business Ethics*, 121(2): 149-169.
- Sisaye, Seleshi, (2011). "Ecological systems approaches to sustainability and Organizational Development". *Leadership & Organization Development Journal*, 32(4): 379-398.
- Simnett, R. A. ve Vanstraelen, W. Chua. (2009). "Assurance on Sustainable Reports: An international comparison". *The Accounting Review*, 84(3): 937-967.
- Tokgöz, N. Ve S. Önce (2009). "Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 11/1, 249-275.
- Todaro, M. P. Ve Smith, S. C. (2014). *Economic Development*. Pearson Education Limited, Harlow
- Taşlıyan, M. (2012). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Modern İş Dünyasının Vicdani Gereği" . Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, Mayıs / Haziran 2012
- Turhan, G. D. Ve Özen, T. Ve Albayrak, R. S. (2018). "Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı, Stratejik Önemi Ve Sürdürülebilirlik Performansı Ölçümü: Literatür Çalışması". *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1): 17-37.
- UNDP. (1990). *Human Development Report*.
- UNEP. (2000). *2000 Annual Report*.
- United Nations. (1992). *Conference On Environment And Development United Nations Conference On Environment And Development*. United Nations, Rio De Janeiro.
- UN (United Nations): "Agenda 21", United Nations Conference On Environment And Development, Rio De Janeiro, Brazil, 3 – 14 June 1992, Outcome Of Conference.

- United Nations General Assembly: Report Of The World Commission On Environment And Development: Our Common Future, 42/427 Resolution, 1987, S. 1-374.
- Vural, Z. B. Ve Coşkun, G. (2011). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Etik”. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, (1) .
- Wood, H. W. (1985). “ The United Nations World Charter For Nature: The Developing Nations: Initiative To Establish Protections For The Environment”. *ECOLOGY LAW QUARTERLY*, 12:977: 977-996
- WCED, (1987). World Commission On Environment And Development, Our Common Future: The Brundtland Report. Oxford University Press, Oxford
- Wilson, M., (2003). “Corporate Sustainability: What It Is And Where Does It Come From?, Ivey Business Journal, March/April, Pp. 1-6.
- World Bank, (2005). Opportunities And Options For Governments To Promote Corporate Social Responsibility In Europe And Central Asia: Evidence From Bulgaria, Croatia And Romania. Working Paper, March 2005.P1
- World Business Council For Sustainable Development (WBCSD). Meeting Changing Expectations: Corporate Social Responsibility, 1999.
- Wen, X. (2013). “Voluntary Disclosure and Investment”. *Contemporary Accounting Research*, 30(2): 677-696.
- White, G. B. 2005. “How to Report a Company’s Sustainability Activities”. *Management Accounting Quarterly*, 7(1): 36-43.
- Yeni, O. (2014). “Sürdürülebilirlik Ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması”. *Gazi Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3): 181-208.
- Yıkmaç, R. F. (2011). Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi Ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi. DPT, Ankara
- Yücel, T., (2016). *Muhasebenin Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Öneminin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Yanık, S. Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporlamasındaki gelişmeler (tümleşik raporlama). *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. No:47.
- Yaz, D. A. ve Demirel, B. (2015). “Evaluation of Sustainability Reporting Practices in Turkey”. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, 11(12): 641 655

İnternet Kaynakları :

- Accountability, (2008), AA1000 Assurance Standard, HYPERLINK <http://www.accountability.org> (Erişim Tarihi : 27.12.2019).
- AccountAbility, (2011), Stakeholder Engagement Standard, AA1000SES, HYPERLINK "http://www.accountability.org" <http://www.accountability.org> (erişim tarihi : 27.12.2019).
- AccountAbility, (2015), Stakeholder Engagement Standard Revision for Public Comment, AA1000SES. , HYPERLINK <http://www.accountability.org> (erişim tarihi : 27.12.2019).
- Accountability. 2008, AA1000 Series of Standards: Assurance Standard. HYPERLINK "http://www.accountability21.net" www.accountability21.net (erişim tarihi:11.12.2019)
- Barbier, E. B., “The Concept Of Sustainable Economic Development”. https://www.researchgate.net/publication/231829502_The_Concept_Of_Sustainable_Economic_Development (Erişim Tarihi:25.11.2019).
- “Business Strategies For Sustainable Development” https://www.iisd.org/business/pdf/business_strategy.pdf (Erişim Tarihi:26.11.2019).
- “Birleşmiş Milletler 2030 Yılı Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” <https://binyaprak.com/yazilar/birlesmis-milletler-2030-yili-surdurulebilir-kalkinma-hedefleri> (Erişim Tarihi:25.11.2019).
- Borsa İstanbul (BİST). Şirketler için Sürdürülebilirlik Rehberi., HYPERLINK "http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf" <http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf> (erişim tarihi : 25.12.2019).
- Clark, D. Has The Kyoto Protocol Made Any Difference To Carbon Emissions? <https://www.theguardian.com/environment/blog/2012/nov/26/kyoto-protocolcarbon-emissions> (Erişim Tarihi: 23.11.2019).
- Daub, C. H. (2007). “ Assessing the quality of sustainability reporting: an alternative methodological approach”. HYPERLINK "https://www.sciencedirect.com/science/journal/09596526" \o "Go to Journal of Cleaner Production on ScienceDirect" Journal of Cleaner Production, HYPERLINK "https://www.sciencedirect.com/science/journal/09596526/15/1" \o "Go to table of contents for this volume/issue" Volume 15, Issue 1, 2007, P: 75-85.

- “Ford Motor Company Manages Ethics And Social Responsibility”
<https://Danielsethics.Mgt.Unm.Edu/Pdf/Ford-Motor-Case.Pdf> (Erişim Tarihi:27.11.2019).
- “First Summit Of The Americas” <http://Www.Summit-Americas.Org/Miamidec.Htm> (Erişim Tarihi:29.11.2019).
- Finch, N. (2005), The Motivations for Adopting Sustainability Disclosure, MGSM Working Paper No. 2005-17. Available at SSRN: HYPERLINK "http://ssrn.com/abstract=798724" <http://ssrn.com/abstract=798724>. (erişim tarihi: 27.12.2019).
- Globalreporting,2011, HYPERLINK <http://www.globalreporting.org> www.globalreporting.org (erişim tarihi : 24.12.2019)
- Global Reporting Initiative (GRI), (2006), Sustainability Reporting Guidelines, Version G3.0, HYPERLINK "http://www.globalreporting.org" www.globalreporting.org. (erişim tarihi: 25.12.2019).
- Global Reporting Initiative (GRI), (2013), Sustainability Reporting Guidelines, Version G4, HYPERLINK "http://www.globalreporting.org" www.globalreporting.org. (erişim tarihi: 25.12.2019).
- Global Reporting Initiative (GRI), (2014), G4 Guidelines and ISO 26000: 2010, HYPERLINK "http://www.globalreporting.org" www.globalreporting.org. (erişim tarihi: 26.12.2019).
- Global Reporting Initiative (GRI), (2013). The sustainability content of integrated reports – a survey of pioneers HYPERLINK "https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-IR.pdf" <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-IR.pdf> (erişim tarihi: 26.12.2019).
- International Financial Reporting Standards (IFRS), (2015), <http://www.ifrs.org>. (erişim tarihi: 26.12.2019).
- International Accounting Standards Board (IASB), (2015), HYPERLINK "http://www.ifrs.org" <http://www.ifrs.org>. (erişim tarihi: 26.12.2019).
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Sürdürülebilirlik Endeks, “Türk İş Dünyası’nda sürdürülebilirlik uygulamaları değerlendirme raporu”.
https://www.pwc.com.tr/tr/publications/arastirmalar/pdf/pwc_surdurulebilirlik_raporu.pdf (erişim tarihi:09.09.2020).

- İstanbul Borsası, “Sürdürülebilirlik Endeksi”.
<https://www.borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksi> (erişim tarihi:09.09.2020).
- Kemp, R., “Technology And The Transition To Environmental Sustainability: The Problem Of Technological Regime Shifts”.
<https://pdfs.semanticscholar.org/D24b/467e44f208f859be5e8a3d0e3a95f8aa82a5.Pdf> (Erişim Tarihi:10.11.2019).
- KPMG. (2008), KPMG international survey of corporate responsibility reporting 2008. Amsterdam, <http://www.kpmg.com>. (erişim tarihi: 26.12.2019).
- SKD Türkiye 2019 Raporu. (2019).
<http://www.skdturkiye.org/files/yayin/reportingmatters2019.pdf> (erişim tarihi: 15.09.2020).
- Stockholm Konferansı 5-16 Haziran 1972 Tarihinde, Yerkürede İnsan Çevresinin Korunması Ve Geliştirilmesi İçin İnsanları Ortak Bir Yaklaşım Ve İlkelerin Gerekliliğine Teşvik Etmek Amacıyla Yapılmıştır <https://cutt.ly/Grerqgf> (Erişim Tarihi: 22.11.2019)
- “Summit Of The Americas III, Quebec City, Canada, April 20-22, 2001: Background, Objectives, And Results”
https://www.everycrsreport.com/files/20010510_RL30936_8a8e7fe514e208705de29c6c4ce4fb04ba36c3ef.Pdf (Erişim Tarihi:29.11.2019).
- Sustainability disclosure database, “Search for Reports & Organizations”.
<https://database.globalreporting.org/search/> (erişim tarihi:09.09.2020).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. “Uluslararası Çevre Konuları”. (T.Y.)
<http://www.mfa.gov.tr/Uluslararasi-Cevre-Konulari.Tr.Mfa> (Erişim Tarihi: 22.11.2019)
- “The Ten Principles Of The UN Global Compact”.
<https://www.unglobalcompact.org/What-Is-GC/Mission/Principles> (Erişim Tarihi:28.11.2019).
- “The Corporate Social Responsibility System İn Latin America And The Caribbean”
https://www.focal.ca/pdf/Csr_Haslam-FOCAL_Corporate%20social%20responsibility%20system%20Latin%20America%20Caribbean_March%202004_FPP-04-1.Pdf (Erişim Tarihi:29.11.2019).
- UN: “Report Of The World Commission On Environment And Development (WCED)”, (Çevrimiçi) <http://www.un-documents.net/Wced-Ocf.Htm> (Erişim Tarihi: 25.11.2019)

- UNEP, “Putting R10 Principle 10 Into Action : An Implementation Guide.”<https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/11201/UNEP%20MGSB-SGBS%20BALI%20GUIDELINES-Interactive.Pdf?Sequence=1&isallowed=Y> (Erişim Tarihi:25.11.2019).
- World Chambers Congress .(2009).. 6th World Chambers Congress Report. Available At <http://www.iccwbo.org>. (Erişim Tarihi: 30.11.2019).
- WGEA. (2013). Sustainability Reporting:Concepts, Frameworks and the Role of Supreme Audit Institutions. HYPERLINK "https://www.environmental-auditing.org/publication/" <https://www.environmental-auditing.org/publication/> (erişim tarihi: 25.12.2019)
- WG on Environmental Auditing. (2013). Sustainable Development Environment and Natural Resources “<https://2u.pw/H1PiQ> (erişim tarihi: 25.12.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Abdalrahim ALJEDAILI
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Nuseirat Şehitleri Ortaokulu, 2013
Lisans Diploması	Al-Azher Üniversitesi – Gazze, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muhasebe Bölümü, 2017
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi – Antalya, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İşletme Bölümü, 2020
Yabancı Dil	Arapça (Ana Dili) , İngilizce (Orta) , Türkçe (İYİ)
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Filistin Üretim Bankası'nda gönüllü muhasebeci
E-Posta	
Cep Telefonu	+